



**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

Lugduni, 1652-1663

Sectio II [i. e. I]. De Debito ac Diuortio Dubia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80577](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-80577)

LIBER XXVI.

DEBITVM CONIVGALE, DIVORTIVM.

V A M V I S tractatio hæc ad præcedentemlibrum pernitebat, ubi receptiores circa eam Doctorum sine lite sententias exposui: at maioris perspicuitatis gratia huiuscem materia Dubia sigillatum apponenda censui.

SECTIO SECUND A.

De Debito, ac Diuortio Dubia.

CAPUT I.

Circa Debitum Coniugale.

DVBIVM I.

*An viror teneatur, reddere debitum virotacite, seu interpretati-
ue petenti?*

ERTVM est tenere virum vxori tacite debitum petenti, illud reddere, id est, dum vir aliquibus signis percipit in ea petendi voluntatem, & præ pudore abstinere à petitione. Sic D. Thom. in 4. diſ. 32. qu. vni. a. 2. quæſiunc. 1. &c omnes communiter. Quæſieris vero nam idem dicendum sit de virore erga virum.

Tenetur viror debitum reddere viro tacite po-
tenti. Quia qui interpretatiue, siue signis petit
expressis, indicat, se ob pudorem, vel ob pusilla
nimitatem expressis verbis non audere. Ergo
quemadmodum vir tenetur virori tacite pe-
tenti debitum reddere, ita viror tenetur reddere
marito tacite postulanti. Sic D. Antonin.

3 p. tit. 1. cap. 10 §. 7. Sylvest. verb. Marrimonium
7. quæſ. 4. diſ. 10. Nauar. sum. cap. 16. numer. 26.
Manu. som. 1. sum. cap. 243. num. 8. Ludou. Lop. p.
1. Inſtr. cap. 80.

Non tenetur viror viro tacite seu interpre-
tatiue petenti reddere, sed licitum est ei peti-
tionem expressam expectare. Non quia non
pares sunt in obligatione, sed quia cum viris
minime pudeat, verbis expressis debitum pete-

re, dum id appetunt: merito ac iure optimo pos-
test viror præsumere, sibi per suadere, vi-
ros expresse non petentes, nequaquam velle:
& signa illa, que in feminis natura verecun-
dis, tacitam, & interpretiū voluntatem in-
ducant, in ipsis viris minime indicare. Ita Sotus
in 4. diſ. 32. question. vni a. 2. ex D. Tho. ibi, a.
3. ad 1. Palud. question. l. art. 1. numer. 4. Sylvest.
verb. Debitum quæſ. 8. Tabie. v. v. b. Matrimo-
nium 3. quæſ. 4. §. 5. Sanchez lib. 9. d. 2. numer. 5:
& alij.

Ego quidem sic quæſitioni respondeo. Ra-
tione erubescientia, quæ communiter in fo-
minis inuenitur, non ita tenetur viror red-
dere viro tacite petenti, sicut ē contra. Si
tamen daretū idem pudor exigendi debitum,
aut timor in viro, idem proſlus aſſerendum
ēſſet, nempe teneri virorē ipſi reddere,
quando nosſet eius petendi voluntatem, &
præ pudore, aut pusillanimitatem, aut ſini-
ſigrem virorē auctoritatem, aut alſeram con-
ditionem minime verbis exigere expreſſis.
Quia eadem militat ratio, cum ſint con-
iuges in actis coniugalis obligatione pa-
res. Certe omnes Doctores pro ſecunda ſen-
tentia citati hoc non obſcurē indicant, nec
enim abſolute docent, non teneri vxori
debitum viro interpretatiue petenti red-
dere: fed non ita teneri, sicut virum
vxori. Et ſi qui abſolute aſſerunt, non
teneri, eo fundamento innituntur, quod
is pudor exigendi non ſit ip. viris:

quare, exiſtente eodem pu-
dore, contrarium
affirmarent

DVBIVM

OBAR
Mon
III. IV.
IV.

D V B I V M I L.

An quosies peccat coniux debitum exi-
gens, peccet similiter alter.
illud reddens

5
Peccat red-
dens ei qui
petens delin-
quit, semper
quidem.

Q
Voties coniux lethaliter delinquit exi-
gendo, similis culpæ reus est coniux alter
reddendo: ac proinde non reddere tenetur. Quia
memor habet ius exigendi, sed iniuste petit,
quando in ipsa actione delinquit: si enim ius ha-
beret, insteque peteret proflus culpa illa ex-
actio vacaret: Ergo reddens similiter peccat, cum
delicto alterius cooperetur. Sic Guilielm. Ru-
bion. in 4. dist. 32. quaf. 2. art. 1. concl. 2. & dist.
25. quaf. 2. concl. 3. Vgolin. de Sacram. tract.
de matrim. cap. 10. num. 2. Anton. Cucus l. 5. insitit.
tit. 1. num. 19.

6
Non tamen
peccat reddens
ei qui peccat
petendo.

Non quosies coniux lethaliter peccat petens,
similiter delinquit alter reddens, nec eximitur
à reddendi obligatione. Quia certum est, si vir
affectu fornicario velit vxorem cognoscere, &
ita exigat, lethaliter peccabit: at vxor reddere
tenebitur. Et si vir exsultans, matrimonium
esse irritum ob diuimus impedimentum, perat,
reus est culpæ mortalis: at vxor certo sciens il-
lud minimi subesse impedimentum, non potest
debitum abnegare. Profecto debitum hisce in
casibus reddens, non cooperatur alterius lo-
quendo exigentis piaculo: nam tantum coope-
ratur atri ex sua natura conjugatis licto, &
quem ipse debet alteri reddere, quamvis aliun-
de sit peccatum in altero coniuge exigere: at
reddens non cooperatur alterius petitioni, sed ea
supposita cooperatur copulae, qua licita est, &
à se debita. Ita Maior in 4. dist. 31. quaf. 1. ar-
gum. 1. cont. 2. conclus. Abul. ad c. 5. Mat. quaf.
2. 24. Adrian. quodlib. 2. art. 1. in solut. ad 1. Sotus
in 4. dist. 31. quaf. 1. art. 3. Petr. de Soto let. 16. de
matrim. fine. Conat. 4. decret. p. 2. cap. 3. §. 1. num. 6.
Sanch. l. 9. d. 6. num. 4.

7
Quid auditor?

Hoc certum existimat, fateor tamen, quosies
coniux exactus potest commodè absque odij,
indignationis, incontinentiaeque alterius coni-
ugis timore, & absque suo damno, tenere il-
lum præcepto correctionis fraterum alterum
inique potenter auertere procurare. Quia
lex charitatis obligat ad retrahendum prox-
imum è peccato, vbi commodè præstari po-
test,

D V B I V M III.

An si quis incestum perpetrat ad con-
sanguineam uxori accedens, vel voto ca-
ritatis illigetur: Coniux peccat, lethaliter
petenti ei debitum reddendo anti-
imperatam dispensationem.

8
Peccat quidem.

P
Ecce quidem. Quia cum reddere non te-
neatur, videtur cooperari culpæ lethali exi-
gentis, ac subinde simili piaculo involui. Sic
Veracri. append. ad part. 3. spec. art. 15. Ledes. 2. p.
a. quaf. 5. 5. art. 1. in 4. dist. 31. question. 1. art. 3.

Palac. ad 32. c. 1. Stunica de voto, quaf. 3. num.
6.1. Petr. de Ledes. de matrimonio quaf. 5. 3. art. 1.
dub. 3. & alij.

Minime peccat. Quia hoc non est, alterius
delicto cooperari, vt probau proximo Dubio. Et ^{Minime} tu-
quia dubius de valore matrimonij petat à non
dubitante, potest hic non reddere, quia ille
ius non habet petendi: potest etiam red-
dere, nam cum sit in possessione pacifica, potest
vti plenè sua possessione, petendo, ac reddendi
do: nec aliquo modo illa polari debet, ob al-
terius dubium. Sic ergo in nostro casu, cum
coniux innocens nullo delicto, aut voto se ad-
strinxerit, non est, cur ob delictum, aut voto
alterius, quæfus solum authores afficiunt, iure
ac possessione petendi, ac reddendi prineunt.
Ita Sanch. l. 9. d. 6. n. 12.

Vitus mihi pro mille Sancius, cui libenter
adhæreo Quia ex Cap. Transmissa. & Cap. T. reo.
de eo qui cognovit consanguinei deducitur, incestu-
sum cum cibis anguinea alterius coniugis non pos-
se petere, at teneri reddere: & subditum ratio-
nem. Quia affinitas post matrimonium contracta ei
coniugio debet efficere, qui iniquitatem minime
fui particeps nec suo iure debet absque culpa
priuari. At valde officaret si innocens peccaret
reddendo, cum priuaretur plena possessione,
qua secluso voto, & delicto alterius, gandebat,
et illi que ei necessarium, semper petere, vt ma-
trimonio absque culpa vteretur: scrupulisque
non modicis vexaretur, dum petit, an ea sit petit,
vel potius redditio propter alterius coniugis
voluntatem nubibus intellectam.

D V B I V M IV.

An coniux, cui debiti petitio est interdicta, non
tamen redditio, vt contingit ratione voti ca-
ritatis, cognitio is, aut affinitatis post matri-
monium contracte, aliquando possit petere debi-
tum.

S
Vppono, posse coniugem sic impeditum,
Exigere ab altero debitu, vbi in ipso pericu-
lum incontinentiae sentire. Quia hoc est, quo-
dammodo reddere: & quia votum, vel alia pra-
fata impedita non obligant, ad non peten-
dum cum ruina alterius coniugis dispendio, vt
apte Victor. sum. tr. de matrimon. n. 293. Henr. I.
lib. 1. cap. 15. num. 9. & alij. Quæsiem verò
num idem dicendum sit de ipso coniuge, cui
debiti petitio est interdicta, nempe vt ubi pe-
tere licet, quoties vehementibus carnis stimu-
lis agitatur?

Licer quidem. Quia Christi Domini est in-
gum suave Mat. 1. 1. Sic Vigner. leg. institut. c. debitu.
16. 8. 7. verf. 8. impedim. 5.

Minime licet petere debitum incestuoso, qui
affinitatem cum uxore contrahit, aut votum ca-
ritatis emisit, debitum petere ad in continentiam
vitandam, nondum obtenta dispensatione, effo-
instans dispensans causam procul dubio praæ-
ferat. Quia id nullo solidi fundamento, aut in-
re probatur. Ita Conat. 4. decret. part. 2. cap. 7.
§. 2. numer. 5. Gutier. leg. Caonic. q. cap. 23. nu-
mer. 6. Matien. lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glos.
1. numer. 103. Anton. Cucus. libr. 5. insitit.
tit. 11. numer. 123. Sanchez. libr. 9. d. 7.
num. 7.

Hoc

Hoc certum existimo. Quia suavitati iugi Do-
minici non aduersatur sicut nec votum casti-
tatis impedit matrimonium contrahendum absq;
dispeñatione, nō obstatibus carnis tentationibus
illi repugnat. Nec inuita, si dicas, matrimonium
post lapsum inquitur esse, vt huiusmodi in-
continentia subveniatur. Quia ea se medicina
destinat, quoad facultatem petendi, qui ca-
stitatem vult, licet matrimonio ligatus sit: &
eadem quoad eundem effectum priuatus est,
proper affinitatem, aut cognationem inique
post matrimonium contractam.

D V B I V M V.

An mortale sit in actu ipso coniugali ex-
pressa intentione finem pro-
iis excludere.

1. Ethale crimen est. Quia tale est, in mat-
rimonij contractu expressa intentione illius
finis excludere, supra ostendi. Sic Praefol.
Rubr. de sponsal. num. 12. ad fin.

2. Minime est lethale piaculum. Quia deside-
rate non multiplicare problem ex se malum
non est: quare bono fine vestitum, vt ratione
defectus diuitiarum ad eos liberos alendos, li-
cium est. Ita Palud. in 4. dist. 31. quaf. 3. art. 2. n.
13. D. Antonin. in 3. p. tii. c. 20. §. 6. Rosel. v. De-
bitum numer. 11. Angel. ibi. num. 27. Nauar. sum.
capit. 16. numer. 33. Philiarc. de offic. Sacerd.
pract. 1. part. 2. libr. 4. capit. 19. Sanchez. lib. 9. d. 8.
num. 16.

3. Ego quidem primam sententiam nullate-
bus admittam, vbi coniuges nil efficerent, quod
prolis conceptioni obstat: sed crediderim, ad
summum esse veniale debiti finis ratione. Nec
etiam erit lethale eo quod intentione exclu-
datur finis, ad quem ordinatur actus ille con-
iugalis à natura. Quia finis præcepti sub præ-
cepto cadit. Nec id esse lethale crimen in ma-
trimonij contractu, arguit tale in ipso acti
existere.

D V B I V M VI.

An veniale sit actu matrimoniali dare operam
solammodo propter bonum Sacramenti, nem-
pe ad significandam Verbi cum carne, vel cum
Ecclesia coniunctionem.

4. Veniale non est. Quia non minus, imo
magis videatur matrimonium honestare
finis illius, vt sacramentum est, qui est ea si-
gnificatio: quam finis illi conueniens, vt est
contractus naturalis, qui est prolis educatio.
Sic multi, quos prelato nomine memorat sup-
plem. Gabr. in 4. dist. 31. quaf. vni. art. 2. pro-
posit. 3.

5. Veniale quidem est coniugalem actum in
eum finem solammodo referre. Quia bonum
Sacramenti non respicit primò & directè ma-
trimonij vnum, sed vinculum, & essentiam: in
quo differt à bono fidei, & prolis, quæ primò
& per se à bonum ordinantur: Ergo contrà re-
sum ordinem est matrimonio vni, ob bonum

sacramenti. At quia est leuis debiti ordinis per-
uersio, culpam venialem non excedit. Ita D.
Tho. in 4. dist. 31. quaf. 2. art. 2. corp. Richard-
ibi, art. 3. quaf. 2. Palud. quaf. 2. art. 1. numer. 5.
Suppl. Gabr. citat. Henr. lib. ii. capit. 15. nu-
mer. 2. liter. P. Petr. de Ledef. de matrimon.
question. 49. art. 5. dub. 1. Sanchez lib. 9. d. 8.
num. 15.

6. Cuius his opinor. Quia cum in omni ¹⁴ sacra-
mento duplex sit finis, alter intrinsecus, &
alter extrinsecus: rectus ordo postulat, vt sacra-
menti vnum referatur ex intentione sumentis,
& ministrantis ad finem intrinsecam, nam ad
extrinsecum sufficit institutus ordinatio: fi-
nis autem intrinsecus matrimonij est bonum
prolis, & fidei: extrinsecus autem sacramentalis
significatio: Culpa ergo est, ad solum finem
extrinsecum vnum matrimonij referre. Fateor
tamen vacare culpa vnum matrimonij ad eam
significationem relatum, de qua est quæstio, si
alii fines, nempe fidei, ac boni prolis non ex-
cluduntur.

D V B I V M VII.

An venialiter peccet coniux, qui actu
matrimoniali dat operam, vt vi-
tæ in se ipso inconti-
nentia periculum.

7. Non dubito, quin liceat debitum petere, ad
vitandum in alio coniuge incontinentia
periculum. Quia hic concubitus potius est
reditio, quam petitio debiti, ac proinde in ea
fidei bonum inuenitur. Quæsierim autem, num
liceat similiter coniugi debitum petere, eo fi-
ne, vt viter in se ipso incontinentia per-
iculum?

8. Non licet sed venialiter delinquit. Quia qui
venerabatur actu coniugali ob eum finem, proprium
finem huiusce actus non intendit, scilicet pro-
lis generationem, & bonum fidei, nam ad hoc
pertinet tantum reddere petenti debitum, &
ab actu carnali cum alio abstinere. Sic Magist.
in 4. dist. 31. quem non pauci Scholastici, ac
Summistiæ sequuntur. D. Tho. ibi. g. 2. a. 2. ad 2.
Bonav. art. 2. quaf. 2. Scot. dist. 26. quaf. vni. Petr.
de Soto leet. 16. de matrimon. Rosel. sum. verb.
Debitum; 3. Angl. ibi. numer. 22. Table v. Ma-
trimonij 3. qu. 5. §. 6. Turrecr. c. Quidquid 3.
num. 3. verf. 6.

9. Licer omnino sine veniali piaculo petere
coniugem, ad vitandum in se ipso inconti-
nentia periculum. Quia id Paulus supponit i. Cor.
7. dum ait: Propter fornicationem vniusquisque
vixorem suam habeat; & dum iterum subdit. Re-
vertimini in id ipsum, ne tenter vos Satanus
propter incontinentiam vestram. Et quia vnum
coniugalis supposito peccato, seu lapsu huma-
niæ naturæ, sua natura ordinatus in proprie-
concupiscentia remedium, quamvis minus
principaliter, quam in prolis generationem:
Ergo in vnu coniugali ob eum finem facto nul-
la est inordinatio: vnu enim coniugalis quamvis
aliquiter rationem absorbens, ex se ta-
men, & ex suo obiecto est licitus, & sua ex na-
tura ordinatur in eum finem, qui est licitus: &
nulla lex est, quæ cogat, vt in rei principalio-
rem

rem finem intendamus. Ita Durand. in 4. diff. 31. ques. 4. Nar. sum. cap. 16. num. 32. Rebel. libr. 3. ques. 19. sect. 1. Coninch. d. 34. num. 6. Basil. lib. 10. capit. 8. Hurtad. d. 10. diff. 2. numer. 4. Sa. sum. verb. Matrimonium, vers. copulam se fiat.

18 *Auctoritatis refutatio.* Ego autem professus, utramque sententiam valde esse probabilem, tamen sic questionem disoluo: Petatio debiti causa vitanda fornicationis in ipsomet petente, tunc culpa vacat, quando adhibitis aliis mediis, nequit quis carnis stimulos sedare: fecus quando potest conuenienter alio modo ab incontinentia abstinere: tunc enim erit veniale piaculum. Quia vbi alia media conuenientia ad finem asequendum occurunt, venialis peruersio est debiti ordinis, mediū de se ordinatum ad prolis generationē, & fidem seruandam, in illum finem referre. Mecum Henr. l. ii. c. 15. n. 4. liter. P. & Sanch. lib. 9. d. 9. num. 4.

D V B I V M IX.

An sit peccatum vi coniugio propter solam delectationem capiendam?

P Ecclatū est, mortale quidem. Quia coniux ²² sic coniuge vtes, non refert illius vsum in *Peccatum Deum*: sed in solam delectationem: ac proinde ^{grauis est.} frui vult creatura, in ea constitutus ultimum finem, quod mortale esse nemo dubitat. Certe non est simile de aliis delectationibus: haec enim ita mentem absorbet, vt libertum hominem non relinquat, quo illam in Deum referat. Sic Hugo c. Orig. Holsiens. sum. tit. de matrimonio. *Quis sit effectus num. 23.* & quidam Antiquiores ut refert D. Bonavent. in 4. diff. 3. art. 2. qu. 3. dicens esse probabile, sed ²³ valde durum & alijs.

Nullum peccatum est. Quia virtus Temporantia inclinat ad moderate percipiendas delectationes gustus, & tactus: velle ergo moderate delectari in accessu ad coniugem, actus erit studiosus. Et quia vti ad libitum re sua, qualis est alteruter coniux alterutris, culpa vacat: in eo enim accessu inuenitur sacramentum bonum, nam coniux propter voluptatem accedens limites matrimonij non transgreditur, sed propter illius vinculum accedit, alias omnino abstentur. Ita Almain. in 4. diff. 31. q. 2. art. 2. ad 4. Palac. ibi, quas. 3. art. 3. num. 21. Petrus de Ledes. de matrimonio. quas. 46. art. 5. dub. 4. Sotus in 4. diff. 31. question. vii. art. 4. Tabir. verb. Matrimonio. 3. question. 5. §. 6. & alijs.

Omni culpa vacat petitio debiti causa sanitatis acquirendae, aut tuenda. Quia cum ob bonum prolis id liceat, à fortiori id licet, ad propriam sanitatem instaurandam, aut tuendam, cui plus quilibet tenetur consulere. Et quia intendens sanitatem, refert virtute actum illum in prolis bonum, cuius generatione morbo labores est minus aptus. Ita Almain. in 4. diff. 31. quas. vni. Maioris ibi, q. vni. fine. Palac. ibi. d. 2. Sa. 2. Debitum coniugale, vers. Copulam. Hurtad. d. 10. diff. 2. num. 6. Coninch. d. 34. num. 6. Basil. l. 10. c. 8. Henr. l. ii. c. 15.

21 *Medium aliud & medium.* Medium eligo viam, ut nulla sit culpa, quando aliud medium aptum non invenitur, ad instaurandam, tuendamque salutem. Quod optimè probat secunda sententia fundamentū: tunc enim nulla est debiti ordinis peruersio, cum in eo fine bonum prolis, ac fidei quamvis remorè includatur: coniux enim bona vte no valetudine generandæ aptior est proli, ac debito reddendo. At vbi medium aliud conueniens occurrit, culpa venialis erit. Quia Sancti folius prolis graviter debiti reddendi, coniugalem vsum licere admittunt August. de bono coniug. cap. 6. 7. & 10. 10. 6. Gregor. lib. 32. Moral. c. 20. & habetur c. Nervi 13. diff. & quia peruersio debiti ordinis est, actum coniugalem, qui suapte natura referatur ad specie bonum, ad individui bonum, referre. In omni autem sententia fateor, quantum-

vis peccet defecū relli finis coniux ob sanitatem petens, reddentem minimè peccare, sed reddere teneri.

D V B I V M VIII.

An sit licitus coniugalis vsum, ad tuenda, aut restauranda valetudinis corpore finem relativa?

19 *Culpa venialis.* Culpa venialis est. Quia finis adueratur matrimonij institutioni, quod ad bonum prolis, & ad vitandam fornicationem est institutum. Certe ideo peccaret veniaditor qui grata sanitatis recuperandæ baptizaretur, quia hic finis adueratur Baptismi institutioni, quae est ad remissionem peccatorum, quæ ante fuerant ante eum patrata. Sic D. Tho. in 4. diff. 31. q. 2. art. 2. ad 4. Palac. ibi, quas. 3. art. 3. num. 21. Petrus de Ledes. de matrimonio. quas. 46. art. 5. dub. 4. Sotus in 4. diff. 31. question. vii. art. 4. Tabir. verb. Matrimonio. 3. question. 5. §. 6. & alijs.

20 *Nec veniale est culpa.* Assuerim tamen, quando voluptas limites matrimonij excedit, quia scilicet coniux ita voluptate captus ad suum accedit, ut paratus sit ad accedendum, quamvis suus non esset, lethalem esse culpam. Quia coniux ita accedens animum habet fornicandi. At actum coniugalem folius voluptatis gratia exercitum, nec matrimonij finis transgredientem culpam veniale esse. Quia est debiti ordinis peruersio, cum actus sic apte natura tendens ad prolis bonum ad finem voluptatis capienda referatur. Nec audiendi Doctores pro sententia prima relati afferentes esse culpam mortalem, vbi finis efficit libidinosum satiare appetitum. Imo nec est mortale aliquibus cibis callidis virtutum vti, ut naturam adjuvare, quo potentior ad frequenter copulam redderentur.

Nam cum libido illa matrimonij limites non egrediarur, nec media alias sunt illicita, non est vnde culpa lethalis incuratur.

D V B I V M

E S C
T h e o
T o m

DUBIVM X.

*An sit peccatum diebus feriatis quiescumque
ieiuniorumque, ac rogationum,
etiam matrimoniali da-
re operam?*

¹⁵ *Konsulta
Iuris.* **S**ic aliquos Doctores asseruisse, culpam
esse lethalem. Quia in loco Sacro petere
mortalis est culpa, eo quod locus ille Sacris per-
agendis est dicatus. Ergo similes est, temporibus
Sacris, qua ad idem sunt consecrata. Hanc
itaque præteriens sententiam, quam improba-
bilem esse crediderim, quæ si, num sit culpa
venialis?

¹⁶ *Præsumt. ob.* **E**st quidem. Quia dies festi principaliter ad
vacandum Deo oratione sunt instituti: car-
nalis autem delectatio mentem absorbet, & ad
spiritualia reddit inceptum. Quare apud Ethnici
lumen ipso naturali educto receptum erat,
vocationi vacatur, à concubitu etiam coniugali
abstinerent. Atque eadem ratione id ipsum
decendum de tempore publicis rogationibus
prefcripto. Necnon de ieiuniorum tempore: quia
ieiunia præcipiuntur, quo care mæceretur & si-
ent illicitas voluptates admittens delinquit, ita
à licitis abstineat. Ergo præceptum est in iis ab-
stinenti à vehementi delectatione, qualis in
actu coniugali inuenitur. *Sic Magist. in 4. dist. 32.
cap. 3. D. Tho. lib. qu. vni. a. 5. quæsiunc. 2. Albert.
Mag. dist. 31. a. 2. 3. Durand. in 4. dist. 32. q. 1. n. 9.
Paldib. q. 1. a. 3. n. 1. D. Antonin. p. 3. titul. 1. c.
10. s. 1. & alij plures.*

¹⁷ **H**anc est venialis culpa. Quia actus coniugalis
ratione sui, nullo peculiari iure prohibe-
tur in diebus festis quam tumus solemnibus. Et
multo minus in diebus ieiuniorum, ac supplicatio-
nibus. Quia actus coniugalis non impedit fieri
id quod in eis diebus agi præscribitur: Ergo
non est illicitus, quamvis in eis non nihil ha-
beat indecentia. Ita Coninch. dist. 34. dub. 9.
Baf. libro 10. cap. 9. Scot. & Richard. in 4.
dist. 32. Hurad. dist. 19. diff. 3. numer. 9.
Sanchez libr. 9. dist. 12. numer. 5. & multi
apud ipsum.

¹⁸ *dui. fin. in-
muni.* **N**on me fugit Innocentij sententia *Cap.
Prof. 82. ibi: Nam sic Paulus ad Corint.
scribit, dicere: Abstinete vos ad tempus, ut
expedita vacatis orationi. Et hoc vix quie-
tus precipit. Vbi Pontifex manifeste dicit,
esse præceptum. Attamen crediderim, solum
esse consilium. Quia præceptum de colendis
festis, solas prohibet operationes serviles
externas, qualis non est debitum petere. Nec
huius præcepti, nempe ut liberius vacetur
Deo subpræcepto cadit, auctore D. Tho. 1.
2. question. 96. art. 1. ad 2. Item quia culpa
non est, vbi nullius præcepti adest prohibi-*

*tio: quod hic contingit. Nam præceptum
diuinum de colendis festis,
minime intercedit debi-
ti coniugalis ex-
actionem.*
**

Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

DUBIVM XI.

*An venialiter delinquit, qui debi-
tum exigit die, qua Eu-
charistiam est rece-
pturus?*

Delinquit venialiter. Quia actus merito-
rins, & sub lethali obligans arcer quando-
que ab altaris ministerio propter indecentiam, ²⁹ *Venialiter*
delinquit. *Vt si Iudex homicidam suspendat: Ergo non
mirum, si actus licitus debitum exigendi, ac
meritorius obster propter indecentiam Eucha-
ristie sumptionem. Et quia si culpa venialis admisla
ratione voluptatis intenta exigere debitum,
impedit sub veniali Eucharistia sumptionem.* idem prorsus dicendum erit, quando culpa
nulla fuit in ea exactio, sed ad debitum finem
est relata. Quia culpa venialis non obstat, vt
patet. *Et iudicatio autem mentis, & habendo ad
spiritualia eadem est in vitroque concubitu: ab-
sorbet enim mentem nimia illius voluptas,
quocumque fine exerceatur. Sic Alens. 4. p. q.
166. memb. 2. ad 3. Caiet. sum. v. Communio. c. 1. in
4. requis. Victor. sum. de matr. n. 278. Sotus in 4.
dist. 32. q. vni. a. 3. post 2. concil. S. v. Debitum. sum.
ne. Verac. p. 3. p. pec. a. 17. concil. 2. Ludon. Lop. p. 1.
Instruc. c. 11. & alij plures.*

Non venialiter delinquit. Quia polluio in-
toltaria, in qua repertur sola culpa venialis, ³¹ *Nō delinquit
venialiter.* tantum de consilio impedit Eucharistia sum-
ptionem iuxta veriorem sententiam: quam
ultra alios defendit *Cosmopol. Clem. si furiosus
de homic. p. 3. n. 7.* Ergo à fortiori solum consilium
erit post copulam coniugalem, quia actus
est licitus, ab Eucharistia sumptione abstinere.
*Ita Bafol. in 4. dist. 32. question. vni. art. 3.
Angel. verb. Eucharistia, 3. numer. 30. Victor.
sum. de Euchar. numer. 38. Capua part. 1. Deci.
libr. 2. cap. 83. numer. 9. Nanar. sum. cap. 21.
num. 1. Philaret. de offic. Sacerdotom. 1. p. 2. l. 3. c.
ultimo. vbi dicit, de honestate sola debere absti-
nere.*

Fateor, conuenientissimum esse post copulam ³² *Anterioris cit.
en hoc respon-
silio.* coniugalem, siue petendo, siue reddendo exer-
citam, ea die à communione abstinere, idque
consilendum, nisi iusta aliqua causa op-
positum suadere videatur. Assero tamen
si debitum, petitum sit recto fine, vt causa
prolis, nullam esse culpam, ad Eucha-
ristiam eadie accedere; sed solum esse consilium,
abstinere: quoque iudicium coniugem esse relin-
quendum, vt pro ratione impedimenti, aut spi-
ritualis affectus, quem in se sentit, aut accedat
aut abstineat. *Imo idem existimo, vbi finis con-
cubitus non esset proles, nec voluptas, sed in-
continentia periculum entitare.* Quia ad sum-
mum est culpa venialis in fine, & cum vol-
uptas minime dominetur, sed continentia, ser-
vandaque fidei matrimonialis amor, non
ita mens absorbetur, intentiusque ra-
tio præponderans, vel saltet ad aquans,
& compenans. Denique assertum, ex-
gentem coniugale debitum ex nimia carnis
concupiscentia, & voluptatis capienda gratia,
regulariter culpam veniale admittere, ad

N *Euchay.*

Eucharistiam ea die accedo. Quia oritur magna distractio, mentisque hebetudo, deficiente bono preponderante, aut compensante. Attamen minimè eximi coniugem a debiti reddendi obligatione, eo quod eo die Eucharistiam sit recepturus, patet. Quia obligatio haec ex ipsa iustitia lege oritur, nec inuenitur ius aliquod hunc casum excipiens.

D V B I V M XII.

An coniux reddens debitum, teneatur sub veniali, ea die à communione abstinerere.

Teneatur quia dom.

Tenetur quidem. Quia is accessus debitus, non minus mente a spiritu libus auctorat ipsamque absorbet, quam spontanea debiti petatio. Sic Caiet. sum. verb. *Marrimonium capitulum. Tabic. verb. Communicare quas. 37. §. 43.* Victor. sum. de *marrimonio. 138.* generaliter enim, ac indistincte dicunt, esse ventalem culpam, post concubitum vxorium communicare. In terminis Ledes. 2. part. 4. q. 66. a. 1. *Manu. 10. 1. sum. c. 65. n. 2.*

Non tenetur.

Minime tenetur. Quia adest bonum satisfaciendi iustitiae debito, quo voluptas illa coitus, & mentis euagatio inde orta praeponderatur. Ita Sanchez *libr. 9. d. 13. num. 12.* ex D. Tho. D. Bonau. Palud. Gabri. D. Antonin. Rosel. Sylvest. Suar. Barth. à Ledes. ALEN. Alberto. Mag. Soto. Maior. Veract. & alii.

Huius adhuc.

Existimo hisce Doctoribus adhuc, eum coniugem suo iudicio relinquendum (vt de petenti causa prolixi proximo afferebam) immo à fortiori de coniuge reddente id affirmarim. Quia ille aetum spontaneum, hic vero necessarium exercet.

D V B I V M XIII.

An casu quo culpa venialis sit, post conjugalem copulam ad Eucharistiam acquiratur, viginti quatuor horarum spatum à copula esse transactum?

Requiritur.

Requiritur quidem. Quia Leuit. 15. & Deuter. 23. id tempus (in typum probabiliter) delimitur proliteratione polluti: eoque spatio elapsio iam ea immunditia praesens moraliter non censetur. Sic de nocturna pollutione agentes ALEN. 4. part. question. 47. membr. 1. art. 1. D. Tho. in 4. dist. 9. quas. vnic. art. 4. question. 2. Alber. Mag. dist. 22. art. ultim. Angl. 1. part. de *Euchar. qu. 2. a. 5. concl. 3. Turrec. cap. 1. num. 7. def.*

Non requiri-

Non requiritur tantum spatum. Quia tantam desiderati moram, nulli solidi fundamento innititur. Ita D. Antonin. 3. part. tit. 13. cap. 6. §. 10. *Angl. verb. Euchar. 3. num. 29.* limitans, vbi copula non est mortal. Adrian. in 4. tratt. de *Euchar.* Sotus dist. 12. question. 1. art. 7. Petr. de Ledes. sum. tr. de *Euchar. c. 13. concl. 1.* Non tamen inter hos conuenit,

quanta debeat esse minor mora. Quidam parent, sufficere, vt copula non accidat intra cun- ³⁷ dem diem naturalem à media nocte incipien- tem. Alij explicant, quando pridie communio- nis copula coniugalis est habita. Alij tan- dem, quando nocte precedent exercita est copula coniugalis.

Existimo, haud posse certam praescribi mo- ³⁷ ram. Quia cum mentis euagatio & hebetudo *Autu- nus n.* consurgens ex copula impeccabile illius sus- cipienda Eucharistia sit causa, alij autem tardi- *solutio.* dius, alij citius, ea expulsa, se se colligant, ad pristinamque mentis tranquillitatem re- deant: ea potius regula statuenda est, vt quan- diu mentis illa euagatio perseverat, duret ini- pedimentum, & indecentia cessanteque illa, cesseat.

D V B I V M XIV.

An post communionem, eadem die licet debi- tum exigere.

Certum est, debiti redditionem in omni ³⁸ tempore licitam esse, & obligare: de petitio- ne quiesce procedit. Culpa venialis est, eodem die quo quis Eucharistiam sumpsit, debitum exigere. Quia videtur indecens eadie non ab- *Lex culpa.* stinere. Sic Angel. v. *Eucharistia 3. fine.* Viuald. *Cand. Sacram. 1. p. de matr. n. 263.* Beja sum. casu 8. & alii.

Nulla est culpa. Quia nulli inuenitur hu- ³⁹ iusmodi prohibitio, nec appetere indecentia, *Nulla culpa.* que culpare constitue videatur. Ita Tabien. *pa- verb. Communicare, question. 37. 6. 43.* Victor. *sum. de Euchar. n. 82.* Nauar. *sum. Hisp. c. 21. m. 31.* Sanch. *l. 9. d. 13. n. 17.*

Hoc verius existimo, quamvis sanum con- ⁴⁰ silium sit, ob Eucharistia reuerentiam à licita *Humiliatio.* ea actione abstinere.

D V B I V M XV.

An sine veniali piaculo coniux excommunicatus possit debitum exigere?

Minime potest. Quia Cap. *Quoniam multos* ⁴¹ *11. qu. 3.* Soli vxori concedit participa- *Non potest.* tionem cum viro excommunicato: & ex ratio- nis paritatis, quia correlativa sunt, ad virum extendimus. At ipsi excommunicato nullum ibi privilegium conceditur. Ergo licet innocens coniux possit ab excommunicato debitum exi- gere, & excommunicatus reddere teneatur: non tamen ipse poterit in fauorem sui benefi- cio petendi vti. Sic Tabien. *verb. Excom- municatio 1. question. 3. numero 17.* Vbi ait, excommunicatum teneri reddere, at petere non esse mortale: vbi sentire videtur, esse cul- pam veniale.

Potest planc sine veniali culpa petere. Quia ⁴² coniux non excommunicatus tenetur ad ob- *Post planc.* sequia excommunicato praestanda sicut an- te excommunicationem (vt ex materia de excommunicatione suppono) inter quae pri- mas tenet hoc, quod est proprium coniugum quatenus

Sectio II. Dubia, De Debito.

147

Quatenus coniuges sunt. Licitè ergo excommunicatus obsequium hoc sibi debitum exiget. Ita Vgoli de excommunicatis. 2. cap. 23. §. 6. num. 2. Sanchez lib. 5. d. 14. num. 20. & alij apud ipsum num. 23.

Hoc mihi certum scienti ex c. Inter alia, de sent. excommunicatis, seruos domino excommunicato inferire teneri: vnde licebit dominio, ea petere obsequia, alioquin id est seruorum ingenium, vt ea nunquam praestent. Ergo licebit idem viro excommunicato: vel maximè, quod vxores ingenio quodam pudore nunquam petere au- dent.

DVBIVM XVI.

An actus coniugalis in loco Sacro licite exerceatur, extra casum necessitatis: illum que reddit pollutum?

44 I Oci circumstantia in dupli eventu potest coniugalem actum vitiare: nempe dum publicè id est, coram aliis, & dum Sacro in loco exercetur. Et quidem in publico loco petere, ut reddere debitum, manifesta lethalis culpa est, nemine dubitate. Quia aduentatur decen- tia, ac honestati humanae, & sic coētūs essent apectantibus maxima ruina occasio. Imò tam inter coniuges aliis licti, quando aliis a- pientibus habentur. Quia ad venerem ex- citant apectantes. Qualitas autem culpe pen- fada erit ex tactus qualitate, & ad stantium fra- gilitatem enim tales essent tactus, vt adstantes validè ad libidinem excitarentur, attenta eorum fragilitatem, est culpa lethalis. S. v. Peccatum, ver. Facere. Circā locum verò Sacrum quae- fierint, an culpa lethalis sit, extra necessitatem coniugalem actum Sacro in loco exercere?

45 Non est. Quia Cap. significasti, de adulterio &c. & Cap. si motum de confecr. d. 1. quod est Hygi- nii Pontificis, solius copulae adulterinae violan- tis Ecclesiam sit mentio: & quanvis alij textus generaliter de seminis effusione loquantur, pos- sunt de illicita explicari Sic Glos. in c. Ecclesiis de confecr. d. 1. Hugo, Laurent. & Gandulp. ibi. Henr. in c. fin. de confecr. 1. m. 9. Basil. l. 10. c. 10. Hurtad. d. 10. diffie. 4. n. 16.

46 Cetera quidem lethale piaculum, in loco Sacro matrimoniale actum exercere. Quia prohibi- tis in iuitu loci Sacri, vt supponitur in Cap. vii. de confecr. Eccl. in 6. & in Cap. fin. de confecr. Quod limitant Doctores, vt tantum sit illicitus quando non est necessarius, non vero cum ne- cessarius est. Ita Sanch. l. 9. d. 15. n. 8. Suar. 10. 1. de Relig. l. 3. cap. 8. Coninch. d. 34. dnb. 9. Palud. in 4. diff. 18. 9. 8. 4. 4. D. Antonin. 3. p. sit. 1. c. 20. To- let. l. 5. 8.

47 Probabiliter admodum hæc sententia, ego at- tem mihi eligo primam. Quia actus coniugalis in loco Sacro, aut benedicto non est illicitus iure naturali, nec clavino, vt pater; nec iure Ecclesiastico, quia nullibi prohibetur, nec prohibi- bitur supponitur. Nam si alieni, maxime in Cap. fin. de confecr. Eccl. vbi dicitur: si Ecclesiastica cumque fuerit seminis, aut sanguinis effusio ne polluta. &c. In eo autem non constat esse fer- monem de effusione seminis coniugalis; ad veri- tatem enim huiusce sententiae sufficit effusio Eccl. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

seminis non coniugalis illicita contra casti- tem cuiuscumque sit, sive feminæ, sive viri, sive Clerici, sive non Clerici. Imò id indicari reor in eo Cap. dum dicitur: si fuerit polluta. Quia dum alias non constat, actum coniugalem in Ecclesia esse prohibitum in iuitu reverentie Ec- clesie, non est dicendum, eo polluta Ecclesiam, sicut nec polluitur sanguinis effusione alias lici- ta: Ecclesiam itaque non pollui existimo actu coniugali, sed tantum non coniugali contra ca- stitatem illicito facto sollempniter intra cor- pus Ecclesie, & non acto in turri, in cubiculis corpori Ecclesie habentibus, in cellulis seu tribunis, ex quibus Principes, qui domos Eccle- sias coniunctas habent, Sacrum exaudient, nec in Sacraria. De quibus alibi sermo recurret.

DVBIVM XVII.

An in casu necessitatis actum coniugale in loco Sacro exercere, licitum sit?

48 S uppono veniale culpam esse coniugalem actum extra necessitatem Sacro in loco exercere, quia licet nulla sit lege interdictus, vt Dubio proximo resolui, aliquatenus proculdubio indecetia est contra loci illius puritatem. Quæ- fierint vero, num sine huiusmodi indecentia pe- riculo possit actus hic in casu necessitatis praes- tari, nempe quando coniuges diu sunt Sacro in loco inclusi, nec patet aditus ad cameram il- lii adiacentem?

49 Illicitus est, nec sine veniali saltem potest exercesti. Quia nulla est præcisa necessitas: nec mirum est, si tunc coniuges ob loci reveren- tiam à concubitu abstinent teneantur, cum ad id ob diuturnam absentiam persæpe coguntur. Sic Palud. in 4. diff. 18. q. 8. art. 4. n. 10. D. Anto- nin. 3. p. sit. 1. c. 20. §. 1. Caiet. sum. v. Matrimo- nium. c. vili. Armil. v. Debitum n. 6. Pisata. num. 7. Tabie. v. Matrimonium 3. q. 9. n. 10. Nauar. sum. c. 16. n. 3. & alij.

50 Licitus proculdubio est, sine ullo poteſt exer- ceri piaculo. Quia difficultum est contineare, omnino, & valde probabile incontinentie periculo ex- ponenter coniuges voluntariae pollutiones admittendo, nisi eis concubitus, liceret. Quare non est credendum, Ecclesiam in hoc encontra voluisse obligare ad abstinentiam, ob aliquam illam loci Sacri extrinsecam indecentiam: eo vel maxime quod cetera Ecclesiae præcepta in casu magna necessitatis minime obligant. Ita Al- bert. Magn. in 4. diff. 32. a. 11. ad 2. Richard. ibi, a. 3. qu. 1. Scot. qu. vni. Maior. q. 1. argum. 2. & alij quos referunt, ac sequitur Sanch. lib. 9. d. 15. ma- mer. 12.

51 Profecto licet necessitas coēundi non sit tunc præcisa, & absoluta, ac profris ineptabilis: ut idem affer- est necessitas humana attenta fragilitate, ac morali modo, quæ evitabilis valet: vo- citari, quod satis est, ad de- obligandum.

**

**

N 2

DVBIVM

D V B I V M X V I I I .

An sicut actus coniugalis in loco Sacro extra casum necessitatis sit aliquando licitus, & idem de impudicis cogitationibus, & tactibus dici possit?

Conius, qui in loco Sacro desiderat actum coniugali vacare extra Ecclesiæ vel tactibus impudicis dat operam, proculdubio delinquit, ac si rem haberet cum uxore. Quia desideria, & tactus eiusdem cum copula sunt malitia. Sic Sylvestr. Confessio 1. que. 10. n. 11. afferens necessarium in desiderio explicandam esse in confessione loci circumstantiam. De tactibus C. ordin. q. 19. o. Lond. Lop. 1. p. Instruct. c. 33. Manu. t. sum. c. 207. n. 1.

Conius in Ecclesia existsit, qui desiderat actum coniugalem extra Ecclesiæ exercendum, hand reus est sacrilegij, gratis vel leuis, illaque loci Sacri circumstantia aperienda necessarium non est in confessione. Idem dixerim de tactibus quatuorcumque turbibus absque pollutionis periculo. Quia quod repugnat loci consecrationi, illumque polluit est feminis effusio, sed nec in desiderio, nec in tactu haec non existit in Ecclesia. Ergo nulla est ex parte loci circumstantia. Ita Sanch. libr. 9. d. 15. a. num. 18. & apud eum multi.

Profecto primam sententiam falsam omnino sententiam im- reor, qui cogitationes, desideria, aspectus prob. confabulationes, nutus, & tactus impudicos minime habere sacrilegij circumstantiam aperiendam in confessione certum puto, inter coniuges etiam extra casum necessitatis, si tunc praeditus actus non sit sacrilegus.

D V B I V M X I X .

An sit piaculum non naturali seruato sa- men vase debito, ad uxorem accedere si- ne necessitate?

Suppono in hoc solu non esse piaculum effundendit, feminis extra vas naturale. Quænum lethalis sit culpa hoc modo ad uxorem accedere?

Es istud. Quia insoliti modi natura ordinari aduersantur, nec ita certa est proles, specialiter vero modo præpostero: quia cum natura hunc modi bestiis præscriperit, vir eum appetens si simillimus efficitur alij modi cum repugnant feminis in vas scemineum receptioni, effusioneque viri. Sic Prepos. Rubr. de spon. al. n. 13. Moral. sumar. de matrim. ii. de bonis matr. ad fin. Palud. in 4. dist. 31. q. 3. a. 2. n. 15. Abul. ad. c. 6. Mat. q. 2. 27. Vincent. in spon. mor. 10. 3. l. 3. d. 2. p. 9. ad fin. Philiar. de offic. Sacerd. 10. 1. p. 2. l. 4. c. 19.

Minime est lethale piaculum. Quia semen non recipitur in femineam matrem per infusionem, seu descensum sed per attractionem, eo quod sit virtus naturalis in eas semen attrahens sicut in stomacho respectu cibi. Leg. Aristot. lem. l. 2. de gener. animal. c. 4. Ergo nullus corporis situs in concubitu obstat generationi, ac

proinde culpam lethalem non constituet. Ita Albert. Mag. in 4. dist. 11. a. 24. Supple. Gabr. ibi q. vni. 4. 5. concil. 6. Caiet. 2. 2. q. 13. 4. m. 1. Nauar. sum. c. 16. n. 42. Sotus in 4. dist. 31. qu. vni. 4. 4. Ar- mil. Vinald. Mat. 6. Alcoc. Ledef. 2. Palac. Rosel. & alij, quos refert, ac sequitur Säch. l. 9. d. 16. n. 3.

Gravem venialem culpam solum esse crediderim hanc à naturali modo deuotio, incep- pandoque esse coniuges ita coeunt. Genera. ^{Anterior re- scilientia.} tim que afferuerim, nil corum, que coniuges in copula efficiunt, servato legitimo vase, culpam venialē excedere. Quia generatio minime impeditur. Ceterum aliquando inversio debiti si- cus omnino vacabit à culpa, nempe dum sic sit non captanda voluntatis gratia accedit, sed alia quia iusta causa intercedente, ut quia dipositio corporis aliud non patitur ob viri pinguedinem vel propter suffocandi formis periculum in pra- gnante, vel alia simili causa honesta occurrente. D. Tho. in 4. dist. 31. fine in expost. li. Caiet. sum. v. Matrimonium c. vit. Veracr. p. 3. spec. a. 1. cor- cl. & alij, & id immerito dixit sub condicione forte quasi dubitans Ledef. 1. p. 4. q. 51. art. 6. proposit. Rogas, num coniugi exigiendi modo indebito, quoad situm, teneatur, aut licite pos- sit alter reddere? Sequenti Dubio respon- deo.

D V B I V M X X .

An petenti coniugi modo indebito quo- sum, alter teneatur, aut possit licite reddere?

Suppono quando sic concubere esset le- ³⁹ thale ob effusione feminis extra vas peri- culum culpam esse lethalem etiam reddere. Quia talis congressus est prohibitus ob cir- cumstantiam ipsi acti inhaerentem: est enim contra naturam, & perinde ac si vir peteret, ut viri sibi ad pollutionem cooperarerent. Quare nullus timor, etiam mortis feminam si reddi- tem excusat. Quando autem est solum venia- lis culpa in exigente, est difficultas.

Petenti coniugi modo indebito venialiter ^{Non tenetur,} quoad situm, alter nec tenetur, nec licite potest ^{ne licet pro- teft reddere.} reddere. Quia non poterit debitum modo de- ^{teft reddere.} bito, ac naturali. Sic Armil. verb. Debitum, m- mer. 7. Palac. in 4. dist. 32. d. 1. casu 10. Barth. à Ledef. de matrim. dub. 71. concil. 4. D. An- tonin. fau. 3. pars. titul. 1. cap. 20. § 3. & 7. & 8. Henr. l. 1. c. 16. n. 6.

Potest plani licet, imo tenetur reddere. Quia coniux reddere debet, quando exigens solum ^{licet per- tientem.} veniale culpam admittit. Ratio est, quia cum ^{et tenetur.} actus ille reddendi non sit in se, & intrinsecus malus ob peccatum exigens, potest ex causa iusta excusari à culpa illa veniali, qua ad sum- mum affici debet propter cooperationem ad culpam exigentis veniale. At semper in redi- dente adest causa iusta ad excusandum à culpa illa veniali ad quod non gravis causa desideratur: adest enim causa, ne petenti difficiat, vel discordie vel leuis inter coniuges excite- tur. Ita Petri de Soto leit. 1. 6. de matr. fine Ma- tien. l. 1. recopil. sit. i. rubr. gl. i. n. 117. Caiet. 2. 2. q. 13. 4. a. 1. circa salut. ad 4. Sanch. l. 9. d. 6. n. 6. & d. 16. n. 10.

Semper probabilius esse indicati, non solum posse

posse coniugem, sed & teneri reddere, quando coniux exigens solam venialeculpam admittit, forte admodum adiudicans secundum sententia fundamentalum.

D V B I V M X I.

An sit culpa lethalis, coniugalem actuam in vase innaturali inchoare.

⁶³ S Vppone, vbi in vase innaturali copula cō-
summatur, aut est animus consummandi, manifestam esse Sodomiam lethalem, peccatum contra naturam. Quia aduersatur fini naturali illius copulae, qui est proliis generatio. Nec vxor ad similem copulam, sed ad solam copulam intra vas legitimum vxor est. Questio autem est, num lethalis culpa semper fit, in naturale vas coniugem usurpare?

⁶⁴ Non semper mortalis culpa est, nempe quando vir volens legitimam vxori copulari, quo se excusat, vel maioris voluptatis gratia captat, copulam Sodomiticam, non consummandi animo nisi intra vas legitimum, nec cum periculo effusione extra illud quod vas seruari, dicitur, quoties extra illud semen non profunditur, contingit in praesenti. Sic Nauar. libr. 5. consil. 1. de p̄nit. & remis. consil. 7. dicens, tantum reperiit peccatum tactus cuiusdam illicite, nec teneri virum confiteri Sodomia circumstantiam. Quare aperit solam venialeculpam in eo actu dignocit. Faut Ouand. in 4. dīl. 11. q. unī. prop. 3. vbi docet, omnem coitum libidinosum excusat inter coniuges, modo extraordinarie pollutionis periculum non adit.

⁶⁵ Lethalis equidem culpa semper est. Quia tactus ille nec ex se, nec extangentis intentio ne potest ad actuam coniugalem referri: Eo quod medium inproportionatum, & alterius ordinis luxuriaz sit. Sicut esset inter solutos habentes animam intra vas debitum consummandi, specie disticta flagitium. Ita Doctissimi D. Theologi consuli à P. Thoma Sanchez quos memorat, & sequitur l. 9. d. 17. n. 5.

Hic hæro abnegans, vas legitimum seruari, quando illegitimum usurpat ad alterius luxurie ordinem tendens, licet intra illud non summet. Porò cæteri coniugum tactus non sunt media inproportionata, nec alterius ordinis luxuriaz. Quare tactus (de quo sermo) non reputatur in istar aliorum, qui ad summum culpe veniales sunt.

D V B I V M X I I.

An sit lethalis culpa, quando data opera seminatio viriisque coniugis non est simul.

⁶⁷ Lethalis culpa est. Quia cum ex seminæ mali & feminæ unum principium actuum generationis confurgat, utrumque simul concurre necesse est, ne generatio impediatur vt docent Galen. lib. 4. de v̄s partim, c. 7. Petr. Mat. leg. de semine, fol. 56. §. Intercedente. Et Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

Saltem vbi vir prius seminat, generationem impediti tradit. Auice. 3. l. de membr. gener. cap. 7. de florib. vers. Error autem accidentis est. Vbi Jacob. de Partib. & Gentilis de Fulginio. Item Nicolaus Florent. sup. serm. 6. c. 13. Ergo est lethalis.

⁶⁸ Non est culpa lethalis consilto à simultanea feminis profluxione, abstinere. Quia non est necessarium ad generationem, utrumque coniugem simul seminare. Quare dum vir lemen profudit, non tenetur feminæ effusionem expectare: feminæ namque semen nec est necessarium, nec actuè ad generationem concurre, teste Galeno sibi contrario lib. 1. de sanit. tuen. cap. 1. & libr. 2. de natural. facultas. capit. 3. Aristot. lib. 1. de gener. animal. cap. 2. & lib. 2. c. 3. Auic. lib. 9. de animal. cap. 1. Albert. Mag. 4. 5. de animal. c. vltim. Hugo Senen. sap. lib. Tegni Galen. lib. 2. tex. 1. & Theologorum viuierfa. Schola (si Scotti seftatores excipias (cum D. Tho. 3. part. qu. 3. 1. a. 4. ad 3. Verum experimento patet, feminas omnino inuitas, in balneis que semen virile recipientes concepisse: tunc autem minimè feminant, alias veneream delectationem non possent non sentire. Ergo cū ablique eo nomine, nedium vbi non simul, sed post effunditur, generatio sequatur nullam præceptum constringit ad pariter effundendum. Ita Sanch. libr. 9. d. 17. num. 9. Henr. lib. 1. c. 16. num. 7.

Profecto sanum consilium est, vt curetur ⁶⁹ utrumque simul semen effundi: quare coniugi tardiori ad seminandum consulendum, vt ^{Hic normis} ante concubitus tactibus venerem excitet, vt vel sic possit ipso in concubitu simul semen effundere. Caet. monet 2. 2. quæ 154. 11. dub. 3. Cui non acquiescerem, n̄ adit pollutionis forfætæ periculum. Certe licet mulier semen non sit ad generationem necessarium, multum tamen confert ad facilis generationem. Attamen non tenentur coniuges conuenientiorem, ac faciliorem generandi viam eligere: sed satis illis est, si generationi non obstant. Eas denique est marito copulam continuare vbi ipse semen effudit, donec femina seminet. Quia hoc pertinet ad cōpletam copulæ vxoris consummationem.

D V B I V M X I I I.

An abusus uxoris contra naturam, sit gravior culpa, quam inter solutos habeatur, que, circumstantiam adulterii necessario confitendam.

⁷⁰ L Euior est culpa. Quia cum propria vxore solūm quoad modum delinquat quoad modum, cū soluta verò quoad modum & sub-stantiam, cum inter solutos nulla detur in cor-pus potestas. Et quia hic nulla adest adulterii circumstantia. Patet ex adulterij definitione, ^{Leuior est} quam tradunt Gelati. Pap. cap. Lex illa ad fin. 36. ques. 1. & D Tho. 2. 2. qu. 14. art. 8. nempe Adulterium est alieni thorii violatio. In praesenti autem nil fit cum aliena coniuge, nec thorius violatur alienus. An non adulterium est contra bonum fidei matrimonij? Certe accessus ad suam extra vas legitimam

N 3 matr.

150 Theologiæ Moralis. Lib. XXV.

matrimonij fidei non opponitur. Quod inde constat. Nam fides haec, duo includit: alterum ut coniuges sibi mutuo debitum reddant alterum vero, ne alij commiscantur. At hic maritatis non commiscetur scemina non lue, nec debitum ab uxore legitimo modo exactum negat: ut suppono, quod si negaret, esset ex hoc capite iniustitia, non tamen adulterium. Alli- ci possunt ad hanc mentem D. Tho. in 4. dif. 31. quæs. 1. ari. 2. corp. Palud. ibi. quæs. 1. art. 3. numer. 8. Sotus quæs. 1. vnic. art. 2. post concl. Esto autem esset specialis circumstantia necessariò confitenda: videtur, satis esse explicare accessum contra naturam cum coniugata in genere. Quia grauitas adulterij si adsit in tali accessu ad uxorem, iam explicatur, dum coniugatus fatetur, se ad coniugatam quandam accessisse, addendo, id factum viro illius contentiente, ne se reum iniustitia mendaciter efficiat.

71
Grauitas adulterij a peccato, & habet circumstantiam adulterij aperiendam in confessione.

Grauitor est culpa abusus uxoris extra vas legitimorum abusus simili inter solutos. Quia est adulterium tam ex parte viri, quam ex parte uxoris consentientis, vnde vterque tenet circumstantiam utramque adulterij confiteri. Neuter namque coniux ferat alteri suum corpus castè, quod ad fidei bonum pertinet: non enim est coniux ad illum actum, sed ad naturalem: ac consequenter talis actus perinde est ac cum alieno coniuge gestus. Nec latis est, fateri adulterium cum coniugata in genere, sed explicandum est, cum propria coniuge fuisse admissum. Quia si explicatur cum coniuge in genere, manifestetur iniustitia aduersus illius coniugem, cum tamen nulla sit. Ita Sanch. 1. 9. 18. numer. 3. & 4.

72
Fateri potius sententia fundamēta nō omnino esse in malida. Sequendā autē vñice verā reor. Quam ex D. Ambroſio. *De Patriar.* & habetur e. Nemo sibi 32. q. 4. confirmō. Nec hoc (inquit) solum est adulterium, cum aliena peccare coniuges, sed omne, quod non habet pœnitentem coniugij. Quod testimoniū pro prima sententia afferatur sed immerito. Aſſerit enim Doctor eximius omne id, ad quod potestas corporum per matrimonium concessa non extenditur, esse adulterium: talis autem est copula extra vas legitimū cum proprio coniuge. Profecto necesse ſarī adulterij huiusce circumstantia in confessione aperienda. Nec sufficit fateri adulterium cum coniugata in genere addendo id cum mariti contentum factum. Quia oportet etiam explicare propria uxoris confessum, ne detegatur iniustitia fallo aduersus illam. Quod si hic sumū explicaretur, coſtiteretur coniux plura peccata, quam re vera admiserit: cum fateatur cooperationem confensui alieni viri, alieno que uxoris & propria, cum tamen ſoli proprie uxoris peccato cooperatus fuerit.

DVBIVM XXIV.

An sit crimen lethale, virum ab inchoata copula defistere, ante veriusque seminatōrem.

73
Lethale off.
Lethale crimen est, si vir à copula defistat incepta ante seminis effusione, cum va-

leat effundere, etiam si scemina non seminatur. Quia in predictior generatio, ad quam copula suapè natura ordinatur: fructuare autem copulam coniugalem suo fine obſtando generatio, culpa lethalis est. Et quia tactus impediens inter coniuges animo non perueniendi ad copulam ſunt mortales, nō dum clauſtra pudoris eo animo penetrare. Sic Sylvi. verb. *Debitum* q. 7. addens, animo à ratione oppoſitam sententiam deuiae. *Grat. part. 1. deci. lib. 1. cap. 8. 1. m. 16. Petri. *Ledel. de matrimonio* qu. 46. art. 6. d. b. 2. concl. 4. *Henric. lib. 11. c. p. 15. num. 4.* Temperant hic, Sylvius, & Graffius, nisi antē scemina seminatōrem vir se retrahat, nō animo obſtandi generationi, sed ex cauſa iusta, nempè ne ſalutis ſemini effuſio noceat.*

74
Minimè est lethale piaculum, ſi nondum vñce ſemini effudit, nec ſe nec in ipſa aut marito periculum extra vas ſeminatōdi ſubſit. Quia ſic ab inchoata defiſtere copula in nullius cedit iniuriam. Et quia vñis illa ſemini abſque ſeminis profuſione penetratio, reputatur inſtar partium verendarum tactus, qui inter coniuges, ceſſante pollutionis periculo, minimè ſunt lethales, ſed permiſſi. An non poſſunt optimè coniuges communī confuſa copulae ac generationi non vacare? Cū rigitur eodem conſensu non eis licet, à copula incepta defiſtere, vbi nullius ſemini fit diſpendum: Ita Sanch. lib. 9. d. 9. num. 3. ex *Palud.* in 4. dif. 31. q. 3. art. 2. num. 15. D. Antoch. 3. partit. 1. cap. 20. §. 6. *Caiet.* 2. 2. qu. 15. 4. art. 11. *Rosel.* 2. *Debitum*, numer. 11. *Angel.* ibi, numer. 27. *Armi.* n. 6. *Tabien.* verb. *Luxuriosus* quæſ. 6. num. 7. Sà verb. *Debitum coniugale*, verb. Inchoata copulam. *Veracr.* part. 3. ſpec. art. 15. concl. 4.

75
Longè hoc verius exiſtīo, imo credidimus mortale non effici, quām nūllus aliud finis ad eſſer, quam impediens generationem. Quia eam impidiens ſemini emiſſo, maniſta culpa mortalis eſt contrā naturam, quæ ad ſolam generationem ſemen diſtinuit: at vbi ſeminis iactura non fit, nulla eſt lethalis piaculum ratio: non enim tenetur coniuges proliſ generationi vacare, & illud ad illam impediendum, poſſunt communī placito à copula abſtinere, ita ab incepta: neutriſ ſemini emiſſo, reſilire. Porro ſi cauſa iusta abſerit, erit veniale. Addiderim verò frequenter eſſe mortale ratione periculi ſeminis in alterutro coniuge profudendi, quod in ea actu comiſtari inueniatur. Vnde coniuges à ſimilibus actibus arcendi. Attraueni ſi experti ſint, id minimè ſubire periculum, nequaquam ſunt damnandi.

DVBIVM XXV.

An lethale peccatum ſit coniugera ab inchoata defiſtere copula, poſtquam alter ſeminatōris.

76
Vbi ſeminat ſex, non eſt contra naturam, nec lethale piaculum, virum ante ſeminatōrem.

minis effusionem recedere, nisi vxor iure coniugij lemen exigit: vel adit in illa periculum pollutioni voluntarie contentiendi. (In priori enim calo effet mortale contra iustitiam, in posteriori verò contra charitatem. Quia sicut vir non tenetur vitare in se pollutionem involuntariam, sed tantum eam non procurare, ita non obligatur, ad involuntariam vxoris pollutionem, & dispendium feminis ipsius evitandum. Et quia femina seminante, non seminare virum in nullius cedit iniuriam. Non vxoris ipsa enim contentit, vt suppono. Non prolis, quia non habet ius, vt generetur hic & nunc, nisi id ad naturae conseruationem esset necessarium, quod hic non contingit: Cui autem alij iusterior iniuria non constat: Ergo non est lethale. Sic quidam vir, quem doctum esse P. Sanchez affirmat libr. 9. d. 19. nn. mer. 1.

Vbi seminavit vxor, vel ad id excitata sit, ita ut probabile seminandi periculum adit, lethaler delinqutit maritus data opera à copula cum desitit ante proprii feminis effusionem. Quia est peccatum contrà naturam, cum sit consummatus coitus ex parte feminæ, ex quo requiri sequi generatio, atque adeo eis femen prodigatur, frustrato generationis fine, ad quā à natura est destinatum. Ita Caiet. 2.2. q. 15. 4. articul. 1. circa solit. ad 4. Paludan D. Antonini. Aramil. Tabien. Angel. Rosel. Veraci. Margar. Conf. Sa. quos citat, & sequitur Sanchez citat. nn. 4. Henriquez lib. 11. cap. 16. num. 7. Graf. part. 1. decisi. lib. 1. cap. 8. 2. num. 15.

Prima sententia vera omnino est, vbi vir feminis effusioni, quantum est in se daret operam, nec posset: tunc enim recessio illa à culpa vacare. Non crederem etiam mortale, sed solum veniale: si viro feminante, femina ante proprii feminis effusionem à complexu desisteret coniugali: vel data opera, non feminare niteretur. Quia cum eius lemen ad generationem non desideretur iuxta probabilitatem sententianis, cessat proflus tantum cogens ad dannandum de culpa lethali contra naturam reprehensionem feminis in viro, femina seminante. Id colligo ex Doctoribus relatis. Ea enim ratione probant, in viro esse culpam mortalem, quod impedit generantis finein, ad quam eius lemen exigitur.

D V B I V M XXVI.

An licet potionibus aliòve remedio abor- sum procurare, vbi aliud non sufficit medium, ad pregnantis salutem re- staurandam, & probabiliter credi- tur, nondum fœtus esse anima- tum?

Minime licet. Quia multo magis à gen- ratione distat lemen, quam fœtus iam es feminæ conceptus, licet nondum animatus, atque tam illud, quam hic suapè natura ad perfectam hominis generationem ordinatur: sed femen effundere, generationis nativo fine frustratur, ita est intrinsecè malum, vt nullo

in cœnu licet. Ergo à fœtus id afferendum erit de procurata fœtus expulsione. Sic Nauarra lib. 2. de rebus. cap. 3. diffic. 2. num. 132. ac serens, hanc esse concordem omnium sententiam.

Licet omnino. Quia cum illud non sit verò homicidium, & fœtus ille sit pars viscerum, nondem anima rationali informatus, non est cur conservandus sit tanco vita materna discrimine imminentis, eo vel maxime, quod matre pereunte, fœtus minimè animabitur. Ita Aramil. verb. Abor. sum. 2. Nauar. sum. Lxx. & clariss. Hisp. cap. 25. num. 62. Cordub. sum. qu. 173. dito 4. Henriquez lib. 11. cap. 16. numer. 8. Graf. part. 1. decisi. lib. 1. cap. 83. num. 14. Palac. in 4. dicit. 31. d. 2. Sa, verb. Homicidium, in. Vega. tom. 1. sum. cap. 5. cap. 3. Sanch. libr. 9. d. 20. qu. 9.

Deceperus planè est Nauarra dicens, primam sententiam esse omnium concordem, cum econtra manifestè sit communis, nullumque Sanchezi inuenitur dissentientem. Quare hanc firmiter teneo. Non tamen id admitto licere, ad vitandum vitæ periculum, quod ex partu feminina fœtus imminere sit experita, vel famæ, vita, & fœtus, quam probabiliter meruit, detecto crimine, si concipiatur, fœtusque in lumen prodeat, (vt contendit Nauarra.) Quia in his casibus fœtus non est aggressor, periculumque non est praesentaneum, sed distans, si que aliis quæstis coloribus, ac mediis adhibitis potest occurri. In nostro verò fœtus inuidit, & velut aggreditur, caufaque est materni obitū: periculum quoque est praesentaneum, ac medicorum iudicio alia via nequit evitari.

D V B I V M XXVII.

An quando probabilitè creditur, fœtus esse animatum, licet, pregnanti viri medicamentis, & medico ea applicare cum abor. periculo quoties mater per- citatur, & hac ad eius salutem sint ne- cessaria?

Non licet. Quia si nullo bono fine honestari potest potionis sumptio, qua prolis conceptioni obstat: minus poterit honestari medicamentis sumptio, quo concepus, & animatus fœtus appellatur. Sic Ioane de Neapol. quodlib. 10. D. Antonini. 1. part. 11. 1. cap. 2. §. 2. Nauar. sum. cap. 25. num. 6. 1. Couar. Clem. si furio- sum. de homicid. 2. part. 2. §. 3. num. 1. Aliqui (vt refert Corduba 1. 1. qq. qu. 38. dub. 3.) opinantur, nefas esse medico, ut obstetrici, ea applicare medicamina, ad abor. sum: licere autem praegnanti eis vti. Quo ducantur fundamento proflus ignoro.

Licet omnino. Quia potius ius habet ma- ter, ad medicamentum salutiferum cum fœtus morte, quam fœtus cum morte matris: cum sit à matre, non è contra pendas; præcipue cum matre vi morbi perempta, rarissimum sit, fœtum in lucem ed. Et quia inadente fœta, ma- trem fugientem cum abor. periculo nemo damnabit. At non si proles iam nata materno

N 4

laet.

80
Licet quidam

81
Hoc certissimum puto.

82
Non licet

83
Licet pto

laetiæ extremitè indigeret, mati autem ad vitam tuendam opus esset vbera existare, posset, non obstante fetus morte per accidens evenitura, id efficere? Ita planè; magis enim suæ, quam fetus saluti consulere potest. Ita Cor-
dubsum. quæstion. 17. 3. di. 1. & 2. Navarra lib. 1.
de ref. cap. 3. diffic. 2. Manu. tom. 1. sum. cap. 5.
num. 1. Ludovic. Lopez part. 1. Instruc. cap. 6.
Vega tom. 1. sum. cap. 5. casu 2. Henriquez lib. 11.
cap. 16. num. 8. Sà sum. ver. Homicidium in princi-
& alij, quos refert, & sequitur Sanchez. l. 9. d. 20.
num. 14.

84 Hoc tenendum existimo, sed ad vberiorem huius mentis intelligentiam, hac vtr distin-
ctione. Sunt enim medicamenta quædam dire-
ctè ad fetus occisionem tendentia, vt vene-
num, dilaceratio, percussio: alia autem per se,
& directè ad morbos, prauo que humores ex-
pellendos, pristinamque salutem instaurandam
destinata, vt venarum scissio, ventris purgationi
pharmacæ deservientia. Prioris generis me-
dicamina sumere, nefas lethale est. Quia dire-
ctè innocentis neci cooperatur, quod intrinse-
cè est malum. Posteriorum autem generis me-
dicamentorum, licitum est prægnanti, etiam
cum probabili abortus, periculo, vbi omnino
ad eius salutem desiderantur. Quia actiones
humanæ speciem, bonitatem, ac malitiam ex
eo quod per se est in operantis intentione,
non autem ex effectu per accidens, ac præter
intentionem subfecuto, accipiunt, teste D. Th.
2. 2. quæst. 64. articul. 7. corp. Id enim, quod prin-
cipaliter intendit, attendendum est. At prin-
cipialis intentio vñus huiusmodi medicamen-
torum, eorumque institutio, ac nativa proprie-
tas eo tendit, vt ad pristinam salutem mater
restituatur: fetus autem mors, & abortus per
accidens, & præter intentionem accidit. Lici-
tus ergo est eorum vñus. Licet autem pro con-
traria, sententiam videam communiter referri
quos Auctores expressi: ni fallor, immorè eis
tribuitur. Existimo enim eos loqui, quan-
do abortus ipse medicinis ad relatis pro-
curatur.

DVBIVM XXVII.

An lethale peccatum sit tempore
menstrui uxoris, debitum
petere?

85 Lethale est
peccatum.
Q Væsto procedit, vbi menstruū est natu-
rale, quod quibusdam feminis tertio
quoque mense accidit, communiter autem
mensibus singulis, & nonnullis frequentius.
Culpa itaque lethalis est, eo tempore debitum
exigere. Quia cum principals finis, quem ma-
trimoniū constitutio spectat, bonum prolis sit,
quicunque matrimonij vñus illud impediens,
est illicitus, qualis est tempore menstrui. Certè
iudicatio fornicatio est inimicæ, & lethaler ma-
lla, quod sit in damnum prolis educationis: ex-
ego à fortiori concubitus tempore menstrui ea-
dem malitia afficietur, qui damnum prolis in se
ipsa inferit: cum esse prolis bona educationi
præponderet. Nonne nefas esset, cum notabili

damno proprio debitum exigere, vbi morbus
ille temporalis est? Quis dubitet? Ergo nefas
erit ad uxorem menstruatam accedere cum
notabili proliſ iactura: proximum enim sicut
nosmetipſos, & maximè filios diligere lex di-
vina præscribit. Sic Alenſ. part. 2. question. 66.
membr. 2. D. Bonau. in 4. diſ. 3. in expof. lib. m. 7.
& a. quæst. 1. Scot. ibi, quæm. Argent. quæm. art.
articul. 1. Petr. de Soto l. de inst. sacer. leſt. 10.
Hugo in cap. 5. Leu. & alij ex Theologis, &
Iuris perit. D. Thom. in 4. diſ. 32. quæm. art. 2.
quæstion. 2. & Richard. ibi, articul. 4. question. 1.
edocent, culpam esse, petere qualis verò culpa
sit, venialis an lethalis, non expri-
munt.

Haud lethalis est culpa, sed venialis solū, 86
menstrui tempore debitum exigere. Quia to- ^{Peccatum le-}
tale fundamentum, afferentum esse lethalem,
est proliſ damnum indè conflagens: id autem
minimè probat, culpam esse mortalem, tūm
quia est incertissimum, non enim certum est,
fore, vt tunc uxor concipiatur, imò oppiditum est
cerius: fluxus enim menstrui valde obstat re-
tentioni seminis in matrice, vbi concepito ge-
renda est: quare teste Arist. l. 1. de gener. ani-
mal. cap. 19. rara est eo tempore concepiō: tūm
etiam quia cum proliſ melius sit esse cum tali
morbo, quam non esse, & si tunc is coitus non
haberetur, forsitan postea non generaretur, ave-
non esset eadem, (quia cum non entibus nulla
est unitas) conqueri nequit de damno sibi illa-
to, imò maximo beneficio afficitur. Esse autem
culpam veniale, patet. Quia est quædam tur-
pitudo, & in honestas, cum immunda sit mu-
lier, & aliqualiter inepta commoda seminis
retentioni, & receptioni, atque ita minus con-
ueniens generationis fini. Addo, aliquam eis
incontinentiam tempus generationi aptius
non expectare. Ita Paludan. in 4. diſ. 31. quæst. 3.
articul. 2. num. 12. D. Antonin. 3. part. titul. 1.
cap. 20. §. 5. Abul. ad cap. 5. Mat. question. 15. 4.
articul. 1. Armil. verb. Matrimonium, num. 68.
Vñctor. sum. de matrimonio. numer. 276. Sotus in 4.
diſ. 31. quæst. 2. articul. 2. ad 2. Lefed. 2. part. 4.
question. 66. articul. 1. Henriquez lib. 11. cap. 5.
num. 7. Sà verb. Debitum, vers. Tempore menstrui.
Sanchez libr. 9. diſ. 21. numer. 7. & alij
plures.

• Ego quidem reor, ex se, & in plurimum, cul-
pam esse veniale, debitum eo tempore exige-
re. Nec ducor ad id ratione damni proliſ, eius
enim incertudo, & raritas, experientia magis-
tra, cōprobatur: innumeris enim tempore mē-
struū coēunt, & rarissimè hæc damna in prole
perspicimus. At ratio peccati venialis est tur-
pitudo, & indecentia in huiusmodi vitam.
Quare si aliqua ratio sit huic turpitudini præ-
ponderans, & actum honestans, prorsus vaca-
re à culpa crediderim: nempe si ad vitandum
in se vel in alio fornicationem, vel ne rixæ in-
ter coniuges excitentur, vel alia similia. Aſtero
denique, nullo in eventu esse culpam lethali
tempore menstrui debitum exigere, quam-
uis coniuges credant fore, vt mōstrum gigna-
tur. Quia adhuc verificatur, melius esse proliſ,
ita esse: quare de damno sibi illato conqueri
non potest.

DVBIVM

Sectio II. Dubia, De Debito.

153

DVBIVM XXVIII.

An si culpa tempore menstrui reddere debitum?

Culpă est mortalis quidem tempore menstrui reddere. Quia est mortale petere ratione damni proli: ergo & reddere: nam proli: damnum utique coniux vitare tenerit? Sic Scot. in 4. dist. 3. 2. quest. vni. Angel. Rosel. Angl. quos citat Sanchez lib. 9. dist. 21. num. 2. Alij alterunt culpam esse reddere, subiectum autem mortalis ne, an venialis sit. Ita quidam antiquiores, ut tecet D. Thom. in 4. dist. 3. 2. q. vnic. art. 2. quæsiunc. 3.

Culpă non est, debitum reddere tempore menstrui, si alter admonitus desistere nolit a petitione. Quia eo tempore petere virum, ad summum est culpa venialis: sed vbi sola venialis ad eam culpam in exactione, non solum alter coniux potest licet reddere, sed tenetur, de quo dubio sequenti. Ita Caiet. sum. verb. Matrimonium. cap. vlii. D. Antonin. 3. pars. titul. 1. cap. 20. §. 5. Maior. in 4. dist. 3. 2. quest. 2. argument. 4. contra 3. concil. Medi. sum. 1. c. 16. §. 13. Ludou. Lopez. part. 1. Instr. cap. 8. 4. Sanchez lib. 9. d. 21. num. 1.

Prima sententiam minimè esse probabilem iudeo, qui a sterni vel in exigente ad summum culpam esse veniale. Licitè autem coniugem reddere, quis non videat, si illud ipsum reddere coniugi exigenti ratio est, quia actus honestatus, ab omnique liber redditur indecentia.

DVBIVM XXIX.

An coniux tempore menstrui tenetur exigenti debitum reddere?

Potest licet, (ut vidimus,) sed non tenetur, nisi sentiat exigenti periculum incontinentia immittere. Quia non tenetur obtemperare coniugi haud iuste postulanti. Sic Almain. in 4. dist. 3. que l. vnic. ad fin. Ioan. de Friburgo sum. lib. 4. titul. 2. question. 46. Vigueri. l. institut. cap. 16. §. 7. ver. 1. 10. Henriquez lib. 11. cap. 15. num. 7.

Non tantum potest licet, sed & tenetur reddere. Quia si exigere, quod omnino voluntarium est, vacat culpa, vbi iusta causa inducit, (ut ostendimus) cur non & reddere, ad quod lex iustitia obligat: quia enim iustior causa excogitati potest, quam propria obligationi (satisfaciendi) At cum reddere licet, tenebitur utique, quia nulla iusta causa ab eo se onere eximendi subest. Et quia coniux tenetur ex iustitia debitum reddere, nec videatur sufficiens excusandi ratio damnum proli: quod vel nullum, vel rarissimum, incertissimumque est. Ita D. Thom. in 4. dist. 3. 2. quest. vnic. articul. 2. quæsiunc. 3. Paluda. ibi. question. 1. articul. 3. numer. 1. 3. Sotus qu. vnic. articul. 2. ad 2. Carthu. qu. 1. & in cap. 15. Lenit.

question. 2. Sylvi. verb. Debitum, quest. 6. Lede. 2. pars. 4. question. 66. articul. 5. Barthol. a Lede. Mann. & Petri. a Lede. quos citat, & sequitur Sanchez vbi sup. num. 15.

Hec mihi artidet sententia. Nec crediderim, necessariam esse illam, quam D. Thom. & alii Doctores afferint adiunctionem, nempe teneri coniugem pertenti alteri debitum reddere, vbi vir admonitus non resipiseat, innuentes utique debere coniugem huiusmodi præmittere monitionem. Certè minimè admiserim, esse in præcepto. Durum enim videtur, non existente danno proli: ob quandam indecentiam venialem, quam ad summum vir admittit exigens, in eas uxorem angustias redigere, ut effingere debeat occasio: es, quo se eximato vel maxime, quod sapè vir intelligent, ex odio procedere, aut saltem ex amoris defectu. Exicerem tamen causum, qui moraliter est impossibilis, nimirum, si coniuges probabilitate existimarent, monstrum ex eo concubita gignendum; quamvis enim vir non peccet mortaliter exigens, ac proinde vir reddere possit, non existimo ad id illam hoc in castu teneri. Quia detrimentum magnum uxori esset, filium tanto affectum morbo habere.

DVBIVM XXX.

An peccatum sit actu coniugalis uti prægnationis tempore?

Premitto, si tempore prægnationis sit verisimile abortus periculum, utendo actu coniugali, manifestam esse lethalem culpam, petere, aut reddere. Quia talis concubitus bono proli: aduersatur, quod maxime coniugalis vius spectat: atque ita suo fine frustratur, innocensque fetus perimitur. De tempore igitur, quod huiusmodi non adest periculum quæstio procedit. Videbitur alicui peccatum esse mortale. Quia talis concubitus videtur contra naturam, frustratur enim semen illud generationis fine, tam mulier, quæ gratiosa est, concipere nequeat. Atamen omnes conuenient Doctores, minimè esse lethalem culpam etiam exigere tunc debitum. Quia nulla innenitur prohibitio, & quia matrinationum non solum est institutum in officium naturæ, sed etiam in concupiscentia remedium. Quæsierim igitur, utrum sit venialis culpa tunc exigere, aut redire?

Venialis culpa est. Quia D. August. de bono coniug. cap. 6. tom. 6. inter excusus hunc computat. Sum (inquit) adeo incontinentes, ut coniugium, nec granis parcant. Et D. Idor. lib. 2. de sum. bono. cap. 39. & refutat cap. Non solum 3. 2. question. 7. coenientes carpit, quasi pecoribus deteriores sint, quæ vbi conceperint, ultra mari bus sui copiam non indulgent. Et Tiraquel. lib. 15. commun. num. 14. ex Hippocratis, & aliorum Medicorum sententia probat, non partum esse abortus periculum, si ad mulierem, quæ recentis concepit, vir accedat. Ergo venialis latet erit coniugalis hoc tempore copula. Sic D. Th. Albert. Mag. Richard. Henric. Rosel. Angelus, & alij citati a P. Sancio lib. 9. d. 22. num. 4. cum disputantes de culpa huius qualitate dixerunt, eam

eam nos esse mortalem, quasi veniale esse supponentes. Expressè Alens. 2. part. quæst. 166. memb. 2. ad 3. Paludan. in 4. dist. 3. 20 question. 1. articul. 3. numer. 12. D. Antonin. 3. part. titul. 1. cap. 20. §. 4. Gerlon. part. 2. in comp. Theol. tractat. de matrimonio alphab. 27. litter. P. Petr. de Soto lect. 16. de matrimonio. Sotus in 4. dist. 3. qu. vnic. articul. 3.

96 Nulla culpa est reddere tempore prægnationis debitum. Quia reddendi obligatio lege iustitiae prescripta ab incontinentia venialis excusat, si quæ tunc esset in ea debiti exactio voluntaria. Imò tenetur coniux reddere; nulla enim est iusta excusatio. Nam licet exigens venialiter delinqueret, quoties sola est venialis culpa in exigente, tenetur alter reddere coniux. Ita Alens. 2. part. question. 166. memb. 3. Richard. Asten. Henr. D. Antonin. Rosel. Angel. Tur. recr. Gaëta, quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra. Nulla etiam in exactio culpa inuenit. Quia nulla prohibito adest, & vbi necessitas nō cogit, culpas multiplicate non oportet. Ita Abulens. ad cap. 5. Mat. question. 243. Supplem. Gabri. in 4. dist. 3. qu. vnic. articul. 2. Veracruz 3. part. spec. articul. 17. concl. 3. Henr. quez libr. 11. cap. 15. numer. 7. Palac. in 4. dist. 3. 2. question. 1. Sanchez citatus numero 5. & 6.

97 Ego quidem existimo, absque dubio, nullam adesse in reddendo culpam; & probabilius reor, nec in ea debiti exactio vñlum piaculum inueniri. Quia alias matrimonium laqueum iniciaret; cum enim magna temporis matrimonij parte vxor granida sit, vel abstinentum esset coniugius ferè semper à debiti exactio, vel innumera essent venialia admittenda.

D V B I V M XXXI.

An sit veniale ad uxorem accedere ex tempore, quo post partum eius immunditia persistit?

98 Véniale est. Quia abnegari non potest, quendam eo in actu interesse indecentiā, necnon nimia libidinis documentum coniugis, cui huiusmodi coitus naturalem non impertit horrorem. Sic Paludan. in 4. dist. 3. 2. qu. 1. articul. 3. numer. 12. Tabie. verb. Matrimonio 3. question. 7. §. 8. Monald. sum. tractat. de matrimonio. Et cum haec moderatione, si recenter foemina enixa sit, Sotus in 4. dist. 3. 2. qu. vnic. art. 2. Ludou. Lop. p. 1. Instruc. c. 8. 3. & alij.

99 Veniale non est. Quia nulla prohibito reperitur, & vbi necessitas non cogit, non expedit culpas multiplicare. Ita Richard. in 4. dist. 3. artic. 4. question. 1. Palac. ibi, d. 1. Asten. sum. part. 2. libr. 8. titul. 10. articul. 4. qu. ultim. Angel. ver. Debitum. num. 34. Rosel. ibi. num. 9. Henr. lib. 1. cap. 15. num. 7. Sanch. lib. 9. d. 22. num. 11. Cominch. d. 34. num. 78. Hurtad. d. 10. dist. 3. num. 13.

100 In eo actu tunc habito nullam inesse inordinationem credo. Vnde miror, aliquos asseruisse esse culpam lethalem, tunc debitum exigere, nec esse reddendum, cessante incontinentia

pericolo. Illud enim testimonium D. Gregorij resp. 10. ad August. ibi: Et nisi purgationis tempus prius transferit, viris suis non debent admisceri, ad consilium pertinere non dubito.

D V B I V M XXXII.

An amenti perfecto nullis gaudienti intermissionibus teneatur, sane mentis coniux debitum reddere?

101 C Ertum est, licitum esse coniugij vñlum, vbi vel vñlque vel alter coniux non omnino est mente defitus, sed est fatuus, ac instar pueri rationis vñlum habens, quos vulgo Tontos vocamus: teneatque alterum alteri debitum reddere. Quia re vera vñlum rationis libertate fruatur, & capax est meriti, ac peccati. Certum deinde est, si coniuges non omnino amentes sint, sed in vna, vel altera re, cum ramen circè matrimonium, & alia sint sui compotes, & licitum esse eis coniugij vñlum, & reddere inuicem teneri. Difficilas autem est, vbi amentia est totalis, & perfecta, nullisque gaudens intermissionibus.

Tenetur coniux mentis compos amenti existenti reddere, nisi probabilitate timeat notabiliter propriæ personæ dānum. Quia amens retinet corporis alterius coniugis dominium, adhècte matrimonij finis, cum ex eo concubitus possit & quæ proles generari, ac si vñlque coniux laetetur. Si Angl. verb. Debitum. num. 7. Sylvest. ibi. question. 1. Nauar. sum. cap. 16. num. 27. Le dist. 2. part. 4. question. 60. articul. 3. Cordub. lib. 3. qu. 8. Veracruz. part. 2. spec. articul. 41. §. penitulm. Palac. in 4. dist. 3. 2. dist. 1. cap. 11. Abbas cap. 2. numer. 3. Graff. part. 1. decisi. lib. 2. cap. 83. num. 4.

102 Coniugij sanus per se, & ex natura rei non tenetur, debitum amenti perfecto reddere, quamvis nullum aborsus, aut coniugis periculum subit. Quia illa debiti petitio non est actus humanus atque perinde est: ac si vir insomnis perteret, cui non teneri uxorem annire, quis dubitet: Ita Victor. sum. de matrimonio. num. 287. Sotus in 4. dist. 34. qu. vnic. art. 4. Ludouic. Lopez p. 1. Instruc. 8. 2. Sà verb. Debitum coniug. ver. Coniugi amenti. Vega part. 1. sum. cap. 78. cap. 11. Richard. Supplem. Gabrie. Asten. Nicola. de Orbellis. & Barthol. à Ledes. quos citat, & sequitur Sanch. l. 9. d. 23. num. 10.

103 Hanc sententiam longè probabiliorem puto, que quidem notanter illam apposuit particulam, *Per se, & ex natura rei, non teneri. Quia si tis. adesse periculum, in coniuge furioso, negato sibi debito, accessus ad aliam, vel effusione seminis: tenetur per accidentis ratione canendi hoc periculum coniux reddere sanus. Hinc infero, quid de coniuge ebrio, ac penitus rationis vñlum priuato sit dicendum. Non enim tenetur per se, & ex natura rei coniux sui compos ei debitum reddere. Quia actu libero, ac humano non petit, sicut, & amens. Lege Sotum, ac Ludouic. Lopez citatos.*

D V B I V M

An sanus coniux cum propriæ infestio-
ni periculo teneatur, debi-
tum reddere leproso
coniugi?

105 Sine illis ligat, nè ordinatae charitatis legi ad-
versetur. I^a Sanchez lib. 9. d. 24. numer. 17. Du-
rand. in 4. dist. 32. question. 1. numer. 8. Paludan.
question. 1. articul. 2. numer. 7. Almain. quest. 2. n. 1.
Ouand. quest. 2. n. 1. proposit. Barthol. de Le-
del. dub. 7. 1. de matrimonio. concl. 1. Manu. tom. 1.
sum. cap. 24. numer. 2. S^a verb. Debitum coning.
vers. Excusat à reddendo. Henriquez libr. 11.
capite 15. numero 7. Nauarra sum. cap. 16.
num. 25.

106
Huius hæret
placita.

Huius omnino hæreto sententia existimans
textum pro prima parte citatum, intelli-
gendum esse, vbi ea redditio in redditis dam-
num notabile non cedit. Quod Doctores, qui
eam sectantur, ingenue profitentur, dum eam
reddunt rationem, nempe, quia ex tam brevi
coniunctione non imminet infectionis peri-
culum. Aliter tamen, si ex frequenti coitu ti-
meatur infestio, non autem ex uno, vel alte-
ro, teneri coniugem, semel, vel iterum reddere,
non autem frequenter. Quia tota ratio cessa-
tis precepti reddendi est infectionis timor:
ac proinde tardius cessabit, quandiu talis timor
adseritur. Monerim denique, certius infestio-
nis periculum imminere viro accedenti ad fe-
minam lepra, aliòve morbo contagioso infec-
tum, quam mulieri sanæ ad virum infec-
tum accedenti. Rationem reddit Sanchez
num. 19:

An coniux possit, & teneatur, dum sanus est, redde-
re debitum coniugi leproso, quando et si non
ad sit propriæ infestioñis periculum,
proles probabiliter sit ne-

citura leprosa?

OBAR
Mon.
III. IV.
LV.

110
Nec tenetur, nec potest reddere. Quia lex 105
in iustitia charitatisque prohibet, damnum ^{Nec tenetur}
aliis inferri maximè filiis. Sic Medina Cod. de ^{Nec potest}
refit. qu. 19. §. ultim. Palac. in 4. dist. 32. dist. 1.
ad fin.

Potest, imò tenetur. Quia tantum abest, vi
proli irrogetur iniuria, quin potius maximo ^{Potest} 110
beneficio afficiatur: consequtitur enim vitam ^{neam}
ex eo concubitu, ac melius illi est leprosum
existere, quam omnino non esse. Ita D. Thom.
in 4. dist. 32. qu. vnic. articul. 1. ad 4. D. Bonavent.
ibi, articul. 2. question. 1. numer. 21. in solut. ad 2.
Scot. qu. vnic. sive corp. Richard. articul. 4. dist. 2.
Durand. question. 2. numer. 10. in solut. ad 1. Paludan.
question. 1. articul. 2. numer. 6. Sotus qu. vnic.
articul. 1. ad 2. Rosel. verb. Leprosus, numer. 2.
Sylvest. verb. Debitum, quest. 1. Viguer. l. insit.
cap. 16. §. 7. versic. 10. Sanchez libra 19. dist. 24.
num. 25.

111
Aliquando putabam primam sententiam in-
de valida virgere. Quia magis licet cuiquam
propriis, quam alienis cedere detrimentis: at
non tenetur coniux reddere cum proprio de-
trimento, ergo efficacius cum alieno non te-
nebitur, imò nec poterit. At iam nullam vim
fundamento inesse comperto. Nam coniugi sa-
no simpliciter nocet debitum cum notabili fa-
luti detrimetō reddere: cum enim habeat iam
esse naturale, non potest non male se habere.
112
Huius sum
mentis.

106
Tunc quia absolute deaudit, ibi: Quod si virum, sine uxorem.
leprosum fieri contigerit, & infirmus a sano car-
nale debitum exigat, generali precepto Apostoli,
quod exigatur, est solvendum: cui precepto in hoc
casu nulla exceptio innenitur. Et quidem infe-
stionis periculum ex coniunctione momenta-
nea ad copulam, qualis ex cohabitatione diuti-
na posset ori. Sic D. Thom. in 4. dist. 32. q. vni.
articul. 1. ad 4. D. Bonavent. ibi, articul. 2. quest. 1.
num. 19. Richard. articul. 4. qu. 2. Carthul. qu. 1.
Viguer. l. insit. cap. 16. §. 7. vers. 10. Mayron.
in 4. dist. 35. qu. vnic. & alij. Imò etiamsi adsit in-
fectionis periculum, tenetur sanus leproso red-
dere. Quia sepe ad hoc per matrimonij contra-
cum obligavit. Sic Sotus in 4. dist. 32. qu. vnic.
Balsib; qu. vnic. articul. 3. Guillelm. Borillong.
quest. vnic. articul. 2. pot. 1. conclus. casu 5. in so-
lut. ad 1.

107
Minime tenetur, vbi medicorum iudicio
notabilis infectionis periculum sano ex debiti
redditione imminet. Quia cum tunc non vir-
geat extrema propagandæ, aut conservandæ
speciei, necessitas, sola invenitur in ea debiti
redditione obligatio iustitiae particularis spe-
stantis primatum coniugis, per tenis commo-
dum, qua cum grani redditoris documento

156 Theologiæ Moralis. Lib. XXV.

Si contagione inficiatur ut proli non simpliciter nocet, sed melius est illi, ut secunda sententia ostendit, quam ideo longè probatorem esse reor.

sum proles a sanum debet esse, quo à contagione evadat in columis.

DVBIVM XXXVI.

An coniux sanus teneatur, cum leproso habitare?

ii2
Tenetur place-

Tenetur coniux sanus cum coniuge leproso in eadem domo, & in eodem leto cohabitare, sicut reddere ei debitum non teneatur, (de quo suprà.) Quia per contractum matrimonii obligant se coniuges ad cohabitandum, cap. 2. de coniug. lepros. dicitur, *Quoniam nemini licet, excepta causa fornicationis, uxorem dimittere, constat, quod siue mulier lepra percussa fuerit, seu alia gravis infirmitate detenta, non est a viro propterea separanda, aut etiam dimittenda.* Certe hæc proxima verba, *Non est a viro separanda, accipienda planè videntur esse de cohabitatione.* Præceptum autem continere, & non consilium, aperit probant verba mox apposita: *Quod si mandatum tuum seruare contemperint, vinculo excommunicationis constringas.* Sic Gofred. sum. tit. de coniug. lepr. num. 1. Monald. sum. tract. de matrimonio. titul. de coniug. lepros. in fine, & alij.

ii3
Non tenetur. vel in lecto, vel in domo gravis infectionis periculum sano coniugi imminet. Ita D. Thom. Bonavent. Carthus. Richard. Scot. Maior. Sotus, Petr. de Soto. Lede. Henriquez, & alij, quos citat Sanchez libr. 9. dist. 24. num. 27. Panzi vero ex his Doctoribus explicant, an intelligent de cohabitatione in eadem domo, an in eodem leto. Vtrumque autem complectuntur Hostiens. Asten. Innoc. Rosel. Angel. Sylvest. Vincent. apud eundem Sancium *ubi suprà*, afferentes, nec teneri in eodem lecto, nec in domo eadem commorari.

ii4
Auctorit
expofitio.

Ego quidem existimo, attendendum esse, num ex cohabitatione, aut in lecto, aut in domo immineat probabile notabilis infectionis periculum, necne: & illo imminenti, non teneri, securus si non immineat: vti afferui circa debiti redditionem. Porro cum ex cohabitatione in eodem lecto, frequentius sequatur id periculum, existimari, nunquam teneri coniugem sanum cum leprolo in eodem lecto cohabitare. Circa cohabitationem autem in eadem domo, medici consuluntur, qui attenta complexione, ac lepra specie, aliusque circumstantia, de infectionis periculo indicabunt, ut inde obligatio, aut deobligatio cohabitationis peti valeat. Mecum Durand. in 4. dist. 32. question. 1. num. 8. Paludan. question. 1. articul. 1. numer. 7. S. verb. Debitus coniug. vers. excusat a reddendo. Sylvest. verb. Debitum. question. 1. Monuerim verò, *ubi* sanus non tenetur eadem in domo cum leproso habitare, teneri propè illam esse. Quia ratione lepra, quamvis sanus à cohabitatione, ratione periculi absolvatur, ab aliis tamen obsequiis coniugi leproso exhibendis minimè absolvitur. Denique quando coniuges seorsum habitant propter morbum alterius contagio-

An quando cognatio spiritualis sine ab uno sine ab viro coniuge contrahitur culpabiliter, seu baptizando, seu tenendo, nocens impeditur à debito exigidendo?

Profectò quando Baptismus fit absque culpa, vel qua sit ignoranter inincibiliter, vel qua sit in casu necessitatis, cum scilicet necessitas virgine, & non est alius, qui id gerere valeat: tunc cognatio spiritualis ex eo proueniens nullatenus auctum impedit coniugalem. Quando autem fit culpabiliter ab uno coniuge, innocens coniux à iure petendi non impeditur, nocensque reddere tenetur. Quasi etiam itaque nūc nocens possit petere, an culpabili illo actu impeditur?

Impeditur quidem. Quia aperitè hoc deducitur ex can. 1. & 2. 30. question. 1. Et can. Noſte 30. question. 1. dicitur coniuges non esse separandos, si lenitatio de sacro fonte, non fuerit facta vtriusque consensu: ergo si vtriusque consensu fiat separandi sunt, & non ad alium, nisi ut neuter petat; & etiam si vnius tantum consensu fiat, ille priuat iure petendi. Et can. Ad limina, 30. question. 1. dicitur, cum qui filium in necessitate baptizanterat, non esse à coniuge separandum, quia id laudabiliter fecit: Ergo qui id culpabiliter fecerit, separandus est tunc, scilicet, ut non petat. Si D. Antonin. 3. part. titul. 1. cap. 15. Sanchez libr. 9. dist. 26. num. 7. Henriquez libro 11. cap. 15. & communiter Doctores.

Non impeditur. Quia præfata priuatio petendi in nullo iure perseverante sua viridi in obseruancia continetur: quamuis enim id continetur in can. 1. & 2. 30. question. 1. etiam quando cognatio in culpabiliter contrahitur: hi tamen canones correcți sunt quod separationem à toro per can. 1. & 2. 30. question. 1. & per alios eiusdem quest. & per cap. si vir 2. de cognat. spirit. Et non solum id in nullo iure perseverante continetur, sed nec ex aliquo iure sufficiens colligetur. Ita Durand. in 4. dist. 42. question. 1. articul. 3. Coninch. dist. 34. sub. 8. Glossa in cap. si vir 2. de cognat. spir. Raonis titul. 2. de Sacrament. part. 2. articul. 4. Suar. 3. part. question. 67. articul. 8. §. penultim. Hurrad. dist. 10. difficile. 6. numer. 24.

Cum his opinor. Quia can. de eo 30. qu. 1. dicitur: Si autem coniuges legimi vnu, aut ambo ex industria fecerint, ut filium suum de fonte opinionis suscepint; si immixti, (id est continentis) permaneant, nere voluerint, bonum est: si autem, gravis penitentia in fiduciatori iniungatur, & simul maneat. Vbi supponitur, quid quanvis ambo, & de industria id fecerint, possint simul permanere, id est, in eadem domo, ac tunc cohabitare. Idem etiam aperitè deducitur ex cap. si vir 2. de cognat. spir. dum dicitur: Sine ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sunt ab iniuicem separandi: quia

ELSC
Theo
TOM

Sectio II. Dubia, De Debito.

157

quia si ex ignorantia id fallum est, eos ignoran-
tia excusare videatur; si ex malitia, eis sua fraus
non debet patrocinari. Monerim tamen, pecca-
re coniungis, qui exti necessitatē baptizat,
aut tener tanquam patrinus propriū filium,
aut alterius coniugis. Quia id prohibetur dicto
cap. 1. & 2. 3. quip. s. 1. quia licet corrigantur
quoad separatioē p̄enam per cap. si vir, de
cognat. spirit. at quoad prohibitionem, cum
nulla mentio eius fiat, suo in robore per-
manet.

D V B I V M X X X V I I .

An incestuoso coniux cum suis consanguineis
priueatur iure petendi?

110 Illud certum premitto, incestuoso coniux
Ceterum quid. I geni cum alterius coniugis consanguineo nō
cum suis, poile ab ea debitum petere, ad reddere teneri.
111 Quod nequeat petere constat. 1. de eo, qui co-
gnos consang. Quod reddere teneatur, patet ex eo.
Discretione, eodem titul. Quod siem ver, nūm
prohibiti hac debitum exigendi extendatur ad
coniungem incestuoso cum suis consanguineis,
iavideo debiti petendi iure pribetur?

112 Extenditur quidem. Quia prior incestus est
prius iure cum suis, cum cum coniugis consanguineis: si
ego hic impedit debitum petere, illi à fortiori
idem erit tribendum. Quod deduci videtur ex
est quis viduam 3. 1. q. 7. & ex eo, si duo viri 35.
q. 6. Sic Angel. v. Incestus, n. 5. Mayron in 4. dist.
31. q. 1. c. 1. Suppl. Gabr. in 4. dist. 3. 4. q. 1.
art. 1. Lex Regia 1. si 1. 2. p. 4. Greg. Lop. ibi, v.
Conf. parientia, in fine. Fauet. Abbas cap. 1. m. 2.
& Alexand. de Nevo ibi, num. 2.

113 Minime extenditur. Quia quamvis hic ince-
stus grauius peccatum sit, at cum ex ipso mini-
mē oritur cum propria coniuge affinitatis vincu-
lum, non ita matrimonio aduersatur: quod se-
cūs evenit in incesto cum consanguineis alterius coniugis, per quem ius matrimonij viola-
tur, producta affinitate cum coniuge, vnde iure
optimo incestuoso hic punitur in matrimonij
vni, interdicta sibi debiti petizione. Ita Richard.
in 4. dist. 3. 4. a. 4. q. 2. ad 1. Sylvi v. Matrimonium,
7. q. v. d. 3. Sotus in 4. dist. 37. q. v. v. 4. 2. Natur.
sum. c. 16. n. 35. Veraer. 3. p. spec. art. 17. Henr. l.
12. c. 2. n. 3. & lit. A. Lud. Lop. 1. p. Instr. c. 19. 6.
Manu. ro. 1. Sime. 1. 4. 3. n. 1. 2. Sanch. l. 9. d. 2. 7. n. 7.
Barthol. à Ledel. dub. 5. o. c. 1. & alij.

114 Hoc omnino tenendum existimo. Quia cū
habeat sit pena, non est ultra casus expreflos in
iure extendenda. Ius autem eam solūm indixit
incestuoso proprij coniugis consanguineis.

D V B I V M X X X V I I I .

An prohibito petendi debitum incestuo-
so indicta extendatur, post Tridenti-
num ad incestum usque ad quartum
consanguineorum alterius coniugis gra-
dum?

115 Cio, iure antiquo extendi eam consanguini-
tatem usque ad quartum gradum. Nūm
Eust. & Mind. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

autem attento decreto Tridentini s. 24. cap. 1.
affinitas ex huiusmodi incestu sit omnino sub-
lata ultra primum, ac secundum gradum, qua-
stionis committit? Certe ius antiquum manet il-
laeum, ac proinde cognoscens carnaliter alterius
coniugis consanguineum usque ad quartum
gradum, non potest à proprio coniuge exigere
debitum. Quia interdictum hoc petendi debi-
tum consurgit ex incestuoso peccato nam vbi ig-
norata est consanguinitas, vel copula fuit coa-
cta, oritur quidem affinitas, & tamen illi coniugi
ignoranti, aut vi oppresso debiti petatio non
interdictur, quia à culpa incestuoso excusatatur.
Cap. 1. & cap. 2. if. reiōnem, de eo, qui cogn. con-
sanguin. Si ergo impedimentum hoc ex incestu
consurgit, cum copula illa usque ad quartum
gradum sit incestuosa, coniugem impedit, ne
debitum petat. Sic Angl. part. 1. de matr. qu. 1. 4.
de imped. affin. art. 1. Canedo de Sacram. cap. 6.
de matrim. & multi Theologi Salmantini, ac
Complutenses teste Quando in 4. dist. 4. q. 1. q. 1.
prop. 6. & dicit, esse probabilem. Certe quæstio
hæc proposita, ac exagitata in Sacro Poenitentia-
riae Romane prætorio indecisa relata fuit,
authore Nauar. lib. 4. consil. cons. 3. ipseque se du-
biu etiam hætere ingenue profiteretur.

Ius commune circa hoc non manet illæsum,
sed per Tridentinum fuit correctum: vnde copula
habita cum alterius coniugis consanguini-
tate ultra secundum gradum, non impedit de-
biti exactiōnem. Quia impedimentum hoc non
tam ex incestu, quam ex affinitate inde contra-
cta exoritur, teste D. Thom. in 4. dist. 3. 4. quæst.
vnic. articul. 5. in solut. ad obiecta, & Sylvest. ver.
Matrimonium 7. quæst. ultim. dicto 3. & constat
ex eo, quod superius assertum, nempe incestuoso
cum propriis consanguineis, minime interdict
debiti exactiōnem, quamvis incestu ille sit gra-
tior: idque id quod ex illo non oratur affi-
nitas cum proprio coniuge: Ergo si iuxta Tri-
dentinum in hoc casu ex copula incestuosa non
oritur affinitas nisi ex primo, ac secundo gradu,
vt ex decreto contextu patet: cessabit interdi-
ctum debiti exigendi. Ita Henrquez lib. 11.
cap. 15. num. 1. & libr. 12. cap. 10. num. 1. Veraer.
append. ad Specul. cir. a impedim. affin. fol. mih.
77. Ouand. in 4. dist. 4. quæst. vnic. prop. 6. San-
chez lib. 9. dub. 17. num. 14. Palac. in 4. dist. 3. 4.
d. 4. S. Vega, Petr. de Ledel. & alij, quos citat
Santius.

Hanc sententiam mihi certam esse fateor,
dum video, Tridentinum restrinxisse hanc affi-
nitatem, vt simpliciter non impedit, nec diri-
maturgo concedit, vt non impedit secundum
quid, nimirum quoad vnic. Audi Sacrae Con-
gregationis Cardinalium declarationem. Con-
gregatio Concilij censuit, decretum Tridentini s. 24.
de matrimon. cap. 4. ad primum, & secundum
gradum restringens impedimentum inductum
proper affinitatem ex fornicatione contraham,
censeri etiam ad eodem gradus restringere impe-
dimentum exigendi debitum ab uxore quod in-
ducitur ex affinitate præniente ex illicita
copula à viro cum consanguineis
sua uxoris post matrimonio
nūm habita.

**

D V B I V M

DVBIVM XXXIX.

An cum uterque coniux affinis est effectus per copulam cum alterius consanguineis mutuam arceantur ambo, à debiti petitione?

127 Non arcen-
tur. **N**on arcentur, sed uterque licet debitum exigere. Quia hinc inde sit compensatio sicut quando uterque coniux est adulter, iuxta cap. penultim. & fin. de adulter. Sic Vincent. & Goffred. cap. si vir, de cognat. spirit. Ioan. de Friburgo sum. lib. 4. titul. 7. question. 2. Basol. in 4. dist. 42. quaf. vnic. articul. 3. forsan hoc esse verum, ait. Et quamvis Doctores hi loquantur, quando uterque coniux impedimento cognationis spiritualis laborat, at idem affererent de affinitatis impedimento, cum eadem prorsus militet ratio.

128 Arcentur omnius. **A**rcentur omnino, nec licet exigere debitum. Quia illa compensatio penitus in hoc casu improbanda: nam vbi de utilitate delinquentium agitur, in eorumque fauorem ius exigendi debitum auferatur, paria delicta mutua compensatione aboletur, ut in adulterio contingit: fecus vbi non de eorum fauore agitur, sed in delicti pecuniam priuatum illius iuris indicitur, ut contingit in praesenti. Quare uterque iure petendi omnino priuatur. Ita Abbas v. 5 v. 1. num. 5. de cognat. spirit. & ibi Alex. de Neum. 7. Suppl. Gabri. in 4. dist. 42. qu. 1. art. 2. concl. 4. Verac. 1. part. specul. articul. 5. concl. 5. Petr. de Soto, Viger. Ledes. 2. Barthol. Ledes. Petr. de Ledes. quos referunt, exponit, & sequitur Sanch. lib. 9. d. 2. 8. num. 2.

129 Idem affero. **A**ffero his hærens Doctribus, utriusque coniugi cognationis affinitatis de impedimento innodato, interdicti debiti petitionem. Quia ob id impedimentum iure petendi debitum priuatur: ergo si uterque coniux idem habet impedimentum, uterque hac priuabitur potestate. Cum enim delictorum compensatio locum in hac re minime habeat, delictum alterius coniugis alterum non relevabit. Scio non nullas ex Doctribus, quos pro nostra sententia citauit, de spirituali agere cognatione, at idem dicere tenerentur impedimento affinitatis, in quo eadem est prorsus ratio.

DVBIVM XL.

An cum coniux uterque sit affinis per copulam cum alterius consanguineis mutuam, uterque teneatur, debitum reddere, quocumque in casu?

130 Nullo in casu sequitur. **N**ullo in casu tenetur. Quia vbi alter solus reus est, innocens reddere non tenetur: eo quod ille iure exigendi sit priuatus: idem ergo dicendum erit de uterque coniuge culpa participi. Non enim datur delictorum compensatio, ut alter coniuge similiter delinquent, alter pristinum exigendi ius acquirat, (ut dubio

proximo ostendi.) Et quia nulla alia ratione reus innocentia teneretur reddere, nisi ne innocens absque culpa iure suo cadat. Itaque vbi culpa est in uterque, neuter habet ius, ut alter reddente teneatur. Sic Alens. 2. part. quaf. 170. memb. 3. post solut. ad 2. Alexand. Angelic. relat. ab Henrico cap. finit. manu. 3. de cognat. spirit. Palac. in 4. dist. 7. d. 3. Armil. ver. Matrimonium, num. 9. & alii.

Aliquo in casu tenetur, nempe cum uterque coniux malitiosè gessit animo alterum debito coniugali defraudandi, quamvis uterque à iure in causa petendi cadat, & petendo delinquat, at alteri petenti reddere tenetur. Quia cum hec peccata solo iure positivo infligatur, potest ille iure sic disponere moderari, & restringi. At Ius sic moderatur, ut constat ex cap. si vir, de cognat. spirit. vbi hunc casum acquirat casui, quo per ignorantiam id est effectum, in quo constat, eos coniuges teneri fibi reddere. Præterea euia subiungit ibi ratio, quia malitia, ac fraus non debent eis patrocinari, ut valde patrocinaretur, si ex ea coninges immunitatem, ad reddendi debiti fibi imminicem, aut non reddendi libertatem acquirerent. Ita Petr. de Ledes. de matrimon. quaf. 56. art. 1. dub. ultim. concl. vnic. Manu. tom. 1. sum. cap. 143. num. 14. Alens. sum. part. 1. lib. 8. titul. 8. articul. vnic. question. 2. Ludovic. Lopez, Matien. Veracruz, Hostiens. Ioan. Andr. D. Antonin. Rosel. Sylvest. Nauar. & alii, quos referunt, ac sequitur Sanch. lib. 9. d. 2. 8. numer. 6.

Ego quidem affero, si non ex malitia, ac animo defraudandi coniugem uterque in id impedimentum cognationis, aut affinitatis, culpa tamen utriusque, inciderit, neutrum teneris, nec licet posse alteri reddere. Quia quando uterque coniux de valore matrimonij dubius est, neuter tenetur, nec potest reddere alteri petenti: eo quod manente dubio, neuter ius petendi habet. At in hoc euentu uterque coniux ius petendi amisit: ergo neuter tenebitur, nec poterit reddere. Porro quando uterque coniux malitiosè id gessit, animo alterum defraudandi iure petendi, petere neuter potest, at petenti utriusque uterque propter rationem profunda sententia expressam, reddere tenebitur.

DVBIVM XLI.

An si affinitas, vel cognatio spiritualis contrahatur ab altero coniuge ante matrimonij consummationem, possit id licet consummare reddendo, & ut eximatur à reddendi onere, teneatur Religionem intire?

131 **C**oniux, qui matrimonij initio, antè illius consummationem affinitatem cum suo coniuge contraxit, peccat mortaliter dum prima vice reddit: vnde nisi dispensatio nem illius impedimenti impetrat teneatur di Religioni. Reli

Religionem ingredi, ut evit debiti redditio-
nem. Quia accessus ad coniugem est incestus,
cum sit ad affinem, & que si fieri potest, est ne-
cessaria vitandus: cum ergo possit vitari, hoc
coniuge profiteantur Religionem, nisi dispensa-
tionem impetrer, ad id tenebatur. Sic Paludan.
in 4. dist. 27. que. art. 2. num. 26. Maior. dist. 41.
que. 1. D. Antonin. 3. part. titul. cap. 1. §. 1. Syl-
vest. verb. Matrimonium 8. q. 15. dictio 7. & Petr.
Ledes. citandus, ait hanc sententiam esse proba-
bilem.

134 Potest matrimonium consummare redden-
do, nec post modum tenetur Religionem
inire. Quia per talam affinitatem non priuatur
coniux suo iure, ut habetur cap. Dis. rationem, &
cap. penultim. de eo, qui cognouit consanguineum. Ergo
tenetur hic illi reddere non solum prima vice,
sed sempergitur non tenetur Religionem ini-
re, ad vitandum reddendi onus, quod potest si-
ne piaculo sustinere. Ita Angel. verb. Matrimo-
nium 3. impedim. 15. num. 2. Petr. de Ledes. de
matrim. qu. 3. art. 6. dub. 4. & communiter Neo-
terici. Sanchez 1. 9. d. 29. num. 2.

135 Hos leguer. Quia dum textus pro secunda
sententia allegatos recolo, haud video eos di-
tinguere, an sit matrimonium consummatum,
neene: nec obligare hunc reum ad Religionis
ingressum, sed expresse docere, hos coniuges ad
continentiam esse inducendos, quod si nolint,
reum abstinentium à petitione, non tamen à
redditione debiti.

DVBIVM XLII.

136 An pœna illa, qua coniux incestusus af-
ficiatur, ut debitum non possit exigere,
incurratur ante Iudicis sententiam, vel
salem criminis declarationem?

137 Non incurritur. Quia huiusmodi priuatio-
nem est pœna incestus, ut communiter
incurritur ante Iudicis sententiam, vel
criminis declarationem: omnium enim pœnarum id proprium esse, quis
abneget. Ut quis fame moriatur, nulla est ne-
cessaria actio, sed priuatio est commissio: & tam-
en est necessaria sententia Iudicis. Inhabitabilitas
ad beneficia est pœna priuaria; cum tamen
probabilissimum sit, eam Iudicis sententia indi-
gere: Ergo quamvis priuari iure petendi pœna
priuaria sit, indiget Iudicis sententia, ut incur-
ratur. Sic Sotus 1. de inst. q. 6. a. 6. ad 4. & 1. 4.
q. 6. ad 3. Ledes. 1. p. 4. q. 18. a. 2. dub. ut. Henr. 1. 1. c. 1. m. 11. Petr. de Ledes. de matr. q. 5. 6. ar. 1.
dub. 4. Ludou. Lopez 1. p. Inst. c. 8. 0.

138 Incurrunt planè statim, & ante Iudicis sen-
tentiam coniux incestusus iure petendi priu-
atur. Quia pœna priuatoria sunt, atque ita faci-
lius in eas incurritur: si que vnu recepta, & de-
clarata fuit, ut nulla indigent sententia con-
demnanti, seu declaranti crimen. Ita Castro
lib. 2. de lege pan. cap. 5. Caiet. Orat. tom. 1. tra-
ctat. 3. qui est 17. resp. 4. vers. Et quo-
mam. Angl. Flor. 1. part. de matrim. quæst. 1. 4.
de impedim. affin. articul. 1. diffio. 1. concl. 3. &
idem tenentur dicere, qui asserunt incestusum
occultum in hanc pœnam incidere. Sanch. 1. 9.
d. 30. num. 1.

Escob. & Mend. Theol. Moral. Tern. III. P. II.

Hoc mihi certissimum est, hæc nque senten-
tiam, vnicæ mihi veram existimo. Quod si ratio
138 à me petatur, facio, me nullam concludentem
innovissem, ut hæc pœnae quænnis priuatoria sint,
Iudicis sententia non indigent. Sicut nec in
uenio in Irregularitate, excommunicatione, sus-
pensione, & interdicto. Atque ideo nec in illis,
nec in hæc aliam rationem adæquatam inue-
nio, quam quod pœnae priuatoria sint, arque
idem in eas facilius incidatur: si que viu re-
cipere sunt, ut nulla indigent sententia, ut fert
secunda mentis fundamentum. Quod non ita
contingit in omnibus pœnis priuatoriis, vnde
non mirum est, si aliquæ illarum Iudicis sen-
tentiam postulent.

Hoc mihi
vnde secum.

DVBIVM XLIII.

An si vxor à viri consanguineo vi ante
metu cognoscatur priuatar de-
bitum petendi poterit?

Statue?

139 Vppono metum gracie, ac cadentem in
scamnam constantem esse debere. An vxor
metu illo cognita à viri consanguineo petendi
debiti iure priuatur? Non priuatur. Quia non
est credendum, velle Ecclesiam suis pœnis mul-
tare eos, qui eiusmodi metu compulsi suis pre-
ceptis non obtemperant. Certe Christiani in
Turcarum tristis remigantes contra Christicolas
metu mortis, ac tormentorum coacti
peccant mortaliter, sed non incurunt excom-
municationem latam contra opem infidelibus
in simili bello ferentes. Ergo similiter cum pœ-
na priuacionis debiti exigendi sit ab Ecclesia
statuta ob crimen iniqua affinitatis contractæ,
non ligabit vxorem, quæ tanta coacta metu il-
lam (lethaliter quidem delinquendo) contraxit.
Sic Nauar. sum. capit. 27. numer. 63. latius cap.
ita quorundam, de Iudaïs, mtab. 11. in
principio. Pedraza sum. prec. 7. Para-
graph. 26.

140 Privatur quidem debiti exigendi, potestate.
Quia cap. Discretionem, de eo, qui cognit. con-
sanguineum. Ab hac pœna eximit vxorem vi abso-
luta cognitam, nam cessat in eo casu culpa in-
cestus. Ergo cum in hoc eventu non cœlet, (re-
nebatur enim vxor vitam exponere, ne co-
sentiret), pœnam incurrit. Ita Petr. de Ledes. de
matrimon. qu. 35. art. 6. dub. 5. Sanchez 1. 9. d. 31.
num. 4.

141 Fateor, primam sententiam pietate esse
plenam, at nullo solido fundamine inniti-
tur. Quia in iis, quæ aduersantur iuri di-
uino, & naturali, qualis est illa copula,
metus non excusat à pœna absolute, sed à
graviori, ut aptè docet Turrec. per illum tex-
tum Cap. final. 2. numer. 31. quæstion. 2. & pro-
bat textus cap. si quis coactus 22. question. 5.
ibi: Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro
qualibet causa, vel necessitate perireat: q.
plus corpus quam animam dilexit, tres quadra-
gesimas ponit. Fortius id probat textus cap.
Sacriss. de his, quæ vñ, ibi: Licet metus attenuet
culpam, quia tamen non eam prorsus excludit,
cum pro nullo metu debat quis mortale crimen
incurrere, excommunicationis labe credimus in-

O 2 quinari.

160 Theologie Moralis. Lib. XXV.

quinari. Hinc haud audiendos afferuerim. Nauarum, & Pedraza docentes remigantes aduersus Christianos peccare mortaliter, at non innotescere excommunicatione. Quia casu, quo actio non eximitur à culpa, nec ab excommunicatione excusat. Atque ita hoc in euentu censet Manu. in addit. ad Bullam Cruc. §. 9. numer. 95. Scio tamen alio ex capite posse ab excommunicatione exculari, quia nimurum communiter non peccant mortaliter remiges illi mortis metu id gerentes, vt latius probant Corduba sum. qu. 127. Moli. tom. 1. de inq. d. 115. & alij.

ranta excusans malitia contraponitur: quo denotetur, malitiam, seu scientiam desiderari ad peccatum priuationis debiti ibi statutam, incurrerendam. Ita Henriquez libr. 11. cap. 15. numer. 11. vbi loquens de affinitate, dicit, eam peccatum imponi incestui formaliter, & voluntario. Non enim talis appetet vbi procedit ex ignorantia etiam culpabilis: sed erit incestus virtute, ac interpretatiu volitus. Sanch. lib. 9. d. 32. num. 47.

Huic
Doctoribus,
adiciens, idem di-
cendum, quando non penitus ignoratur fa-
ctum, sed quatenus ex eo oritur huiusmodi pe-
ccata, coniugis accessit ad confangui-
neam sui coniugis in secundo gradu, ignarus
talis consanguinitatis, existimansque esse in
gradu tertio, nempe, consobrina secunda: vel
baptizauit filium alterius coniugis credens
non esse filium, sed consobrinum, aut alio con-
sanguinitatis gradu coniunctum, tunc non ac-
cebitur à debiti petitione, perinde ac si con-
sanguinitatem ignorasset: nisi esset ingens te-
meritas ignorare, aut esset ignorantia affecta.
Quia perinde est ignorare consanguinita-
tem, ac ignorare eius gradum, cui haec pena
statuuntur. In utroque enim euentu verè igno-
ratur factum tali pena puniuntur.

D V B I V M XLIV.

*An ignorantia vincibilis facti excusat coniugem, qui cum suo coniuge affinitatem, aut cognationem spirituali-
tatem contraxit, ne ipsi debiti peritio interdicatur?*

142 **C**onix ius sciebat vetans speciali illa pœ-
nalia accessum ad alterius coniugis consanguineum: at ignorabat consanguinitatis
gradum feminam, aut viri, cum quibus fuit
inita copula: vel esse filium alterius coniugis,
aut communem illum, quem tenuit, aut bat-
pizauit. Quæherim itaque, nū ignorantia vin-
cibilis facti excusat coniugem, qui cum con-
iuge suo affinitatem, aut cognationem hu-
iusti modi contraxit, ne ipsi petitio debiti inter-
dicatur?

143 **N**on excusat quin coniux arceatur à debiti
petitione. Quia Cap. si vir, de cognat. spirit.
loquens de illa ignorante contracta, aut ig-
norantiam excusare. Ignorantia autem, quæ
excusat est sola, inuincibilis, & inculpabilis.
Sic Petr. de Ledes. de matrimon. qu. 55. articul. 6.
diffic. 5. Sotus in 4. diff. 37. qu. vnic. art. 2. Cordu-
tom. 1. q. 9. question. 12. Gutier. libr. 1. q. Canon.
cap. 21. num. 9. Quand. in 4. diff. 41. question. vnic.
propos. 9. Agentes enim de affinitate ignoran-
ter contracta, dicunt coniugem excusari, quan-
do est inuincibilis ignorantia.

145 **I**gnorantia facti qualicunque sit, & quan-
tumcunque vincibilis, ac crassa, modo non sit
ad eo crassa, vt sit ingens temeritas ignorare,
vel non sit affectata, excusat coniugem, qui
affinitatem, aut cognationem spirituali-
tatem contraxit, ne debiti petitione pœna
punitur. Quia priuatio haec pertendit debitu-
mum, pœna culpa: vbi autem Ius pœnam imponit
scienter aliquid facienti, ab ea excusat igno-
rantia qualicunque non affectata, & quæ non
est ad eo crassa, vt sit ingens temeritas,
doctissime probat Sanchez libr. 9. dub. 32.
num. 36. 39. & 40. Cum ergo Ius indicat pœ-
nam hanc coniugi scienter contrahenti eam
affinitatem, aut spirituali cognationem, ta-
lis ignorantia omnino excusat. Quod autem
scienter facienti ea pœna imponatur,
constat in affinitate ex c. 1. de eo qui cogn. con-
sanguin. ibi: Si quis cum filiastra sua scienter for-
nicatus fuerit. In cognatione spirituali etiam
probatur ex cap. Si vir, de cognat. spirit. ibi: Si-
ne ex ignorantia, sine ex malitia. Vbi igno-

D V B I V M XLV.

*An ignorantia inuincibilis Iuris prescribens
pœnam priuationis debiti, excusat coniugem,
qui cum suo coniuge affinitatem, aut cognati-
onem spirituali contraxit, ne ipsi debiti petitio
interdicatur?*

146 **N**escit coniux, specialiter esse interdictum
accessum ad alterius coniugis consanguini-
neos: vel baptizare, aut tenere filium commu-
nem, alterius coniugis. Num huiusmodi ig-
norantia ab illa pœna excusat?

Minime quidem. Probatur in affinitate. Quia
copula illa, ob quam affinitas contrahitur, est
iure naturali, ac divino vetita, ac proinde in-
currunt pœna iure humano illi annexa, non
obstante huius ignorantia. In cognatione au-
tem spirituali etiam incurrit pœna. Quia c. si
vir 4. de cognat. spirit. decidit solam ignorantiam
facti excusare. Sic in affinitate Cordub. in que-
stion. qu. 12. art. 1. Manu. tom. 1. sum. cap. 243.
num. 11. Abul. ad cap. 5. Mat. qu. 100. Sotus in 4.
diff. 37. qu. vnic. art. 2. Sic in spirituali cognatione
Anchar. ad cap. si vir citatum. Hofiens. ibi,
num. 2. Ioan. Apdr. num. 4. Abbas. num. 5. Neu.
num. 7. Præpos. num. 5.

147 Ignorantia Iuris statuens hanc pœnam
priuationis debiti exigendi, eximit ab ea
coniugem qui facti minime ignorans, nempe
consanguinitatis, contraxisit affinitatem,
aut spirituali cognationem. Probatur in
cognitione spirituali: Quia vbi lex aut
Canon punit delictum nullo alio iure pro-
hibitum, ignorans legis, aut Canonis sicut
excusat à culpa transgressionis, ita & à pœ-
na: At baptizare, aut tenere proprium verius
que coniugis, aut alterius filium, unde
cognitione spirituali oritur, solo iure humano
inter-

ESC
Theo-
Tom
F

interdicendum est. In affinitate ostendo: Quia etiam ubi delictum est iure naturali vetitum, ignorantia iuris humani indicentis penam ab ea eximit. Deinde quia quamvis copula illa, ut forniciaria, sit iure naturali yetita, at quatenus cum sui coniugis consanguinea, ac proinde in-
cessu sola iure positivo Ecclesiastico inter-
dicta est, quod affinitatem inde oriri constituit, ac proinde eo secluso, nulla alia culpa esset in ac-
cessu praeter illam que reperitur in ac-
cessu ad aliam non consanguineam. At pena pri-
nationis debiti soli incestui, ex quo affinitas
ocitur, statuta est: Ergo qui per ignorantiam
excusat ab ea incestui circumstantia, excusa-
bitur, & a pena ita in cognitione. Palud. in 4.
dis. 2. qu. 1. art. 1. concl. 7. numer. 15. Suppl.
Gabriel. lib. 1. qu. 1. art. 1. concl. 4. Rofel. verb. impedi-
mentum. impedimentum. 6. num. 8. Sylvest. verb. Mat-
rimonium. 8. qu. 7. dictio 2. Nauar. sum. cap. 16.
num. 34. Manu. tom. 1. sum. cap. 243. numer. 10.
Ita in affinitate Henriquez l. 3. de Confirm. cap.
3. & l. 2. de Baptis. cap. 18. fine, & lib. 11.
de Matrimonio. cap. 15. num. 11. Sanchez l. 9. d. 32.
num. 49.

149 Existimo his haerens Doctribus, eandem ig-
norantiam iuris hunc excusare coniugem, dubio proximo dixi, sufficere ad excusandum.
Quia textus petunt, scienter id fieri, & cum
penales sint, refringendi sunt, ut pe-
tant tam facti, quam iuris scientiam: al-
terius enim ignorantia concurrente, non verè
scienter illi Canonis contravenit.

D V B I V M X L V I .

an vobis castitatis ab altero, aut ab
virō coniuge ante matrimonium
emissum, reddat illicitam debiti
petitionem?

150 **D**E votis simplicibus agitur, & suppono,
semel iam consummato matrimonio, te-
neri coniugem voto adstrictum debitum red-
dere. Quia voto non obstante verum transtulit
corporis dominium in alterum coniugem, major autem est obligatio matrimonij, per
quam si hæc actualis corporis traditio, quam
voti simplicis, quod meram promissionem im-
portat. Dixi consummatio iam matrimonio, quia
num prima redditio, qua id consummator, sit
peccatum? Inferius exponam. Quamvis au-
tem coniux voti castitatis alterius conscius de-
linquat cum ipso contrahens matrimonium,
ad huc poteat ab eo debitum exigere, & tene-
tur alter sibi reddere. Quia verum ius, ac do-
minium in alterius corpus acquisiuit per sacri-
legum illud matrimonium, nec ipse vobis alte-
rius voti consenserit. Quæsto igitur circa de-
biti petitionem excitatur: num simplex castita-
tis votum ante coniugium, emissum illicitam
reddat debiti petitionem?

151 Non reddit, sed initio matrimonio penitus
extinguitur, ac proinde liber manet vobis,
aci nunquam vobis. Quia duobus contra-
ris occurrentibus, minus forte à fortiori exclu-
ditur. cap. de paenit. dis. 1. vobis autem aduersa-
Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

tur matrimonio, eiulque obligatio minor est.
Sic Antiquiores aliqui, teste D. Bonavent. dis.
30. articul. 2. question. 1. & Gloss. Cap. final. 27.
question. 1. In alio simili nempè Religionis voto
idem tenet Ales. ad cap. 27. Levit. question. 6.
Alij vero docent, posse hunc coniugem eiul-
modi castitatis voto adstrictum, vbi semel ma-
trimonium consummavit, iam deinceps debi-
tum potere, ac si nunquam vobis. Quia se-
mel matrimonio consummato, non potest iam
promissam fernate continentiam. Quamobrem
dixi questionis initio, posse eum reddere, poten-
tit ergo similiter petere. Quia utrumque æquè
castitatis voto adueratur. Sic Gerl. part. 2. in re-
gul. moral. tractat. de matrimonio. alphab. 25. litt. 1.
Angl. verb. Matrimonium. 3. impedimentum. 5. num. 3.
Veracruz 1. part. spec. articul. 15. concl. 2. Matien-
lib. 5. recipil. rubr. titul. 1. gloss. 1. num. 15. 1. Et cen-
tent non esse improbabilem sententiam hanc
S. & Vega citandam.

Reddit omnino, vnde peccat mortaliter quo-
tiescumque debitum petit. Quia votum castita-
tis includit præcepti negatini obligationem,
per illud enim vobis adstringitur ab absti-
nendum ab omni actu venereo: Ergo obligat
sempiter, & pro semper: ac proinde licet, inito
iam matrimonio, teneatur vobis reddere ra-
tione vinculi fortioris, at non poterit petere,
cum id liberum sibi sit, nec ad id lex matrimo-
nij constringat. Ita D. Thom. in 4. dis. 18. qu. 1.
articul. 3. question. 1. ad 4. Bonavent. lib. articul. 2.
question. 1. Albert. Mag. articul. 15. Scotus ques-
tio. Richard. articul. 7. question. 1. ad 2. Paludan.
question. 3. articul. 5. concl. 4. num. 36. Durand.
dis. 15. question. 11. numer. 12. & alij plures,
quos refert, ac sequitur Sanchez libr. 9. dub. 33.
numer. 5.

152 Idem censeo afferendum. Quia Cap. Qui
dam, de conuers. coniug. præscribitur, eum
qui teniente vxore professus est, quamvis
professio non tenuerit, tenebit non exigere debi-
tum, quod in eius potestate erat, & ideo
quo ad hoc votum tenuit. Addiderim, infa-
delem, qui post castitatis votum vxorem duce-
ret, non posse debitum petere. Quia cum obli-
gatio hæc voti sit de iure naturali, æquè fideles,
ac infideles obligati.

D V B I V M X L V I I .

153 An qui post Religionis votum matrimonium ini-
tetur, a debito exigendo
abstinere?

154 **T**enetur quidem. Quia nimeni debet sua
culpa suffragari, nec suus patrocinari dolus. Tenuit plas.
Cap. Ex tenore, de rescript. At patrocinatur, si n. e.
liberè posset petere, & reddere. Et quia cum de
essentia Religionis sit castitas, eo ipso, quod
voto se ad Religionem adstringit, obliga-
tur subinde ad vniacum coemissionem, que de
eius est natura. Id enim quod esset aliter sub
objeto voti clauditur, est materia voti, ad quæ
proinde obligat. Sic Anton. Cucus l. 5. insit.
maior. tit. 12. num. 18. Alexand. in suo Enchir. p. 2.
præc. 6. § 5. post votum continentie.

O 3. Muni

162 Theologie Moralis. Lib. XXV.

155 **Minime tenetur.** Quia voulens statum, non **Non tenetur.** se obligat ad illius leges, donec illum re ipsa assumat: eum in suo voto minimè obligatoria aliquam ad illius leges sigillatim seruandas exprimat. Ut voulens le Ordines Sacros assumptum, non tenetur donec assumat, Officium Canonicum recitare, nec ad castitatem ex vi voti in illis emitendi: vnde si tunc fornicetur, simplex erit fornicatio. Ita Caet. sum. v. Matrimonium, c. vlt. Sotus in 4. dif. 3. 8. qu. 2. a. i. concl. 4. Abul. ad cap. 27. Leuit. q. 6. Petr. de Soto let. 1. 4. de mar. Angl. i. p. de marit. q. 11. a. 3. Ludou. Lop. p. 2. Instr. cap. 5. circa 2. imped. **Sà verb.** Debitum coniugale, vers. contrahens matrimon. Henriquez. Barthol. à Ledel. Petr. de Ledel. Viuald. & alij, quos refert, ac sequitur Sanchez lib. 9. d. 33. num. 15.

156 **Autoris sententia.**

Ego quidem affero, eum, qui voto Religionis adstrictus, matrimonium prima vice petens consummat, siue reddens, mortaliter delinquare. Quia potest adhuc suum votum implore, Religionem ingrediens, ad idque se expresso voto astinxit: & consummans constituit se in eo statu, ut nequeat implore. Semel autem consummato matrimonio, licitum ei est, petere, & reddere, ut aperte secunda sententia ratio probat. Ait defuncto coniuge altero, tenetur is, qui Religionem voulent, illam inire. Quare improbo Abulensis citati sententiam alterentis, extinguit voti huius obligacionem, consummato matrimonio, ac subinde, eo morte alterius soluto, posse voulentem ad alias transire nuptias. Meum Sanchez num. 16.

D V B I V M X L I X.

An qui post votum castitatis Religionis, assumendi Ordinis Sacri, vel abstinenti à nuptiis ad illas transit, peccat prima vice consummando matrimonium?

Delinquit quidem, quare dum non adest 160 implendi facultas, quia alter coniux non *Delinquit.* vult cedere suo iuri petendi, ut ambo in *abstinentia.* sacerdotio castè viuant, tenetur ingredi Religionem, *genuum.* quo votum obseruer. Quia autem consummatio potest votum illud castitatis impleri, & à coniugio à quo abstinerere promiserat recedere, Religionem ingrediendo, quam potestatem habet, admit consummando: Ergo delinquit. Sic Alef. 2. part. q. 170. memb. 5. §. 1. D. Thom. in 4. dif. 3. 8. q. 1. a. 3. quæst. 1. ad 2. Scot. ab. q. 6. m. fine. Richard. a. 7. q. 1. ad 2. Palud. q. 3. a. 5. concl. 4. Durand. dif. 1. 5. q. 11. n. 12. Maior. dif. 2. 1. qu. 2. art. 2. contra 2. concl. Caet. sum. v. Matrimonium. cap. 1. & alij.

Nec delinquit, nec tenetur ingredi Religionem, sed potest licet matrimonium consummare, reddendo debitum. Quia quando quis obligatur ad alienam rem non obligantur adhibere omnia media possibilia simpliciter, sed ad ea, quæ sunt moraliter talia: & id maxime verum est, quando illa obligatio ex sponte voluntate proficiat. Tum quia liberaliter oblatæ sunt benignæ exigenda, cap. Ex parte, de censib. Tum etiam quia vissus est, eam obligacionem habet ponte imponens, velle ad loca media bono modo possibilia obligare. At medium ineundi Religionem est difficultissimum & longe excedens id, quod voulent promiserat. Ita Sotus in 4. dif. 3. 8. qu. 2. art. 1. p. 2. concl. Quand. ibi. q. vni propos. 6. Veracruz. append. ad spec. part. 1. art. 1. 5. Cordub. sum. q. 13. 6. punct. 2. Ludou. Lopez part. 2. Instr. de matr. cap. 2. 6. Henrig. l. 2. c. 2. n. 8. Vega. 10. 2. sum. c. 129. cap. 1. 8. pun. 2. Petrus de Ledel. de matr. q. 5. art. 6. dub. 4. Angel. v. Matrimonium 3. imped. 5. num. 2. Sanchez. l. 9. d. 3. 4. num. 3.

Eiusdem sum. mentis, quam sigillatim, claretat gratia, confirmo, & expono. Qui voto *Eiusdem sum.* castitatis adstrictus matrimonium init, non *matrimonium.* tenetur ingredi Religionem, vnde non peccat, dum reddendo matrimonium consummat. Quia nemo tenetur rem inferioris ordinis cum re Superioris onerosissima compensare, ut qui debet pecuniam, quam absque vita, aut fame detimento restituere nequit, exculcat. At talis est Religionis respectu continentia *promissa.*

ESC
Theo
Tom

D V B I V M X L V I I I.

An qui votum emitit, non ineundi matrimonium, eo inito, tenetur à debiti petitione abstinere?

157 **Tenetur qui dom.**

Tenetur planè. Quia voulens abstinentiam à matrimonio incedo, censetur con sequenter ab illius vissu, qui matrimonium consequitur, voulere. Sic Palud. in 4. dif. 3. 8. q. 3. a. 5. n. 5. 1. Suppl. Gabr. ab. q. 1. art. 4. lit. Q. Palac. d. 1. Nauar. sum. c. 16. n. 30. Caet. 10. 2. Opus. 11. de voto, qu. 1. vbi ait, hoc votum voto castitatis sequi alere, negare quæ perinde, ac illud omnem vxorium concubitus.

158 **Non tenetur.**

Non tenetur, sed ei licet postquam matrimonium consummavit, reddere, & petere, (dixi postquam matrimonium consummavit: nam dubio sequenti aperiam, num prima vice consummatio delinquit.) Quia votum hoc tantum habet pro obiectione, non inire matrimonium, et obligat ad abstinentiam, ab actu matrimonij, non est per se, ac primaria, sed mediante, & supposita abstinentia ab ipso matrimonio inendo, quæ fuit primaria, ac immediata voti materia. Ergo quando iam primaria materia non est possibilis, quia initum est matrimonium, non obligabit ad secundariam, nempe ad abstinentiam ab vissu coniugij. Ita D. Antonin. part. 2. titul. 2. cap. 2. §. 1. Barthol. à Ledel. dub. 3. 2. de matrimon. Petr. de Ledel. q. 3. 5. art. 1. Ludouic. Lopez part. 2. Instr. de ma-

miss. Qui aucto^r voto assumēdi Sacros ordines astrīctus, duxit vxorem, non tenetur Religio-
nem ingredi, vt votum obseruet: vnde potest illi^c reddendo, & petendo matrimonium con-
summare. Quia quamvis voto castitatis astrī-
ctus delinquit consummando ad sui petitiō-
nem, nam tenetur non petere: & similiiter red-
dendo priori bimestri non quia adimit sibi pō-
testatē implendi votum per ingressum Reli-
gionis, ad eum enim non tenetur sed quia in-
stante excusatē reddendo, in quantum ad id
tenetur lege matrimonij: & priori illo bime-
stri non tenetur. At astrīctus voto assumēdi
Ordines Sacros non peccat etiam consum-
mando ad sui petitionem, & priori illo bime-
stri. Quia votum non obligat ad castitatem, &
sic vbi ierari iam nequit, vt cōtingit post ma-
trimonium ratum, ad nil obligat durante eo
impedimento. Similiter iudicandum est de eo
qui post votum abstinēti a nuptiis, ad illas
transierit. Non enim tenetur Religionem eli-
gere matrimonio nondum consummato, quo
votum impletat, ac proinde nullius culpe reus
erit, matrimonium consummando siquidem
multo minus voto castitatis obligat. Itaque
nō peccat prima vice consummans ad sui peti-
tionem, nec intra prius bimestri à matrimonio
inito. Quia hoc voto nō interdicit debiti peti-
tionem, nsc impleriām vlo modo potest, dum
alter coniux superest, nisi ingrediendo
Religionem ante consummationem, aut factō
diuortio: hoc non potest, & ad illud non te-
netur.

D U B I U M L I.

*h. votum castitatis post matrimo-
nium consummatum emis-
sum ab altero coniuge sine
alterius licentia
sit validum.*

VAlidum non est. Quia est coniugi alteri 166
onerosum. Et quia votum rei partim lici-
ta: vel partim illicita: vel partim possibi-
lis, & partim impossibilis factum per modum
vnius ad nil obligat. At hīc per modum
vnius cadit, nec petere, nec reddere sub
castitatis votum, cum tanquam vnum, obie-
ctum respiciatur utrumque à vidente com-
prehensum in castitate. Sic aliqui apud Palud.
in 4. dist. 2. ques. 2. a. 1. n. 14. & ipse Palud. in 4.
dist. 3. 8. ques. 3. a. 5. n. 36. concl. 4. docet ad votum
non valere, nec debiti petitionem impedit.
Petr. de Soto lect. 16. de matrimon. §. v. ultimo tan-
dem. Fauet. D. Tho. in 4. dist. 3. q. vni. a. 4. & Sa-
verb. Votum, vers. coniugen non posse, assertens
coniugen neutrum posse absque alterius li-
cenciam castitatem vovere.

167

Validum est, & obligat, ad non petendum. *Est validum.*
Quia c. Quidam, de coniugi coniug. quando vir re-
nitente uxore professus est, decernitur profes-
sionem fuisse irritam, obligari autem voven-
tem ad votum castitatis in ea professione emis-
sum, in quantum se potuit obligare nimis ad
ad non exigendum debitum, ibi. Votum non re-
mīt, vterius vero non poterit uxorem accipere
promisit enim, se non exigere debitum, quod in
eius potestate erat, & ideo quoad hoc votum
tenuit, non reddere autem, non erat in eius sed
in mulieris potestate. Ita D. Bonau. in 4. dist. 3. 2.
num. 3. Palud. ibi. ques. 2. art. 1. num. 14. Sotus lib.
7. de iust. q. 3. art. 1. Henrīc. lib. 111. cap. 15. num. 8.
Sanchez libr. 9. a. 3. 5. numer. 16. Nauar. sum. cap.
12. numer. 60. Angel. verb. Matrimonium 4.
numer. 6. Sylvest. verb. Votum 4. qu. 2. id. 4.

168
Hanc eligit sententiam.

Hanc eligit sententiam. Quia voven^t casti-
tatem post matrimonium, licet absolutam ca-
stitatem intendat, at non vovet omnes eius
actus per modum vniuersitatisque ita licet quidam
actus, vt non reddere, si malus, non definet
obligare votum quoad alios actus bonos.
Quod autem non intendat vovere per modum
vnius ostendo: Quia voven^t, verbi gratia, nun-
quam se peccaturum, respicit omnia peccata
sub una ratione peccati generica, nec ea obli-
gatio potest commode diuidi, ac separari; non
enim dabitur maior ratio, cur votum id obli-
get ad abstinentiam à quibusdam peccatis,
quam ad alios. At castitatis votum non respi-
cit abstinentiam à petitione, & redditione, &
ad alio matrimonio ineundō, & à fornicatione
tanquam individua sub una specie, aut species
sub uno genere contenta; sed tanquam actus
diversos castitatis: & obligatio hīc est com-
modē separabilis, ac diuisibilis: si enim om-
nes actus sint possibiles, obligat ad omnes, si
autem

O 4

D U B I U M L.

*At validum sit post initium ma-
trimonij, votum non exi-
gendi debitum?*

VAlidum non est. Quia est in graue alte-
ritus coniugis praeiudicium, cui onerosum
erit, vt debiti coniugij frui possit, semper pe-
tere, speciatim si non sit fecimina, que vovit, sed
vir. Sic D. Tho. in 4. dist. 32. qu. vni. art. 4. ad 3.
Suppl. Gabr. ibi. ques. vni. art. 2. concl. 7. Tur-
tect. cap. si dicat 33. ques. 5. art. 1. numer. 1. ad 4.
Carth. in 4. dist. 3. 2. ques. 1. ques. 2. Armil. verb.
Debitum. numer. 19. Tabie. verb. Matrimonium,
1. ques. 3. 8. 4. Manu. sum. tom. 2. cap. 90. numer. 3.
& alii.

VAlidum est. Quia coniux, qui hoc votum
non perendi emittit, sibi soli praeiudicat. Ita
Sylvest. verb. Votum 5. ques. 2. Nauar. sum. cap.
12. num. 60. Manu. tom. 1. sum. in 2. edit. cap. 243.
num. 8. Vega tom. 2. sum. cap. 229. Ledel. 2. part.
4. qu. 66. art. 4. Albert. Mag. Dmrand. Gregor.
Lop. Caiceta. & alii, quos refert, ac sequitur
Sanch. lib. 9. d. 5. num. 21.

Exstimo, validum esse votum, obligarique
coniugen sub mortali, vt à debiti petitione ab-
stineat. Quia coniux non tenetur lege coniugij
petere, sed tanquam reddere. Nec est adēd onero-
sum cum aliquorū possit petere, vt alteri
morem gerat, & quoties in eo præsentis coi-
tus appetitum vel fornicationis periculum
Quod si adhuc sit aliquale grauamen, tenetur

item aliqui non sint ratione status possibiles, bligati ad ceteros, & tunc dabitur sufficiens atio divisionis: unde materia erit *Quidua*, nec promissa per modum vniuersac subinde pars inutilis vtilem minimè vitabit.

recr. Alexand. & alij apud Sancium citandum.

Postea, qui licentiam dedit, debitum exigeat, 173
re, ne ad id votum nisi aliud specificetur officium, ^{Postea quidem}
cit in iuri concedentis facultatem sed ex intelligentia
genda est, ut vobis coninx se ex parte sua ad
confiniam obliget abique concedentis praet
indicio, ita ut petere nequeat at reddere teneatur.
Quia ea licentia accipienda est, ut quam
minimum possit, noceat concedenti: eius enim
tacita intentio, dum de contraria minime con
stat, ea esse videtur. Ita D. Antonin. part. 4. tit. 1.
cap. 22. §. 3. Sá verb. Debitum coniug. int. Nanar.
sum. cap. 1. numer. 59. & cap. 16. n. 31. Sanchez l.
9. dist. 6. numer. 5. Vega tom. 2. sum. cap. 129. ca
fu. 77. Manu. tom. 1. sum. cap. 2. 43. numer. 14. Lu
dou. Lop. pa. 1. Instr. c. 8. 4. & c. 46. Vgol. de mair.
c. 10. n. 2. & alij.

D V B I V M L I I

An licitum sit sine coniugis licentia voluntum abstinendi à petitione debiti, cum animo ramen reddendi, prout lex matrimonij obligat?

169

Licitum est. Qui minime alteri praeditum
coniugi, absque cuius licentia emititur;
vouetur enim res libera, & ad quam lex mariti
monium minime astrigat. Sic Bonau. in 4. dist. 32.
art. 1. qu. 1. num. 8. Richar. ibi. art. 2. q. 1. Mayron.
dist. 3. ques. vnic. part. 1. conel. 2. D. Antonin. 3.
pari. titul. 1. cap. 19. §. 3. Asten. sum. part. 2. lib. 8.
titul. 10. art. 2. ques. 3. Nauar. sum. capit. 1. numer.
50. Ludovic. Lopez pari. 1. Infr. cap. 46. Mann.
tom. 1. sum. cap. 246. num. 8. Vega tom. 2. sum. cap.
129. casu 93.

170

Est illicitum. **Quia est onerosum alteri coniugi, maxime si sit vir, qui id votum emisit. Et quia exponitur incontinentia periculo: cum enim coniuges eodem accubent in lecto, posset virgente concupiscentia facile votum violari.** Ita Durand. in 4. dist. 3. 2. ques. 1. a. numer. 5. Palud. ibi, ques. 2. art. 1. num. 14. Victor. sicut de matrimonio numer. 280. Henricus libr. 1. 1. cap. 15. numer. 8. Petr. de Ledes. question. 64. art. 4. dub. 1. concl. 3. Barthol. a Ledes. dist. 4. 71. & alij.

171

Ego quidem existimo, si votum secundum se consideretur, licite emitte, ut primam sententia docet. Si vero consideretur attentis circumstantiis ponentis, & coniugis alterius oneris, esse illicitum, ut posterior sententia intendit. At putatim non excedere culpam cuiusdam indiscretions venialem huiusmodi voti emissionem. Ideo Durand. & Palud. hoc votum indiscretum appellant.

Cum his sentio, quia consuētū huicmodi licentiam impendens, minime suo iuri cessisse putandus, et nisi id cum licentiam dedit expreſſe cautum fuisset. Ea autem facultas non est inutiliter concessa, obligavit enim se vocuens, ad debitum non exigendum.

D V B I V M L I V.

An cum alter coniux concedis alteri expressam licentiam vovendi omnitudinem castitatem: fas sit coniugi huiusmodi licentiam concedenti dubium petere: cique petenti possit alter reddere?

As non est petere vni, & alteri fas non est
reddere, nisi coacte ille licentiam conce-
serit, vel fuerit adeo ignarus, ut putarit ei adhuc
esse reddendum. Quia cum volens vnum, cen-
teatur velle omne id, per quod ad illud per-
petuitur, coniux, qui nec coactus, nec iritis ignarus,
sed sui præiudicij confidit eam facultatem con-
cessit, videatur ipse quoque tacite vovere conti-
nentiam, ut nec petere possit, nec ipsi petenti
se reddendum. Sic Philiare de offic. Sacerd, 101.
p. 2. l. 3. c. 4. Fauet D. Bonavent. in 4. dis. 32. in
exposit. n. 4.

Fas est petere, & fas erit alteri conungi redere. Audi precor. vir dás illam licentiam potest re, & nol-licentiam potest irritare valide id votum ab-que causa licet mortaliter delinquit : & cum causa fine vlo piacloto: & similiare vxor potest quoad obligationem non reddendi irritare cum peccato mortali absque causa quando se- mel licentiam concesserat : & sine peccato ex- istente iusta causa. Porro tacita est irritatio quā do coniux conscius voti de licentia à se emitti petit debitum: & si immemor sit, admonetur ab altero: & admonitus adhuc instaret, (in quam) irritatio non absoluta, sed quoad illum acēum: & in irritatione culpa adest. Ast semel irritato voto, non est peccatum, petere, quia iam omni- nō extincta est voti obligatio. Hoc ergo suppo- sito, si coniux sive vir, sive feminam prius irritat votum illud de licentia sua emissum quoad nō reddendum, sive peccat, quia absque causa si- ne non peccat irritando, minime delinquit.

D V B I V M L I I I

An coniux, ex cuius licentia alter solus
vouit castitatem, possit debitum
exigere: & subinde al-
ter teneatur red-
dere?

172
Non possest-

Non potest qui dedit licentiam, petere debitum nec qui vonit tenetur reddere. Quia cum dedit alteri vonendi facultatem videtur iuri petendi cessisse. Et quia alias prefata licentia esset inutilis, nam ut coniux vonus nequeat exigere, nulla desideratur licentia, sed ut non teneatur reddere. Sic Palud. in 4. diff. 3. 2. question. 1. art. 2. concl. 4. numer. 9. Adrian. q. 14. de matrimon. vers. Tertio contingit. Abul. Tur-

vnuſ petendo debitum, & alter reddere tene-
tur. Quia premiſa irritatione, non manet vo-
ti obligatio, quod licitum vſum impidebat, si
verò non prius irritet, at memor voti de licen-
tia ſuſ emiſſi, aut de illo admoniſtus ab altero,
ad hoc petat debitum; & conſeſbitur irritationis
voti pro illi vice, & ita peccabit petens quate-
nus fine iuſta cauſa irritat alter reddere te-
nebitur, quia ceſſauit voti obligatio. Ita San-
chez lib. 9. d. 36. num. 6.

177 Doctissimo haereo Praeceptor, adiiciens da-
to nollet coniux irritare, vel retenta opinio-
ne, quod id non poſſi effere peccabit coniux, qui contra prefatam licentiam petet debi-
tum, & quidem lethaliter. Quia aduersatur vo-
to de licentia ſuſ factio: at alter reddere tene-
bitur. Quoniam dans illam licentiam, cum
nullus interueniēt paſtum, quale reperitur
in voto communis conſenſu emiſſo, ſolum cen-
ſetur concedere, vt alter ſe dedicet ad abſolu-
tam continentiam ſeruandam, & ipſe teneat
religionis vinculo, nempe voti de licentia ſuſ
emiſſi non contrauenire: at non abdicat, aſe
iuris ius in corpus coniugis: quare ſi petat,
erit facilegus contra voto, at alter reddere
tenebitur tanquam rem ſuam poſſenti.

DVBIVM LV.

An coniugi, qui de alterius licentia ca-
ſitatem vouit, alter poſſe &
teneat red-
dere?

178 Non ſolum non teneat, ſed mortaliter de-
linquer, ſi reddat. Quia coiuſ non vouens
ideo potest & teneat reddere voto aſtricto,
quod abſque eius permiſſione vouit: quia ratio
ceſſat, quando conſenſus adiuit. Et quia vou-
ens habita alterius coniugis copia, amittit
ius petendi, ſicut vterque vouens communis
conſenſu amittit: Ergo ſicut in hoc eveni-
peccat mortaliter coniux reddens, ita in illo
coniux dans peccabit reddendo illi, qui vouit.
Sic Ledef. 2. part. 4. qu. 5. art. 1. Manu. tom. 2.
ſum. cap. 90. numer. 5. Vega tom. 2. ſum. cap. 129.
caſu 77. Ludou. Lop. part. 1. Inſtr. cap. 84. & c.
46. Narat. num. cap. 12. num. 46. & cap. 16. num. 31.
Syluest. v. Votum 5. qu. 2. D. Antonin. p. 3. titul. 1.
c. 22. §. 3.

179 Non ſolum non peccat dum reddit, ſed te-
neat. Quia voto non priuat vouentem iu-
re iuſtitie quod habet, vt alter coniux ſibi red-
dat, qua ratione teneat, qui non vouit, reddere
debitum coniugi voto aſtricto. Nec licentia
conſeſſa per alterum coniugem cum hoc iure
priuata, ea enim nō derogat iuri petendi, & red-
deſi, quod habet coiuſ, qui nō vouit, (vſiſu-
rius exprefſi.) Nec inducit paſtum aliquod iuſ-
titie per quod voue abdicet aſe iuſtitie iuſſe, ſed
tantum operatur, vt coniux vouens ex virtu-
te Religionis obligetur Deo ad non peten-
dum: Ergo alter reddere teneat. Ita Palud. in
4. dif. 32. quaf. 2. art. 2. Verac. part. 1. ſpec. a. 15.
Sanchez lib. 9. d. 36. num. 11. Henriquez lib. 11.
cap. 15. num. 8. Barth. à Ledef. dub. 20. de matri-
concl. & alij.

180 Hanc ſententiam veriorem exiſto, imo

crediderim, quamuis licentiam conſeſſerit
coniux qui non vouit, ad omnimodam cedens <sup>Hoc veriſſi-
mum.</sup> calitate, vouendam cedens omni iuri iuſ-
titie, quod ad petendum habebat: adhuc teneat,
alteri contra voto petenti reddere. Quia al-
ter cum nullum inierit paſtum, nec iuri iuſ-
titie ad petendum conſeſſerit, ſed tantum ſe vin-
culo Religionis voti Deo obligari, ſi contra
voto petat debitum, iniquè quidem, petit,
quod ſuum eſt, ac proinde eſt illi reddendum.
Soruſ enim qui non vouit, nullo inito paſto
ex parte vouentis, iuſſum petendi aſe abdi-
cauit. Quediſ ſi qui vouit iuſtitie ius renun-
ciat, & ab altero renunciatio acceperit, non
poteſtit illi vouentis reddi debitum, niſi ite-
rum concedat illi alter coniux ius ad peten-
dum.

DVBIVM LVI.

An vir poſſit irritare voto, caſuatis, con-
ſante matrimonio, emiſſum, & pro-
tunc implendum ab
vatore?

181 Non poſteſt. Quia vir non habet domi-
nium in vatore in ordine ad actum co-
iugalem circa debiti petitionem, ſed ſolum
circa redditionem in ordine enim ad peten-
tiam ſunt omnino pares. Cop. Gaudemus de di-
uorio. Ergo nullatenus poſterit voto vixoris
circa eum actum emiſſum irritare. Sic Valen-
t. 2.2. d. 6. q. 6. de voto. pun. 6. Palud. in 4. dif. 38. qu.
4. a. 2. conſel. 5. n. 23. Caſet. ſum. 2. Votum. C. de
condit. ex parte vouentis. Nauat. ſum. cap. 12.
num. 6. 4. Syluest. verb. Votum. 4. quaf. 2. dicto 4.
& alij.

Poſteſt quidem. Quia quamuis vir, & vixor
ſint pares, quoad libertatem non petendi, & Poſteſt quidem
reddendi obligacionem, & itaſ materia illa
non ſi viro ſubiecta: at quoad illam nouam
obligacionem, quia accidentaria eſt, vixor ſub-
ditur viro tanquam capiti, cuius eſt, voluntas
tempiſius dingere, ne imprudenter voueat. Ita
Sotus in 4. dif. 32. q. 1. a. 3. poſteſt 1. conſel. & 1. 7. de
iſſe. q. 3. a. 1. Arag. 2. 2. q. 88. a. 8. Anton. Gomez
de Buſſa Crucis. Claſſ. 10. n. 67. Vega tom. 2. ſum.
129. caſu 2. & 93. Sanchez lib. 9. d. 39. nu. 11.

182 Non ſolum puto hanc ſententiam probabi-
liorem eſſe, ſed addo, idem dicendum, licet vo-
tum ſit conſentientia abſoluta: poſteſt enim vir
id omnino irritare. Quia illa noua obligatio,
qua vixor abſque viri conſenſu ſe aſtrinxit,
vixor ſubditur. Vnde ea irritatione facta vixor
adulterans, laerilegium non perpetravit, nec fo-
luto matrimonio, teneat, ab aliis abſtinere,
ad qua voto obligabat. Quia irri-
tatione extinctum eſt omnino, nec
reuiuſcit. Vt latē in ma-
teria de Voto diſ-
putabo.

* * *

DVBIVM

D V B I V M L V I I .

An maritus possit irritare votum castitatis de sua licentia ab uxore factum: valide quidem ab illo iusta causa: & licite interueniente causa inusta

184
Non potest.

Non potest. Quia si vir faciens uxori copiam vovendi continentiam, simul voveat, nequit illius votum irritare: Ergo etiam si ipse non voveat: ipsum enim vovere, aut non vovere parum videtur conferre ad irritandi potestatem, Sic D. Tho. in 4. dist. 32. in exp. 32. D. Bonavent. ibi, num. 4. Albert. Magn. a. 6. Richard. a. 2. q. 2. ad 1. Palud. q. 2. a. 2. n. 17. D. Antonin. 3. p. 1. c. 2. 2. §. 3. Roiel. v. Votum 3. n. 2. Pilana ibi, §. 3. Sylvest. v. Votum 5. q. 2. Nauar. sum. c. 12. n. 61. Manu. 10. 2. sum. c. 90. n. 5.

185
Potest plane.

Potest plane. Quia licet vir non sit dominus materia illius promissae, sed in illa sit aequalis uxori: ut tanquam caput est dominus actus illius liber, quo vxor subiectus tempore se in voto illo obligavit: & quamvis ex consensu viri sit Deo consecratus, ut vir irritas sine causa, mortaliiter delinquat: non tamquam in irritatio sit nulla. Nam illa licentia data, vir non amiserit illius actus liberi dominium, sicut nec vbi est dominus materia promissa, ab illius dominio cadit, quamvis suo consensu Deo per votum consecratur. Ita Sotus lib. 7. de inst. quas. 3. art. 1. & in 4. dist. 32. q. 1. a. 3. post 1. concl. Palac. ibi, d. 1. Stunica de voto qu. 3. num. 62. Barth. à Ledef. dub. 7. 1. de matr. Aragon. 2. Ques. 88. art. 8. Vega tom. 2. sum. capit. 12. 9. casu 22. Sanchez libr. 9. dub. 40. num. 17.

186
Nisi hoc probabilius.

Hoc mihi probabilius. Quia fragile video existere prima sententia fundamentum. Negaenda enim est consequentia; nam quando vterque vovet communis consensu, adeo pactum conuenit virtute inter coniuges, ut vterque iuri petendi renunciet, reddendi, ac irritandi. Quod minime adeo, altero solo de alterius consensu vovente. Idem credo dicendum quamvis maritus fecisset uxori copiam vovendi omnimodam castitatem, contra Philiar. de offic. Sacerdot. i. p. 2. l. 3. c. 4. asserentem oppositum, eo quod tunc maritus ipse videatur pariter castitatem vovere: quod fundamentum supra iam reprobauit.

D V B I V M L V I I I .

An vterque coniuge mutuo consensu castitatem vovente, integrum sit viro, vobis castitatis uxoris irritare?

187
Integrum est.

Integrum est. Quia quando vterque communis vovet consensu, nullum initur pactum de non reuocando, sed de sola castitate servanda, sicut quando alterus solus continentiam vovet. Et quia si est contractus, cur non mutuo consensu possit reuocari: cum omnis res per seadem causas dissolvatur, per quas nascitur. c. 1. de reg. iur. Sic Palac. in 4. dist. 32. d. 2. & qui

dam alij teste Aragon. citando.

Nullatenus est integrum hoc marito. Quia dum vterque coniux mutuo consensu continentiam vovet, cum mutuo pacto edito, ^{Non est integrum.} dat iuri suo quoad quemcumque actum conjugalem, idque Deo offerat, vitam coelibem eligens, videtur omnino renunciari iuri reuocandi, ut vel sic finis ille vita continentis obtinetur. Et quamvis contractus ille, ut talis, possit rescindi, obstat tamen voti vinculum in eo inculsum. Ita Sotus l. 7. de inst. qu. 3. art. 1. & in 4. dist. 32. a. q. 1. a. 3. post 1. concl. Stunica de voto qu. 3. num. 64. Arag. 2. 2. q. 88. art. 8. dub. ultim. Barth. à Ledef. dub. 7. 1. de matrimon. Manu. tom. 1. sum. cap. 43. num. 14. Ludou. Lop. part. 1. Infr. capit. 46. Vega tom. 2. sum. 122. casu 68. Sanchez libr. 9. d. 40. num. 10.

Hanc tenendam iudico sententiam quam ex D. August. Epist. 199. ad Ecditiam, & refertur c. Quod Deo 4. q. 5. Jibi: Quod Deo pari consensu vovenerat perseveranter vsg. in fine reddere debuitis: à quo proposito si ille (vir scilicet) lapsus est, in saltu instantissime persevera. Hinc sit virū emitto hoc voto accedente ad vxorem, inuitam, non solum delinquare aduersus voti religionem, sed etiam contra iustitiam, frangendo pactum cum ea initum.

D V B I V M L I X .

An uxor possit irritare votum castitatis a mutua cohabitatione à viro absque eius licentia emisum?

Minime potest. Quia vxor non habet dominium voluntatis viri, immo ipsi tanquam capiti subiecti. Nec etiam materie promissae, quoniam hoc maxime verum haberet quoad actus matrimonij: ad quod hos coninges sunt pares. c. Gaudemus. de diuorio. Sic Sotus l. 7. de inst. qu. 3. a. 1. Petr. de Ledef. de matr. q. 64. 4. 4. dub. 2. concl. 2. & quidem alij Neoterici docti, teste P. Sanchez citand.

Potest vxor omnia, & sola viri vota irritare, quia sine sua licentia emissa ipsi praejudicant, quoad moderatam debitorem, vel coabitacionem mutuam. Quia vxor habet dominium, & potestatem corporis viri per contractum matrimonij acquisitum quoad fiduciam sibi moderatam reddendum, & cohabitandum. c. Cor. 7. Ergo vota huic dominio praejudicantia poterit irritare. Ita Nauar. sum. cap. 12. num. 64. Tolet. lib. 4. sum. c. 18. Arag. 2. 2. qu. 88. art. 8. Stunica de voto qu. 3. num. 60. Graf. p. 1. decret. l. 2. cap. 29. num. 8. Ludou. Lop. p. 1. Infr. c. 47. §. ultim. Caned. sum. de Sacra. de matr. c. 8. n. 74. Valent. 2. 2. dub. 6. 9. 6. de voto p. 6. Caet. Abbas Angel. & alij quos refert, & sequitur Sanchez libr. 9. dub. 4. 2. num. 2.

Eiusdem mentis sum. Quia quamvis ad actus matrimonij sint aequales maritus, & vxor, ea minime ratione, quod aequae nenter adstringitur, ad pertendum, & vterque petenti reddere tenerit: at sibi ipsi sunt subiecti, in quantum nenter habet sui corporis potestatem, ac dominium, sed per matrimonium in alterum transtulit. Ergo huiusce dominij ratione poterit vxor ea vota irritare, quae illi potestati officere videantur. Ad diderim

ESC
Theo
Tom
E

diderim ea vota viri irritata ab vxore, non reuulcere, sed manere perfecte irritata, & extinta. Infero non posse virum abique vxoris consensu, eas preces, ieiunia, vigiliasve promittere, quae adeo debilitent vites, ut ineptus reddendo moderare redditur.

D V B I V M L X.

An sit lethale coniugibus, morose delectari sceluso pollutionis periculo, in copula co-
gitata tanquam presenti, dum absentes sunt, autem tempore, vel loco ubi copulam exercere non possunt?

193 **L**ethalis culpa est. Quia delectatio vene-
tra non intenta ob bonum prolis, nec in ipsius relata, omnibus sub lethali culpa inter-
dicitur. Et quia huiusmodi delectatio est quasi
incepta feminis effusio, ad illamque tendit,
cum ipsi comitetur membrorum generatio-
ni inservientis commotio. Sic Syluest. verb.
Delectatio, quæ. 2. Nauar. cap. si cui, de panit.
dub. 1. numer. 6. & sum. cap. 16. numer. 10.
Cordu. libr. 1. qq. quæ. 28. dub. 12. Manu. 10.
1. sum. cap. 21. numer. ultim. Sæ verb. Luxuria,
verb. Delectatio de peccato. Vega to. 1. sum. c. 8 1.
cau. 2. & ali.

194 Non est lethalis culpa, sed venialis solitudo. Quia sicut matrimonium efficit, ne tacitus extra copulam, & ad illam non relati sint culpa lethali, sed venialis solum, (vt infra dicemus) defectu legitimi finis: ita idem efficit circa delectationem sensitivam copulae co-
gitata ut presentis: quia eadem est ratio. Et
quia D. Chrysoft. hom. 17. in Mat. circa ver. Qui
videtur mulierem, admittit, lictum esse dele-
ctari aspectu vxoris presenti, etiam absque
animi copula gerenda. Ita D. Tho. qu. 15. de
malo, art. 2. ad 17. Palud. in 4. dist. 9. question.
3. art. 1. numer. 7. Caiet. sum. verb. Delecta-
tio morosa, §. Secundum s. an delectatio, &
1. 2. question. 74. art. 8. circa solut. ad 4. D.
Antonin. part. 2. titul. 5. cap. 1. §. 6. Rosel.
Nieuw. Ger. Armil. Tabie. Viguer. Medi.
Zumel, & ali, quos refert, & sequitur
Sanchez dub. 44. numer. 3. Vazq. 1. 2. dub. 113.
numer. 2. & 3.

195 **H**anc inter-
ia longe ca-
nunt pue-
Longe veriorem hanc partem existimo.
Quia consensus in delectationem nequit esse
gravior culpa, quam consensus in actum, de
quo capitur, teste D. August. lib. 12. de Trin.
cap. 12. tom. 3. & constat: nam talis est de-
lectatio, quale obiectum, vt docet Aristot. L.
10. Ethic. cap. 4. & 5. sed copula de qua est ea
delectatio, & licita inter coniuges: Ergo ex
hoc capite non est culpabilis delectatio. Est
tamen culpa venialis, consensus in eam de-
lectationem. Quia caret debito fine, ad quem
actus coniugalis à natura ipsa dirigitur.

D V B I V M L X I.

An tacitus inter coniuges ab solam vol-
uptatem in ipsis captandam, absque ani-
mo perueniendi ad copulam, sint lethale
peccatum:

196 **S**unt mortale. Quia omnis actus venereus
non relatus ad copulam, mortalis est. Sic ^{Sunt mortales} D. Antonin. 3. p. 11. i. c. 20. §. 6. Syluest. v. Debi-
tum. 9. 9. n. 7. Margar. confel. prec. 6. c. 7. Huma-
da sup. 1. 111. 1. p. 1. Glos. 12. n. i. & Syluest. ad tri-
buit. Paludano.

Non sunt mortales, sed veniales solummodo. 197

Quia voluptas illa venerea non queritur ex-
tra matrimonium, sed in actu suapte natura
ordinatus ad matrimonij actum. Quare sicut
matrimonium excusat actum copula inter
coniuges à copula lethali, licet fiat solius vo-
luptatis captandæ gratia, ita similiter excusat
tacitus illos, & sola manebit venialis culpa ob
indebetum finem. Ita Angel. verb. Debitum,
num. 29. Armil. num. 8. Caiet. 2. 2. qu. 154. art. 4. &
in sum. verb. Impudicitia, & verb. Matrimonium,
cap. ultim. Abul. ad cap. 5. Mat. qu. 197. Barth. à
Ledes. de matrimon. dub. 1. 8. Valq. 1. 2. qu. 74. art.
8. dub. 113. numer. 3. & 4. Manu. tom. 1. sum. capit.
249. numer. 9. Sanchez lib. 9. d. 44. n. 11. Nieuw. sum.
tit. 87. & 90.

198 **I**dem opinor, adiiciens, non aliter dicen-
dū esse de aspectibus, verbisque turpibus inter
coniuges absque pollutionis periculo. Nunquam
enim sunt peccata lethalia, sed venialia, si ad
voluptatem, licita autem si ad prouocandum
se ad copulam referantur. Quia eadem est
ratio, & matrimonium omnes hæc delitias à
mortali excusat.

D V B I V M L X I I.

An quando coniux se ipsum singulariter
tangit, absque pollutionis periculo, ad
captandam voluptatem, delinquat mor-
taliter?

199 **D**elinquit mortaliter. Quia naturam ta-
ctibus prouocare, nec est actus coniuga-
lis, cum minime cum coniuge fiat, nec ad coniugij
finem referatur, vt suppono; non enim
sit, quo coniux ad copulam se præparet. Qua-
re nullo modo potest ad coniugium referri, vt
a mortali excusat. Sic Armil. verb. Impudi-
cita, num. 3. Valq. 1. 2. quæst. 74. art. 8. dub. 113.
numer. 4. Citari affolent pro hac sententia D.
Antonin. Syluest. & Margar. Confel. sed eo-
rum perlegens placita, aduerti, non loqui
expresse de tactu, quo se ipsum coniux tangit,
sed de omnibus tactibus inter coniuges, quos
generaliter mortales reputant, quoties ad co-
pulam non ordinantur.

200 **N**on delinquit mortaliter, sed venialiter so-
lum. Quia cum tacitus ille suapte natura sit in-
differens ad copulam coniugalem, vel ad illi-
citatam

168 Theologie Moralis. Lib. XXVI.

citam: posse ad unam, vel ad alteram referri nec ex intentione tangentis se a sua natura & ab hoc ordine distrahit, ut ad copulam illicitam ordinetur: non est cur de culpa lethali sit damnatus. Sicut nec morosa delectatio copula cum coniuge absente tribuitur culpae mortali eo quod referri potest suapte natura ad coniugalem copulam, licet actu non dirigatur. Ita Sanchez lib. 9. dub. 44. num. 16. Fauent Paul. in 4. dist. 31. q. 3. art. 2. n. 17. & Ludou. Lopp. 1. Infrub. cap. 87. dum affirunt, esse mortalem humani modi tactum, quando adest pollutionis periculum: unde extra hunc casum non videntur de lethali damnare.

201
Huius hæc
sententia.

Huic sententia adhæreo. Quia dici ab solute non posse credo, eum tactum non esse actu coniugalem, quia non habetur cum coniuge. Nam ut actu coniugalis sit, non desideratur, eum cum coniuge fieri: sed fatus est, ut ad coniugium præsens suapte natura referri possit, nec ab hac natura ex intentione illo ventis debet.

D V B I V M L X I I I .

*An licent coniugatis delectationes morosa,
& tactus, quando ob aliquod impe-
dimentum eis non licet actu
coniugalem exer-
cere?*

202
Minime licet. **M**inime licent. Quia talis est delectatio, quale obiectum: sed tunc accessus ad coniugem est lethalis: Ergo lethaler delinquent huiusmodi delectationibus, ac tactibus dantes operam. Sic Abul. ad cap. 5. Mat. question. 197.

203
Iuvens quidem.
Licit coniugibus delectatio partis sensitiva de coitu cogitato capta etiam illis nec petere nec reddere licet, quia mutuo consensu votum castitatis emulere. Licit etiam sunt eis tactus dummodo non sint verendorum, aut partium illis vicinarum. Quia cum permaneat matrimonium, & copula sit solum illicita ob extrinsecum voti circumstantiam: non id est illicita erunt delectatio, & tactus. Et qui ob id delectari licet in carnium sibi in Quadragesima, cum nunquam licet in re ab intrinseco mala; quia ab illo, ut potest qui ratione solum extrinsecæ prohibitionis Ecclesie est illicitus, potest præcindi malitia. At sibi illius matrimonij non est ab intrinseco prohibitus, sed ratione extrinsecæ voti circumstantie: Ergo licet in illo delectari. Ita Docti Neoterici, quos presto nomine memorat P. Sanchez libr. 9. dub. 44. numer. 20.

204
Auctor ius
dicuum.
Ego autem unam, & alteram sententiam ex parte admitto, & ex parte reiicio. Quoties copula interdicatur coniugibus ob circumstantiam extrinsecam, quæ per se neutrum coniugem ab sibi matrimonij arceret: licita est talis delectatio appetitus sensitivi de copula cogitata ut præsenti: liciti sunt etiam tactus co pacto, quo liciti essent eo secluso impedimento: ut si illicita sit copula propter notabile salutis abortusve periculum, &c. Quia tunc in parte na-

tura est licitus usus matrimonij, & ab extrinsecō prohibetur. Idem aliter, quando concubitus est interdictus ratione aliquius præcepti Ecclesiæ: si coniux contraxit affinitatem, cognationemve cum altero coniuge, ratione cuius à debiti petitione arceret. Quia adhuc impedimentum est extrinsecum. At quoties coniugi interdicunt debiti petitione, eo quod dubius sit de valore matrimonij mortale est pars sensitiva de copula cogitata delectatio. Quia matrimonium eam delectationem cohonestans est dubium, ac proinde dubia etiam erit illius delectationis honestas. Denique multo probabilius reor, contra sententiam secundam, quando ratione voti non licet coniugi petere, nec redere nullatenus esse licitam delectationem partis sensitiva, aut tactus, sed culpam esse lethalem aduersus votum. Quia vobis absoluere castitatem, tenetur in quantum potest abstinere ab omnibus illis, quæ castitati aduersantur: solum ad quod lex iustitia matrimonij obligat, nemp̄ reddere debitum, quando solum ipse vobis, sed seruata matrimonij lege, potest abstinere a illa delectatione & a tactibus, dum non petuntur. Ergo tenetur. Denique si alter, vel vterque coniux vobis, solummodo, se non petiturum debitum, omnia haec illis licent, Quia non aduersantur illi voto, quod solum interdit debiti petitionem: & ex alia parte sunt suapte natura illis ratione matrimonij licita.

D V B I V M L X I V .

*Antactus, delectationis morosa, as-
pectus, verba turpia inter con-
iugatos sint, licita ratione
periculi pollutionis in
alteratio coniug-
e præfus?*

Icita non sunt tactus speciatim. Quia licet 205
coniuges dent operam rei licita, at tactus illi sunt causa per se pollutionis, & notabilitati illi. ad illam habendam influens. Sic Palud. in 4. dist. 31. art. 2. numer. 17. D. Antoni. 3. pars. titul. 1. cap. 20. Angel. verb. Debitum. numer. 26. Sylvestri. ibi. quæf. 7. Armil. numer. 8. Caiet. verb. Matrimonium. cap. ultim. §. ultim. Rosel. verb. Debitum. numer. 1. Henriquez libr. 11. cap. 16. nu. 6. Manu. 10. 1. sum. c. 21. num. 1. Sà verb. Luxuria, §. Oficula. &c. alij.

Licitasunt, etiam tactus in reddente. Quia dat operam rei licita, ad quam ex iure alterius 206
obligatur. Et quia culpa vacant iij tactus exer-
citi cum periculo pollutionis vbi adest causa
vrgens, vt suppono extrar. de Luxuria ad 6. præ.
At satis vrgens causa est, reddendi tactus ab
altero coniuge exactos. Id tamen temperarim,
nisi tactus tales sint, & ita ad pollutiones ten-
dant, vt sint velut inchoata pollutio. Imo in
coniuge petente non semper sunt mortales ta-
ctus hi cum pollutionis periculo in se, vel in
altero coniuge, quando nec ea est intenta, nec
consensus periculum, (sed erunt mortales,
quando absque causa vrgenti exercentur.) Quia

Sectio II. Dubia, De Diuortio.

169

Quia licet hi tactus sint causa per se pollutio-
nis, ac excusat tali causa operam dantem vi-
gens causa. Ita Nauar. sum. c. 16. n. 42. Sanch. l. 9.
d. 45. n. 34.

¹⁰⁷ *Quod si sponsum
planiorum reddam, haec statu resolutiones.*
Tactus impudici in coniuge potente cum pol-
lutionis in se, vel in altero coniuge periculo,
nisi in eo loco sint, vbi aduenient periculo, pos-
sunt facile copula vti, ut pollutionem vident;
semper culpa est lethalis. Quia hi tactus ne-
cessarii non sunt inter illos ad mortuū, amor in-
dicandū, sed solū quo se ad copulā statim habē-
dā p̄parent. & alio ex capite notabiliter pol-
lutionē excitant. Amplexus, oscula, & alijs tactus
sunt inter coniuges exerceri, ad indicandum,
ac sonendum mutuum amorem turpitudine
carentes, minime dammandi sunt de culpa le-
thali ob periculum pollutionis p̄fusio: quando
non nimia voluptas adest, nec incitādō pol-
lutionem, sed tanquam indicia amoris exhiben-
do, exercentur, t̄p̄feso tamen excessu libidinis
infligentis. Et in hoc casu tempore primā
sententiam generatim dāmantem huiusmodi
tactus. Quia causa virgēs adest hoc scetus exer-
cendi, ut mutuus amor inter coniuges indicetur
& foneatur. Tactus, quo coniux feneret ipsū at-
tingit cum pollutionis periculo, culpa lethalis
est. Quia ad eam valde influit, nec causa virgēs
illū exercēt addest. Delectatio morosa cōin-
gis in copula coniugalis cogitatione, quam se-
cluso pollutionis periculo superius dixi non esse
lethalem, eo periculo p̄fusio, culpa lethalis
efficitur. Quia est res ad venerem pertinens, val-
deque ad pollutionem incitans, & causa vir-
gēs p̄fusio desideratur. Aspectus, ac verba tur-
pia cum delectatione venere, sufficiunt ad
culpam lethalem inter solutos quamvis inter
coniugatos, secluso pollutionis periculo, ab ea
excusat: (de quo supra) minime ab ea excu-
satur, ex periculo existēt. Quia valde innat ad
pollutionem habendam, & iusta causa deficit.
Denique non iudico, esse mortale in coniuga-
tis, per tactus, aspectus, ac verba turpia, delecta-
tionemque veneream ex copula cogitata con-
surgentem dare causam commotionis membro-
rum, que generationi deseruunt, & in distilla-
tione p̄fusis incurrit: quamvis inter solutos
teneo esse id esse lethale. Quia hoc non est gra-
de dāmant generationis in tali casu: & aliun-
da ex spiritu commotiones in eis vacat cul-
pa lethali, ut benē Sanch. l. 9. d. 45. num. 3. &

D V B I V M L X V .

*An sponsis de futuro licita sint oscula, am-
plexus aliisque tactus, cum non adsit pol-
lutionis, nec consensus in copulam, peri-
culum?*

¹⁰⁸ *Sed si sponsum
planiorum reddam, haec statu resolutiones.*
Licet haec non sunt. Quia ideo solutis non
licent, nam eis interdicta est copula: haec
autem similiter est sponsis de futuro interdicta.
Et quia sunt eiusdem malitia moralis cum ip-
sa copula inter eos est lethalis. ¹ Et quia so-
lum matrimonium delectationem tactuum co-
honestat. Sic Paladi. in 4. dist. 3. q. 3. a. 2. n. 17.
& Supl. Gabriel. ibi. q. vni. a. 3. dub. 2. Caiet. sum.
Eacob & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

*v. Impudicitia, & v. Osculum. Sotus in p̄dī. 3. 4.
q. 1. a. 1. Angl. Florib. p. 1. q. 8. de imped. matr. a. 1.
dub. 9. conc. 1. Pedraza sum. prec. 6. §. 5. & aliqui
Neoterici docti, & videtur tenere Henrīq. l. 1.
c. 19. n. 4. dicens, olim fuisse licita, modo mini-
mū.*

*Oscula, & amplexus, aliqui tactus non im-
pudici a piaculo excusat in sponsos. Quia
sicut matrimonium honestat copulam, ita
sponsalia, quae quoddam matrimonij sunt ini-
tium, honestare debent huiusmodi tactus, qui
inchoatio quādā sunt copulae. Præterim quia
sic magis fons amor in ordine ad matrimo-
nium. Et quia ex eo, quod inchoatus sit matrimo-
nij contractus per verba de futuro, data est
de presenti ex natura rei maior facultas ad a-
ctiones, que ad matrimoniale copulam ordi-
natur. Ita Nauar. sum. c. 14. n. 18. & c. 16. n. 12.
Verae, append. ad i. 9. de condit. matr. Medina. l. 1.
sum. c. 14. §. 18. Valēt. l. 1. d. 9. q. 3. p̄n. 3. Sa. v. Lu-
xuria, §. oscula, & tactus Sanch. l. 9. disp. 46. n. 46.
Barth. à Ledel. dub. 14. de matr. Petr. de Ledel.
de matr. q. 1. a. 1. dub. vti. Gutier. l. 1. qq. Canonici.
c. 22. n. 17. & ferre omnes Neoterici.*

Ego quidem horum Doctorum mentem, ²⁰⁹
cui hærebo, planam reddam, & illustrabo. Primum, *Anteriori senti-
entia expo-
nitur, vera-
que Doctrina
patescit*
existimo, veram esse hanc sententiam, si de cul-
pa lethali sermo sit, quamvis sponsi intendant
eā delectationem sentiriā, que ex ipsiā am-
plexibus ac osculis oritur. Quia sponsalia, que
matrimonij initium sunt huiusmodi delecta-
tionem à mortali excusat, que copula inchoa-
tio est, & in omnino solus est culpa lethalis.
Est tamen moderanda conclusio, dummodo non
adst periculum copulæ, vel consensus in
eā, aut pollutionis. Tunc enim essent hi tactus
lethale piaculū. Deinde amplexus & oscula ha-
bita inter sponsos de futuro in benevolentia
documentum, & ad conciliandum, sonendum,
que mutuum amorem in ordine ad matrimo-
nium contrahendum licita sunt omnino, &
fine veniali piaculō poterunt exerci. Quia finis est
honestus, si vero finis sit delectatio, erunt calpa
venialis. Quia etiam inter coniugatos sunt si-
milis culpa, quādō propter eum finē habentur.
Præterea tactus impudici nullatenus eis liciti
sunt. Quia proximiores sunt copulæ: ac proinde
illis solis licent, quibus ipsa coniugalis copula
est permisā. Vnde non permittendi soli esse
sponsi, tum ob tactum periculum impudicorum,
tum ob ipsius copula periculum. Denique
similiter licent sponsis aspectus, ac colloquia
mutua, & frui possunt ea voluptate, que inde
nascitur secluso pollutionis, consenſuſe in
copulam periculo. Quia tactus cum ea
voluptate licet. Intellige tamen licet,
id est à lethali excusari, ac veniali, si
adst finis honestus. Nam si voluptas sit finis,
erunt culpa venialis, ut de tacti-
bus dixi. Intellige etiam, mo-
do aspectus non sit valde
impudicus, id est
partium veren-
darum.

JOVENS REVISVS

P

D V B I V M

D V B I V M L X V I .

*An sponsis de futuro liceat, delectatio
capitata ex future copula con-
ingatis cogitatione?*

Non est mortalis delectatio appetitus sensitui, que conurgit ex cogitatione copula habenda tempore coniugij, dummodo absit periculū pollutionis, & confensus in aliquod mortale piaculum. Quia ea delectatio est de obiecto licito; talis autem est delectatio, quale obiectum, teste Arist. 3. Ethic. Sic Victor. quem refert, ac sequitur Medina 1. 2. 9. 74. a. 8. dub. 3. Zumel. ibid. 4. d. 3. & quidam Neotericus, vt refert Cordu. in gg. L. 1. q. 2. 3. dub. 13. ipseque clare sentit probabilem esse sententiam. Nam oppositam tantum appellat tuitiorem, & foret veriore. Adit autem Zumel, veniale esse sic delectari.

Mortalis est delectatio huiusmodi. Quia ille actus appetitus sensitui semper fertur in copulam praesentem ut præsentem, cum praefenti commotione, ad illamque ordinatum, & est quædam ipsius inchoatio: At copula praefens solis coniugatis est licita. Porro a fortiori mortale est delectari in appetitu sensitui de copula cogitata sub conditione, si adesset matrimonium. Quia quamvis consensus, & desiderium ferantur in actum sub conditione, & proinde licitum sit in eum actum consentire, illumque desiderare sub conditione matrimonij: at delectatio illa praefens appetitus sensitui non potest ferri in actum sub conditione, sed in actu præsentem, & ut talem apprehendatur. Ita Caiet. Opus. 10. 1. tr. 14. de delect. moro. dub. 1. Manu. 10. 1. sum. c. 2. 12. n. 3. Vega to. i. sum. cap. 8. 1. cap. 2. Aramil. vi. Delectatio nu. 4. Nauar. sum. c. 16. n. 9. Graf. p. 1. decif. l. 2. c. 7. 8. n. 9. Sanch. l. 9. d. 4. n. 4. & 5. &c. alij.

Idem censeo. Quia sicut externa delectatio venera, quam consitans matrimonium non honestauerit, mortalis erit: ita interna, que eiusdem rationis est. Nec eius malitia, aut bonitas estimanda sunt ex copula futura, sed ex præsentis, ad quam tendit. Hæc circa debitum matrimonij. Plura alia digesseram ad hanc materiam necessaria Confessariis: quæ quidem à Tiraquelle, Thoma Sancio, Diana, Leandro, Ledesma, reliquisque Doctoribus de Sacramento Matrimonij scribitibus obertum endata libens omittit. Ne questiones, que vix modestis terminis explicari valent, meo in volumine forte aures rursum offendant.



C A P V T II.

Circa Diuortium

D V B I V M L X V I I .

An uxor possit à marito adultero separari?

Nonnulla appone. **V**idimus lib. 25. seqq. 1. adulterium vxoris, causam sufficientem esse, ut maritus pol-

lit ab ea diuerte: quoad thorū & cohabitatem. Quia Christus Dominus Mat. 19 fatu: *Quicumque dimiserit vxorem suam, excepta fornicatione causa, &c. & quia id Cap. si- gnificasti. Cap. Gaudemus, cap. Ex literis, de diu- soris præscribitur. Omnibus Doctoribus at- stantibus propositionem hanc esse certam de fide. Lege Basilium 1. 9. c. 16. a. n. 3. Bonac. q. 4. de matr. p. 1. m. 2. Coninch. d. 35. sub. 1. Quæsi- rim vero, num etiam vxor possit ab adultero maritus quoad thorum separari?*

Minime potest. Quia Christus Dominus Mat. 5. & 19. legem hanc diuortij explicans ^{Vxori statu non potest.} innuit vxorem & maritum quoad haud esse pares, dum de solis viris gesserit men- titionem. Et eodem pacte eorum solummodo me- minere textus memorati. Nec est similis ratio, ut vxor valeat à viro adultero diuertire: quo- niā vxoris adulterium infert iniuriam pro- pter eius infamiam, & proliis incertitudinem. Et quia saltim coniugatio iam inualuit, ut diuortium nō concedatur vxoribus ob viri adul- terium. Ut testatur D. Basil. in his Canonicis, can. 9. & 21. Sic Caletan. ad illud Mat. 19. *Quicumque dimiserit vxorem. Citat D. Ambrosium. in i. Corinth. 7.*

Protest omnino: coniuges enim sunt pares in causa diuortij ex adulterio; & sicut maritus in- nocens potest ab adulteria vxore diuertire: ita & contra vxor innocens potest ab adulterio se- iugis marito. Quia penitentia legales no ita strictum ponderant culparum quantitatem, ob quas imponuntur, sed fatis est, si in viroque delicto inueniatur penale infingenda causa sufficientis: Ut omnia homicidia capitis penale plectuntur inter quæ aliqua esse grauiora, nemo dubitat. Cum ergo fidei fractio, quæ est causa diuortij in adulterio tam viri, quam vxoris: reperiatur, ob virumque concessum est diuortium: licet hoc maiorem iniuriam matrimonio irrogat. Ita D. Tho. in 3. disf. 35. q. vii. a. 4. Habetur ex- preßus c. fin. 32. 2. q. 5. &c. Placit. 3. 2. q. 7. Magist. in 4. disf. 45. Albert. Mag. D. Bonav. Durand. Ri- char. Sotus. Palud. & alij vsque ad 68. Doctores quos refert, ac sequitur Sanch. 1. 10. d. 3. n. 6. Ba- sil. 1. 9. c. 16. n. 4. Hurtad. d. 11. diffic. 2. n. 6. Bonac. q. 4. p. 1. m. 6. &c. alij

Equidem sententiam Caletani proflus fal- sam ac temerariam esse affirmo: contraria sententia, enim definit Innocens, I. Epist. 3. ad Exuperi. & refertur c. fin. 32. q. 5. &c. Concil. Milevita. can. 17. & refertur c. Placit. 32. q. 7. Porro Sapiens ipse Caletanus mutauit consilium to. 1. Opus. tr. 29. de reddit. Debiri inter coniuges, altero adulterante. Vnde nostrum dubium dissoluitur, cum proba- bilis nullatenus sit prima sententia.

D V B I V M L X V I I I .

An maritus deserens uxorem adulteram, quoad thorū & habitationem: possit eam quoad curam, ac disciplinam deserere?

Vix ab adulterante recedat vxore quoad thorū & habitationem, haud potest recedere ab eius cura, ac disciplina, nisi post penitentiam. Septenni ab ipsa paracta. Quia Stephanus V. c. Admonere, 33. q. 2. profatur. Post Septem annos penitentia peracta, dimittere eam potest.

Sectio II. Dubia, De Diuortio.

171

si volueris. Sic Goffred. & Rosens. ad cap. illud.

propterea eos referi ibi Archidiac. n. 3.

²¹⁸ *Potest ab uxoris cura, ac disciplina mox omnino recedere hand expectata septenni penitentia. Quia indistincte Christus Dominus ait licet viro ab adultera separari. Mat. 5. 19.*

Ita Archidiac. citat. & Bellam. ad c. illud n. 2. referentes Hugonem, & Laurentium. Sanch. l. 10.

4. 3. n. 3.

²¹⁹ *Hanc sententiam veram esse, primamque omnino improbadam iudico. Quia Stephanus man. festa a minori ad maius argumentatur hoc modo: si post septennem penitentiam poterat vxor adultera omnino dimitti: à fortiori antē illam.*

DUBIVM LXIX.

An diuortium ob adulterium coniugis licet, sum sit solum ex iure diuino possum?

²²⁰ *Solum est licitum ex iure diuino possum, non ex iure naturali. Quia diuortium ratione adulterij nūquā ante Euangelicam legem innovit: nullum enim in veteri testamento huius legis vestigiū invenit. Sed adulterij pena fuit lapidati, adulterio autem nulla est iudicata pena. At si esset ex lege naturae suuferet in aliquo veteris Testamenti loco declaratum: ut multa alia non æque necessaria sunt imbi expressa. Sic Castro l. 2. de lege p. 4.*

²²¹ *Licitum est diuortium non solum ex iure diuino possum, sed etiam ex matrimonij natura, & ita ex iure naturali. Quia ex contractus matrimonij natura oritur, ut coniuges mutuam sibi seruare fidem, quoad thorum, habitacionem, ac reliqua ministeria teneantur: At ipsum summetus natura dicitur: ut frangenti fidem fides non sit (eruanda. c. Pernent. el. 2. de iure iurian. cap. si infidelis 2. 8. Ergo ex vi matrimonij, & ipso natura iure coniux cui alter adulterans fidem fregit, minime teneatur illi fidem settare, sed possit ab ipso dittere. Ita Sotus in 4. dif. 36. quæs. 2. n. 1. concl. vii. Henricus l. 11. cap. 17. numeri. & Petr. de Ledel. quæs. 62. art. 1. concl. 1. Basilius Ochaga. Hurtad. quos citat, & sequitur Leand. tr. 9. d. 26. q. 5. Sanch. l. 10. d. 3. num. 4.*

²²² *Hanc sententiam censeo veriorem esse. Quia contractus promissione includens non obligat suapte natura, rebus notabiliter mortatis, ut accidit, coniuge altero adulterante. Quia ratio textus ap. Quemadmodum de iure iur. vitru ad probandum, sponsalia dirimi, ob alterius sponsi fornicationem. Cum ergo matrimonij contractus claudat sponsionem redditio de debiti, ac munda habitacionis, altero coniuge in adulterium lapsu, eximetur innocentis ex vi natura ipsius.*

met contractus ab huimodi obli-

gatione.

Ezob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

DUBIVM LXX

An tactus impudicit, ut amplexus, oscula, &c. quæ uxor cum alieno habat, præbeant iustum diuortij perpetui causam?

²²³ *Vt iustum præbeant causam. Quia iniuria irrogata viro ob adulterium in causa est, ut soli viro competit ad diuortium, dotemque amittendam accusatio: sed aliquando maior iniuria irrogatur viro per osculum, ut si publicum sit, adulterium vero occultum: Ergo osculum sufficiet: nam ubi eadem est ratio idem est ius. Et quia feendum amittitur ob iniuriam illatam Domino tunc piter eius vxorem tangendo l. 1. §. 1. Quibus modis feendum amittitur. At maiori afficit iniuria maritum vxor turpè tactus admittens. Sic Barth. Lupus, Castillo, Bern. Diaz Crotus, Carrer, Catellus, Lara, & alij apud Sancium citātū.*

²²⁴ *Non præbet causam iusta. Quia diuortij fundatum, ac radix est carnis in aliam diuisionem adulterij, non in osculis, alioque tactibus minime reputatur. Præterea quia pena imponenda non sunt nisi in casibus iure expressis. Autem de eligendo secundo numeris. §. Cum igitur corolar. 1. Cum igitur in iure solum cœcedatur diuortium, dosque amittitur ob adulterium, extendendum non est ad oscula, & amplexus, eo vel maximè quod si extensio fieret de adulterio ad osculum, esset arguere de maiori ad minūs, quod penalibus absurdissimum esse quis non videat. Ita Cottar. 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 6. n. 5. Sotus in 4. dif. 36. q. 2. n. 1. Angl. p. 1. de matr. q. 9. de diuortia. 1. difficult. 1. Navar. Rubr. de diu. & alij plures refert, ac sequitur Sanch. l. 10. d. 4. n. 12. Basil. l. 9. c. 16. n. 5. Paulus. d. 3. p. 6. 6. 11. Perez de matr. d. 5. 6. 1. 2. 2. n. 8. Diana p. 9. tr. 8. resol. 3. 8.*

²²⁵ *Mibi quidem verissimum est, solum tactus quantumvis impudicos, ac animo ad adulterium pertinueri habitos, eo non fecuto, nec diuortio, ac dotis amissione iustum causam exhibete. Quia vel certum est non adfuisse adulterium, & tunc non est, cuius pena ordinaria adulterij, quæ est diuortium, ac dotis amissio imponatur vel id non constat: & tunc cum requiratur ad hoc præsumptio violenta cap. Literis, de præsumpt. non debet imponi pena ordinaria ob tac-
tus huiusmodi, non intercedentibus alii coniecuris, quæ violentam præsumptionem inducunt.*

DUBIVM LXXI

An pollutio habita cum uxore dissentiente, sit iusta diuortij causa?

²²⁶ *Pollutio cum dissentiente uxore extra pudicit. Ris claustra iusta est causa diuortij. Quia omne contra naturam peccatum est diuortij causa: sed illud est piaculum contra naturam: Ergo. Sic Albert. referens Laurentium dictior. lit. M. v. Matrimonium. Abul. ad. 1. 9. Mat. q. 6. 5. D. Antonin. 3. p. tit. 2. c. 12. §. 5. S. v. Diuortij. n. 1. Barth. à Ledel. dub. 6. 1. concl. 1. Palud. Castro, Vigner. Petr. de Soto, & alij, apud Sancium l. 10. d. 4. n. 7. Haudest iusta diuortij causa. Quia vir non diu-*

P. 2. dit

Non est iusta sit hoc casu carnem suam in plures, sed in
causa diuortij.

227 Quid autem
enit
227
Ego quidem affirmo, id non esse causam
perpetui diuortij. Quia si vir desistere nollet,
posset uxori ratione periculi animæ, ne trahatur
ad conniendum illo in scelere, à viro diu
uertere. At diuortium illud non erit perpe
tuum, sed tantum ad tempus, dum vir non re
sipiscit. Quia non qualitas criminis est iusta
duo iusta, sed inducito ad peccandum.
Quare tantum durabit diuortium, donec in
dutio illa cesseret.

D V B I V M L X X I I I.

An pollutione extraordinaria habita cum ter
tia alia persona non uxore, sit iusta cau
sa diuortij?

228 Et si in alia persona non uxore, sit iusta cau
sa diuortij.

229 Minime est iusta diuortij occasio. Quia non
Non est causa
integre, ac consummatè matrimonium laeditur
iusta.

230 Nil confert ad diuortium, illam extra ordi
nariam pollutionem grauius esse peccatum.
Cum odium Dei ac blasphemia longè graui
sa sint adulterio, & ad diuortium non sufficiat.
Sed attendendum est, dum repugnat fidei ma
trimonij, illudque offendat. Unde secundam
sententiam merito præferendam duxi.

D V B I V M L X X I I I.

An coniugii Sodomia sufficiens causa sit ad
diuortium gerendum?

231 Et causa sufficiens. Quia cum matrimo
nium ed. tendat, vt efficiantur coniuges
una caro, iuxta illud: Et erunt duo in carne una
Gen. 2. violat perfectè ille coniux, consummatè
matrimonij fidem carnem suam in aliâ, vel in aliâ diuidens: indequæ oritur ius di
uortij. Violanti enim perfectè matrimonij fid
em suam diuidendo carnem, alter non tene
tur seruare fidem coabitando, aut debitum ei
reddendo. Cum autem diuiso hæc carnis per
fectè reperiatur in omni concubitu sive nat
urali, sive sodomitico, hinc est, vt viæque suf
ficienter diuortio causam exhibeat; Sie

D. Tho. in 4. d. 3. q. 2. n. 1. ad 4. D. Bonav.
ibid. quæst. 1. Durand. q. 1. art. 1. Richard. & Palud.
ibid. Sotus d. 3. q. 2. n. 1. art. 1. Henr. 1. 1. c. 8.
num. 13. Sanch. 1. 10. d. 4. n. 3. Petr. de Ledes. quæst.
6. 2. a. i. dub. 4. Hurtad. d. 1. diff. 2. n. 7. Fillius. tr.
10. p. 1. n. 3. 70. Basil. 1. 9. c. 16. n. 5.

Non est sufficiens causa. Quia ob solam
causam adulterij Christus Dominus diuortium
permisit Mat. 5. & 19. Sodomia vero coniugati,
vel coniugatae haud est propriæ adulterium.

Et in peccatis benignior est interpretatio acci
pienda Reg. In penis, de reg. iur. in 6. Et quia
coniuges sola legitima membra, & eorum
vrum necessarium ad generationem videtur
mutua fide sibi ipsis obligare ac proinde sodo
miticus vñus saltu patiendo, cum non obstat
vñi naturali necessario ad generationem, non
videtur huic fidei nocere. Non ergo est legi
tima diuortij causa. Ita Florian. cap. Meritis.
Ludou. Roman. Rubri. ff. solut. matrimon. n. 20.
Glos. c. Omnes causationes. v. Sodomita, 12. quæst.
1. Cardin. cap. Maritus. Aluar. Pelagi. de plan
etu Eccl. 2. art. 2. Abul. ad capit. 5. Mat
quæst. 2. 3. Palac. in 4. d. 27. dub. 3. & alij.

Non audeo a priori sententia recedere, quia
video communis consensu à Doctoribus appro
bari, quidquid sit de ratione fundamentali qua
nitut & speculat suis considerationibus.

D V B I V M L X X I V.

An Sodomia passiva sit iusta diuortij
causam?

232 Nondat iusta causam, quando sodomia est
actua, vt si vir sodomitam feminam au
matem cognoscat: secus si vir, aut vñor copulâ
sodomitac patiuntur. Quia patiens non emi
tit semen, nec vas alteri coniugi debitum tra
dit, nec generationis membro abutitur. Sie
aliqui quos presso nomine, memorat Verac.
p. 3. spec. a. 1. concl. 2.

Dat equidem iustum diuortij causam. Quia
caro coniugii patientis perfectè in aliâ agit. Dat quid
am diuiditur: sive fides matrimonij violatur:
Ita Abul. ad 1. 9. Mat. q. 6. 8. Verac. cit. Rosel.
v. Matrimonium. 7. n. 1. Asten. Vincent. D. An
tonin. Barbat. Monald. Angl. Vega, quos referit
Sanch. 1. 10. d. 4. n. 3. & sequitur n. 4.

Idem aliter. Quia diuiso hæc carnis per
fectè in omni concubitu sive naturali, sive fo
domitico reperitur. Quare Christus Dominus
Mat. 5. & 19. declarans diuortium fornicatio
nis ratione licet, nomine fornicationis omnè
illù concubitum, per quem caro coniugis diu
ditur in aliâ inclusit. Quam ratione haud ob
scure significavit D. Hieronymus in c. 19. Mat.
explicans, quonamodo licet ratione fornicatio
nis vñor diuertire, & referit e. Dixi Do
minus, 3. 2. q. 1. ibi: Cœ illa vñ carnis in aliâ di
uiserit, & se fornicatione à marito separauerit,
non debet teneri. Idem dixerit de sodomia inter
duas feminas commissa, quam esse veram so
domiam D. Tho. testatur 2. 2. q. 15. 4. a. 1. & pu
niri poena ordinaria, quando instrumento
aliquo

ESC
Theo
Tom
E

aliquo medio perpetratur docet Anton. Gomez
1.8c. Tamis. n. 34.

D V B I V M LXXV.

An vir patens Sodomiam perfectam cum uxore
inuita exhibeat, iustum perpenit di-
uortij causam?

137 **E**xhibet quidem. Quia omne peccatum
contra naturam dat legitimam diuortio
causam: At hoc crimen contra naturam est,
quis debet? Sic D. Antonin. 3. part. titul. 1.
capit. 30. §. 3. Monal. quem citat Sanchez lib.
10. dub. 4. num. 3. Asteni sum. 2. p. lib. 8. titu. 11.
art. 3. q. 1. 7.

138 **M**inime exhibet. Quia vir non diuidit hac
in copula carnem suam in aliam, cum propria sit
patiens vir. Ita Tabie. v. Marrimonium 4. 9. 2.
n. 3. Palac. in 4. diff. 35. d. vni. Sanch. citatus, id
colligens ex Rofel. & Sylvest.

139 **H**is harscens iudico hoc non esse perpetui
diuortij gerendi causam, nisi ad tempus, dum
vir desistere ab infando illo scelere renuit, ob
spirituale damnum, quod anima infert virori.

D V B I V M LXXVI.

An naturalis copula absque seminre intra vas
effusione iusta sit diuortij occasio?

140 **E**st profecto. Quia est peccatum contra na-
turam, & sicut impudicus tactus, qui si-
den violat matrimonij. Sic à fortiori Bartol.
Lupus, Castillo, Bernar. Diaz, & alij plotes, qui
apud Sancium l. 10. d. 4. n. 1. nituntur oscula, &
plexus dare iustum diuortij causam.

141 **N**on est diuortij occasio. Quia hoc in ca-
su non est consummatus concubitus, sed atten-
tus nec caro coniugis in aliam dimiditur, sed
diuidi attenuit. Ita Sanch. ibi. n. 13. Hurtad. d.
11. diff. 2. num. 8. Filliuc. tr. 10. part. 1. num. 366.
Palau. d. 1. p. 6. §. 1. n. 1.

142 **C**rediderim, copulam sive naturalem, sive
sodomiticam, quae sit penetrato vase, feminē
tamen minime iusta illud emisso, haud exhibe-
re iustum diuortij causam: secus si semen intra
vas naturale vel praeposterum immittetur abs-
que eius penetratione. Quia in priori casu non
est concubitus consummatus, ut fert secunda
sententia. Vnde non incurrit diuortij pœnam
ille coniux tanquam non retus perfecti adul-
terij, perfectae sodomia. At in posteriori est de-
bet omnino consummatus. Scio, nulli viri
defervi priorem meæ resolutionis partem;
cum nunquam coniugi innocentem possit con-
stat, alterum adulterij reum minimi semen
exiisse. Porro deseruit ipsius adulterio,
qui compensare non tenebatur eam

copulam imperfectam cum
alterius coniugis adul-

terio: De quo

inferius.

*

*

Ezech. & Mend. Thol. Moral. Tom. III. p. II,

D V B I V M LXXVII.

An Bestialitas præbeat diuortij occaſionem?

143 **N**on præbet. Quia cum carne diversæ natu-
rae admiscerur coniux. Sic Abul. ad 6. 5. Mat. Non præbet
ques. 25.

Præbet quidem. Quia vīe coniugis caro
in aliam dimiditur, nempe in carnem bestie, cui Præbet quidem
copulatur sicut quando vir viro sodomice ad-
miscerur. Ita Veracr. p. 3. p. c. a. 1. Sanch. lib. io.
d. 4. n. 13.

245 **C**um his opinor. Quia nīl refert admisceri cum hī opī
cum carne eiusdem, aut diversa natura: cum ad
diuortium impertinens sit, an possit ex copula
generatio sequitalias sodomitica nullatenus el-
set, diuortij causa.

D V B I V M LXXVIII.

An concubitus cum fornicatione exanimis cadavere in-
viam exhibeat causam diuortij.

146 **E**xhibet. Quia est saltē mollicie pecca-
tum quod in ista est diuortij causa: nam est
gratia peccatum, quam adulterium. Sic Palud.
in 4. diff. 3. q. 1. a. 1. concl. 3. n. 8. Abul. ad c. 19.
Mar. q. 6. 7. & 70. Gaeta reper. ad limina 30. q.
1. §. 4. n. 2. 13. Veracr. p. 1. p. c. a. 1. concl. 1.

247 **M**inime exhibet. Quia concubitus cum mor-
tua foemina non est propriæ fornicatio: ed qua-
si concubitus cum slava mulieris. Ita Sanch. lib.
10. d. 4. n. 14. Bonac. & Filliuc. quos refert, ac te-
nunt Leand. tr. 9. d. 16. q. 1. 3. alterens commun-
nem esse sententiam.

248 **N**on credo esse iustum diuortij causam con-
cubitus perfecti cum foemina aut bestia mor-
tua. Quia non sit vīe vnius carnis in aliam di-
uotio similiter afferetur, si vir in balneo
existet semel voluntarie expellat, & inatrix ali-
cuius foemina illud mixtus ingredientis, vel iari
existens illud attraheret. Quia fuit præter viri
intentionem unde non fuit ex eius voluntate
perfectus concubitus.

D V B I V M LXXIX.

An detur, compensatio adulterij viri in que coniugio,
si alter adultereretur cum alieno, alter perpe-
tret Sodomiam?

149 **S**ic aliquos esse casus, in quibus non suffi-
ciat adulterium ad diuortium celebrandum
Primus est, quando vīeretur coniux adulterium
commisit. Quia paria delicta mutua compen-
satio e loquuntur c. significati. i. e. Ex literis &c.
Secundus, quando vir suam proficuit uxori, seu
lenocinum exercuit. Quia auctor ipse fuit
adulterij. Tertius, quando vir probabilitate cre-
dens, maritum suum obiisse, alteri nupse. Quia
vī non est culpa pœna esse non potest. cap.
Cum per bellum. 34. question. 1. Quartus,
quando vir cognita fuit per fraudem ab aliquo
suggerente esse coniugem. Quia excusat ab
adultere

P. 3. adultere

adulterij culpa, & consequenter à pena. Sextus, quando post commissum adulterium, vir adulterij conscius coniugi suæ coniunctus est dissimulatione tacita, vel expressa. Satis autem ad hanc erunt vel extera verba, quibus ea condonetur labes, vel copula aut etiam oculata, & amplexus cap. si quis uxorem. Septimus quam vxor tempore infidelitatis repudiata à viro ad aliud transiens matrimonium cognita fuit. Nam si ambo ad fidem conuertantur, non poterit repudiata obsecrare coniugi repudiato consummationem illius secundi coniugij. cap. Gaudemus, de diuori. His premisis, quæsierim num detur compensatione adulterij, si alter coniux adulteretur cum alieno viro, vel fæmina, alter vero Sodomiam perfectam gerat?

250
Compensatio
non datur.

Ad iustam delicti compensationem in hoc casu faciendum opus non est, vt eadem fornicationis specie vtrique coniux sit infectus: sed satis est, vt sit eodem fornicationis genere dommodo is, qui compensare, eaque compensatione mutui delicti exceptione se vult tueri, sit leuior fornicationis speciei reus. Vt adulterio potest se tueri contra Sodomiam diuortium potenter: si tamen adulterio diuortium intentet contra sodomiam non potest hic se defendere exceptione compensationis sui delicti cum adulterio alterius allegata. Quia suum delictum est grauius, ac subinde alterius piacula impar. Sic Castro l. 2. de lege pan. c. 4. Ovand. in 4. dif. 35 d. vni. prop. 1. Hostiens. c. fin. n. 4. de adul. Ioan. And. n. 1. Anton. n. 5. Cardin. stat. in principio. Leand. tr. 9. d. 26. q. 15. & alij ab ipso q. 11. citati. Quia illa delicta in ordine ad diuortium sunt imparia, cum solum adulterium non ob sodomiam diuortium concedatur.

Ex vtrique parte datum compensatio, ac subinde neutri coniugi licet diuortium celebrare. Quia si paritatem criminis in ordine ad diuortium consideremus, (vt re vera est consideranda) vtrumque crimen est æquale: cum ob ytrumque (vt vidimus) diuortium concedatur. Si vero cōsideretur in ordine ad matrimonium, cui iniuria irrogatur cum grauior sit iniuria illi per adulterium, quæ per sodomiam illata, adulteriū grauius delictū erit, atque ita adulterio non poterit à sodomita diuertere. Ita Sanch. l. 10. d. 6. n. 5. Palud. in 4. dif. 35. q. 1. a. 2. casu 1. n. 11. Suppl. Gabri. q. vni. a. 2. poft. 1. conclus. casu 1. Palac. Tabie. Gaet. apud Sancium citatum.

251
Datur com-
penſatio.

252
Hoc tenet.

Cum his opinor. Imo idem afferendum iudicarim, quamvis alter adulterij, sodomie, bestialitatique reus esset, alter autem solum adulterij. Neutri enim licet diuertere: sed compensatione proculdubio datur. Quia ad hoc sufficit paritatem criminum dari quoad hoc quod vtrque carnem suam diuiserit contra fidem in matrimonio præsumit: quod est fundamentum diuortij; multiplicatio vero major delictorum huic compensationi minimè obstat. Monuerim, ad hanc mutuam delictorum compensationem faciendum nihil referre solum coniugum prius lapsum esse in delicto, quam alterum. Quia iura solum ponderant vtrumque coniugem simili criminis iam infici, & neutrum matrimonij fidem illasam seruasse, non habita ratione prioritatis seu posterioritatis delicti.

D V B I V M LXXX.

An coniux, qui plura adulteria patravit, possit diuertere ab alio, qui vnum solum modo commisi?

Potest gerere diuortium. Quia tunc solum 253 cententur crimina paria esse in ordine ad compensationem, quando paritas huiusmodi aest in quantitate. Sic Hostiens. c. fin. n. 4. de adul. Ioan. And. n. 1. Anton. n. 5. Cardin. stat. in principio.

Minime potest diuortium gerere. Quia cum vtrique fidem matrimonij violauerit, delicta 254 paria ad compensationem cententur. Ita tist. enim fractionis fidei non autem numeri, aut gravitatis rationem habent. Ita Sotus in 4. dif. 16. que. uniu. art. 1. Angel. part. 1. de matr. q. 9. de diuor. a. 1. dif. 2. c. 1. Sanch. l. 10. d. 6. n. 8. Coninch. d. 35. n. 1. Ochag. q. 5. num. 3. Filliac. tr. 10. p. 1. n. 27. Huetad. d. 11. dif. 3. Basil. lib. 9. c. 17. n. 4. Villalob. tr. 15. dif. 1. n. 8.

Profecto minime obstat adulterij mutui compensationi, si alter coniux plurima adulteria, 255 alter autem vnum solum admiserit. Vterque enim fidem matrimonij violauit. Vnde merito Anan. c. genit. n. 6. de adul. prima sententia paritatem in quantitate, ac qualitate delicti requirentes, cœprobant.

D V B I V M LXXXI.

An peccet mortaliter coniux occulte adulterio diuorium petens ab altero adultero publice.

256
Q

Vamvis adulterium alterius coniugis sit occultum, solique Deo cognitum, alterius vero publicum, nequit adulterio occulte diuorium petere: sed tenetur publicum alterius coniugis adulterium compensare. Quia in foro conscientiae occulto non desideratur probatio per testes, sed sola veritatis cognitio. Quare nil interest, an fornicatio secreta sit, necne, quando ipsi coniugi cōstat, se fornicatum fuisse. Præterea, vxori adulterio publice, cuius via occultum adulterium patravit, non deficit ius excipiendi, vt crimen suum alterius criminis tollat, sed sole deficit probatio. Propter defectum vero probacionis, & si in foro contentio à causa cadat, non tamen in foro conscientiae. Sicut qui se veræ alienum contraxit, licet creditor probare nequeat, re vera est debitor, nec poterit simile debitum sibi recuperare, sed compensare tenebitur. Hoc communis apud Doctores. Quæsierim igitur, num adulterio occultus petens diuorium à publice adultero coniuge lethaliter delinquit, an locum venialiter?

Non delinqvit lethaliter, sed venialiter 257 solummodo. Quia cum coniux publice delinqens fidem matrimonij fidem deturpavit videvit aliquod ius occulte delinquenti exhiberi, vt non tam grauiter peccet petendo diuorium. Sic Henr. l. 11. c. 17. n. 3. qui lit. K. pro se D. Thomam, Sotum, Sylvestrum, Nauartum, & alios, eo quod solummodo dicant, peccare.

Lethali

258 Lethaliter proculdubio delinquit. Quia cum res gravissima sit diuortium celebrare, si occulteret adulterer iure dimittendi caret, ut Doctores proficiuntur, non potest esse solum venialis culpa tunc dimittere, diuortium celebrando, ita Abulen. & Castro, quos afferunt, sequitur Sanchez libr. 10. num. 9. Leand. & alii apud ipsum tractat. 9. dub. 26. questione 18.

259 Idem affirmo. Quia licet iuxta Caistam, quem sequitur Sanchez l. 1. d. 58. n. 4. conceperunt, si alter adultero, ut non privet se iure exigendi debitum, donec ab innocentem coniuge illius adulterij conficio, eo iure privetur non tamen ipsi conceditur, ut possit diuertere a coniuge similiter adulterio eius adulterij ignaro. Quoniam ius diuertendi solum coniugi, qui non est infelix, similiter adulterio est permisum. Nec obstat, illud adulterium esse occultum, & coniugi publice adulteria ignoratum. Quia in foro conscientiae sola rei veritas inspiciatur.

DV BIVM LXXXII.

An fiat compensatio adulteri unius coniugis cum adulterio alterius iam condonato, a coniuge posterius adulterante?

260 Iacet prius adulterium coniugis sit condonatum ab altero coniuge innocentem, si post condemnationem innocentem in adulterium cedit, datur tamen huius adulterij compensatio cum adulterio illo prius condonato: neutrique diuertere licet. Quia quamvis adulterium reponsum neque in iudicium deduci ad effectum accusatoris, potest tamen ad effectum excipendi contra accusantem ad diuortium. Quodam enim consequi possumus excipiendo, quia agendo non possumus. Sic Hugo, quem sequitur Turcer. ad cap. 1. 32. questione 6. numer. 4. Archidiac. ibi. Bellamer. numer. 2. Gregor. Lopez lib. 8. ver. Ese mismo. iij. 2. part. 4.

261 Non datur compensatio, nec competit coniugi posterius adulteranti exceptio illius adulterij, quod iam condonauit: sed potest prior coniuge celebrare diuortium. Quia remittentibus actiones suas, non est dandus regressus. Ita Glossa ad illud cap. 1. fine. Asten. part. 2. sum. 1. 8. titul. 3. articul. 3. Sanchez lib. 10. dub. 6. num. 7. Fauer. Sotus in 4. diff. 36. qu. 9. art. 2. Leander tenet tractat. 9. d. 26. qu. 19.

Certe reconciliatio, seu condonatio illa coniugum matrimonij ad suum pristinum reuocari statum, ac si nulla esset usque tunc fornicatio admissa: in quo euentu poterit prior coniux reconciliatus a coniuge postmodum adulterij rei iuste diuertere, (ut optimus Sotus vbi supr.) ac si omnino innoxens existeret.

DV BIVM LXXXIII.

An quando coniugi ut ergo adulterij crimine est, reus, si alter emendatur, altero in adulterio versetur: potest emendatus diuortium pretendere?

262 Tanguam notum apud omnes suppono, si ambo coniuges in adulterium lapsum, ad pristinam redentur amicitiam, eaque reconciliatio facta alter adulterio iterum maculatur: post alterum noui adulterij ratione ab eo diuertere. Quia reconciliatio illa matrimonium ad suum antiquum vigorem restituit, ac si nullum esset usque tunc adulterium admisum. Unde sit, ut coniugi postea delinquens reus diuortij sit. Questioni autem domum quando utroque coniuge fornicante, reconciliatio minimè processit, sed alterius coniugis emendatio, altero in adulterio persistente, possit coniux emendatus ab alio diuertere?

Minime potest. Quia ad diuortium celebrandum, impediendamque mutui delicti compensationem, nil iuvat alterius coniugis emenda, qua solum Deum reconciliat, nec abolet iniuriam per adulterium matrimonio utrogatam. Quae integrum est coniugi impenitenti illud adulterium opponere, cum id minime condonauit, reconciliatione facta. Sic Petr. de Ledel. qu. 7. 61. articul. 1. dub. 1. Ledel. 1. part. 4. qu. 7. 64. art. 1. 2. Basil. lib. 9. cap. 17. Texedam. 2. lib. 4. tractat. 1. contron. 1. num. 65. Hurtad. d. 11. diff. 3. Leander tractat. 9. dubio 2. 6. questione 21.

Potest quidem coniux emendatus diuertere ab altero incorrigibili, & in adulterio persistente. Quia iam non censentur paria delicta, ut compensatio impeditur. Quandoquidem unum est emendatum, alterum perseuerat. Ita Paludan. in 4. diff. 35. questione 1. articul. 1. numero 12. D. Antonin. 3. part. titul. 1. capit. 2. 1. Paragraph. 6. Sylvest. verb. Diuortium, 41. 9. casu 7. Sotus diff. 36. questione art. 1. Rodriguez tom. 1. cap. 1. 3. casu 14.

Ego quidem probabilius, ut reor) affero, posse coniugem emendatum, si admonitus coniux alter in adulterio persistat, diuortium celebrare. Quia mortuio illa, & interpellatio, qua adulterer emendatus adulterum pertinacem monet, ut corrigitur, similius habent, ut habet reconciliationis. Sic enim interpellans, & monens reconciliationem offert alteri, & sua ex parte illum sibi reconciliat, & nil referre videtur, si alias acceptare nolit, tenetur enim admittere. Quare si post labatur in adulterium, ultima mora sibi nocere debet, ac perinde censebitur, quia post reconciliationem factam, patrasset adulterum: in quo casu supra vidimus licitum esse diuortium. Mecum Navar. lib. 4. Consil. iij. de diuor. cons. 3. Henriquez lib. 12. cap. 5. fine. Diana port. 9. tractat. 8. redit. 39. Villalob. tractat. 15. diff. 2. num. 2. Sanch. l. 10. dub. 7. num. 4.

OBAR
Mon
III. IV.
LV

DVBIVM LXXXIV.

An licet marito vxorem, & adulterum in adulterio deprehensos propria authoritate interficiere, ut leges illi permittunt?

266 **L**icet quidem in foro conscientiae ut virtus *Erect. qui-* concessionis legis permittens adulteros dem, ex in crimen reportos propria authoritate interficiere, dummodo non vindicta liuore, sed iniuria zelo, sicere, dummodo non vindicta liuore, sed iniuria zelo perimit. Quia legis civilis authoritate id praefat: leges autem in foro conscientiae seruandas esse, nemo dubitat. Et quia ut culpa careret sciens, nec potens prohibere: ita illa non vacat potens prohibere magnum damnum, si id permittat: argumēto ducto à contrario sensu ex leg. *Culpa caret, & leg. Nullum crimen, Digest. de regulis iuris.* Si ergo leges illae solum permittant impunē occidere adulteros, & non concedant tanquam licitum in poenam delicti, iniquae sunt, tanquam permittentes id, quod poterant, ac tenebantur interdicere. *Sic Castil. lib. 82. Tauri. numer. 6. Anton. Gomez ibi. numer. 52.* Minchaga in conrav. usufrequent. libr. 1. cap. 6. numer. 2. Iul. Clar. libr. 5. recept. §. *Homicidium. Azebe. 1.8. recipil. titul. lib. 1. numer. 21.* Et Sà verb. *Homicidium. num. 15.* refert, aliquos hoc tenere, & videatur tentare, esse probabile, dum oppositum melius appellat.

267 **M**inimè licet. Quia leges solum permittunt, impunē occidere adulteros in delicto reportos parcens vehementissimo dolori, quo concitatus vir in iuriam, sibi irrogatam adulterorum interfectione vindicat. At leges permitentes aliquid impunē fieri, minimè à culpa excusant, ut latissimè, multis exemplis adductis, confirmat Tiraquell. libr. 9. comm. numer. 1. Ita Dinus Thomas in 4. dist. 37. question. 2. articul. 1. Bonan. ibi. articul. 1. question. 1. Durand. question. 2. articul. 1. numer. 5. Richard. art. 2. question. 1. Paludan. question. 2. articul. 1. numer. 5. Maior. question. 2. §. ultim. Abul. part. 5. qu. 113. Victor. D. Antonin. Metina. Quandus. Vignet. Veracruz, & alij, quos citat, & sequitur Sanchez libr. 10. dub. 8. numer. 39. ex iurisperitis plurimos afferens.

268 **H**oc mihi indubitatum. Quia iniustum est, *Hoc mihi* parte non audita, generalem facultatem reum inadmitit. occidendi concedere: Ergo leges, quae id concedere videntur, potius permittant, impunē id fieri, quam facultatem id gerendi concedant: ac ideo maritus illarum authoritate adulteros in delicto comprehensos interimes, homicidij culpa minimè vacabit. Hinc deduco, virum, qui priuata authoritate adulteros in scelere, reportos enecat, teneri damna restituere instar aliorum homicidarum. Quia delinquit peccato homicidij,

& subinde contra iustitiam,

**

DVBIVM LXXXV.

An si maritus sit iudex, licet adulteram vxorem in scelere comprehensam, interficiere?

269 **L**icet planè. *Quia Index reos mortis inter-* mere potest: talis autem est adultera coniux. *Licet pl.* Sic Paludan. in 4. dist. 35. question. 2. articul. 1. n. 2. *concl. 3. mm. 10.* Faut D. Thom. in 4. dist. 37. question. 2. articul. 1. ad 1. ait enim, ideo virum tunc interficiens peccare, quia Index non est. Ergo si Index sit, ex mente Doctoris Anglici, non delinquet.

Id minimè licet. Quia Indicis est reos puni- re, non vtcūnque; sed parte audita, sententia que lata. Ita Sanchez libro 10. dubio 8. numero 40.

Hanc sententiam vnicè tuendam existimo, 271 credens D. Thomam oppositum sensisse. Nam *Hoc vnicè* dixit, non licere viro interficiere vxorem, quia tuendum, non est eius Index. *Supple, & esto esset Index,* non interficit, ut Index, sed ut persona priuata. *Quia non procedit causa cognita.* *Profecto, nec* Paludanus contrarium absolute afferuit. *Ait enim id fortè esse licitum.*

DVBIVM LXXXVI.

An licitum sit viro adultero in foro conscientiae, vxorem adulteram criminaliter accusare, ut capite damnetur?

272 **N**on est licitum. *Quia pars delicta conin-* gum mutua compensatione abolentur. *Licitum n.* cap. penultim. de adulter. & leg. *Viro atque vxore est.* 40. *Digest. soluto matrimonio.* Et quia nil iniuius, quam virum eodem vitio laborantem adulterum coniugem de eodem crimen accusate. *Præterea quia libr. 6. titul. 9. part. 4. & lib. 9. titul. 1. 9. part. 7. expetit* deciditur, virum accusantem adulterium vxoris per exceptionem similis adulterij repellit. *Sic Palac. in 4. dist. 37. d.* *vnic. Gutier. qq. practic. libr. 2. question. 1. numer. 2.* *Manu. tom. 1. sum. cap. 206. numer. 9. Vega tom. 1. sum. cap. 127. casu 3. Henriquez libr. 11. cap. 17. numer. 3.*

273 **L**icitum est viro quantumvis adulteriis co-*opero, criminaliter accusare vxorem adulter-* ram, & aduersus eam poenam legis, sententia *Est licitum.* Iudicis præcedente, exequi. Quia idem fernandum est in viroque foro, quando forum extetum non innititur fallax presumptioni: (ut docet Sanchez libr. 1. dub. 5. numer. 20.) sed in foro externo admittetur accusatio adulterij vxoris ad poenam criminalem, repulsa exceptione similis adulterij viri, ut ipse probat in præfenti quest. libr. 10. dub. 8. numer. 33. & 34. Ergo & in foro conscientiae id licebit. Ita Petr. de Ledes. question. 6. 2. articul. 1. dubio 3. Barthol. à Ledes. dubio 68. Henriquez libro 11. capite 17. numer. 3. Sanchez libr. 10. dub. 8. numer. 46. & alij apud ipsum.

Hanc sententiam tenendam existimo. *Quia 274* ideo

ESC
Theo
Tom
F

ideo vir adulter nequit coniugem adulteram de adulterio accusare, quoad diuortium, quia adulteria hæc quoad hanc accusationem ciuitatem mutua compensatione abolentur, id ita luce dispone, (vix superius videtur.) At quoad accusationem ciuitalem contrarium disponi: datur enim viro, vxori adulteram accusare posse, non tamen è contraria: nec fit vtriusque adulteri compensatio: ergo licetum est viro adulterio criminaliter uxorem adulteram accusare. Nec oportet addere limitationem, quam Henriquez citatus adhibet, nempe si vir corrigatur, vxor autem in adulterio perseueret. Quia licet vir non corrigatur, nequaquam datur compensatio delicti vtriusque quoad hanc ciuitalem accusationem, et doctrinam probat Sanchez, citat. num. 36.

DVBIVM LXXXVII.

An cum lata diuortij sententia, continet, innocentem in adulterium habi: compensentur mutuò delicta compen: diu sit ad coniugem adulterij causa dimissam redire?

165 Bona min punct 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 <span data-bbox="35 812

178 Theologie Moralis. Lib. XXVI.

autem ipse postmodum fornicatur, ius quidem non reddendi amittit, sed non ius vovendi. Sic Paludan. in 4. diff. 35. question. 2. articul. 2. numer. 14. Suppl. Gabriel. ibi. quæst. univ. articul.

2. post 9. concl. Guillelm. relatus ab Abbat. cap. Veniens, numer. 7. de conuers.

coningat.

280 *Minimè licet.* Quia eo ipso, quod ante di-
vortij sententiam adulterium patravit, delicta
compensantur, & matrimonium ad pristinum
redit statum, in quo neutri coniugi divertere
gratia transiendi ad alium statum permittitur.
Ita Holtiens. cap. Veniens, numer. 7. de conuers.
coningat. Sanchez lib. 10. dub. 9. numer. 26. Nauar.
lib. 5. conf. titul. de adulter. Basil. libr. 9. cap. 10.
numer. 7. Ioan. Andr. ad cap. Veniens, numer. 5.
Abbas numer. 7. Anch. numer. 6. Card. question. 5.

281 *Idem affir-* minè licere huiusmodi coningi Religionem
mo. inire, aut Sacrum suscipere Ordinem: & si se-
cucus gesserit, posse renocari ab altero dimisso
coniuge: imo & ipse reconciliare sibi adulterum
coniugem tenebitur, & è monasterio egredi, si
sine scandalo queat.

D V B I V M LXXXIX.

*An coniugi, qui post diuortij sententiam in adul-
terium prolabitur, liceat Religionem
professari, vel ad Sacros confundere
Ordines?*

282 *Qui quid.* **L**icit quidem. Quia coniux dimissus post
latam sententiam omnium iure ad repetendum
coniugem dimissum destinatus est. Sic Sotus
in 4. diff. 36. quæst. univ. articul. 6. ad 3. Henr. lib. 11. capit. 17. numer. 9. Reginald. lib. 3. numer. 3. 30 Bonac. question. 4. de matrimon. pun-
cto 5. numero 19. Filliuc. tractat. 10. part. 1. numer. 377.

283 *Non licet.* **M**inimè licet. Quia cum factus fuerit no-
cens nondum mutato statu amiserit ius diver-
endi ab altero coniuge dimisso. Ita Coninch. aub.
35. numer. 14. Hurtad. dub. 11. diff. 3. numer. 11. Villalob. tractat. 15. diff. 5. numer. 3. Diana part. 3.
tract. 4. refol. 257. Praeposit. in 3. part. 9. 5. dub. 12.
numer. 101. & alij.

284 *Eiusdem sum
menio.* **E**xistimò, esse compensationi locum etiam
post latam sententiam, & postquam transiit in
rem indicatam. Quia sententia diuortij statum
præsentem respicit, iuxta quem lata est: nec tol-
lit ius reo compensationis, si innocens nocens
efficiatur: unde tenetur sibi dimissum reconci-
liare coniugem.

D V B I V M XC.

*An si post diuortium celebratum coniux innocens
zam professus, vel Sacris initiatus perpetrat
adulterium: teneatur egredi è monasterio,
& ad coniugem, ob adulterium, dimissum
redire?*

285 *Tenetur redi-
ire, ad coniugem
dimissum.* **T**enetur ad coniugem redire. Quia colligi-
tur expressè ex Cap. Ex literis, de diuort.

Fit enim ex delicto coningis professus, aut Sacris
initiati cum delicto coningis dimissi compen-
satio. Sic nonnulli Iuristæ apud Ouand. in 4. diff.
quæst. univ. propos. 15.

286 **M**inimè tenetur, imo nec potest ad conin-
gem dimissum redire. Quia ius monasterio ac-
quisitum non perditur ob monachi delictum:
& ille coniux dum innocens erat, ob adul-
terium alterius coningis notorius potuit Reli-
gionem ingredi, siue præcesserit sententia di-
uortij sive non. Nam cum ob adulterium noto-
riū, non præcedenti diuortij sententia, licet
coniugi divertere, & statum mutare: eo professo
iam in Religione, ius est monasterio acqui-
sum: quare per sequentem fornicationem ius
illud acquisitum nequit auferri. Ita Sanchez
lib. 10. dub. 9. numer. 34. Basil. libr. 9. cap. 10. nu-
mer. 7. Gregor. Lopez. libr. 8. verb. Ese mi/mo, ti-
tul. 2. part. 4. Paludan. in 4. diff. 35. quæst. 2.
articul. 1. numer. 14. Quand. citatum, & alij apud
Sancium,

Crediderim hanc loqui illos Iurisperitos,
quando iam professus fornicatione fuerit ma-
culatus. Quare prima sententia, ut improbabili
omnino reiecta, secundam vniue amplector, ad-
siciens, idem dicendum esse de vita, qui dimis-
ta vxore ob notoriam fornicationem ad Ordines
Sacros est promotus; si enim eo statu assumpto,
fornicetur, non est ad vxorem renocandus. Quia
iam status est mutatus, & ius acquisitum est sta-
tui illi immutabili, cui per sequentem fornicationem
præjudicari nequit: & tunc solum fit
delictorum compensatio, quando res in eodem
statu permanent. Attamen si sententia diuortij
non præcesserat, & dum fornicatur, est non-
tius, vel in minoribus Ordinibus solum consti-
tutus, aut folo simplici voto castitatis ligatus:
crediderim, cum teneri ad vxorem redire. Nam
cum status hic non sit immutabilis, nec omnino
perfeclus, non potuit vxori præjudicare, que
ius habet, ut delicta compensentur, quoties an-
te diuortij sententiam contigerit, virum in
adulterium simile labi: at si voto simplici ca-
stitatis illigatus sit, debitum petere non
poterit.

D V B I V M XC I.

*An post latam diuortij sententiam coniux inno-
cens possit adulterium etiam iniurum sibi re-
conciliare: & a. alter teneatur
ad id?*

288 **P**otest ne(re) integra ex parte vtriusque con-
iugis, quia nemo statum mutavit, votum
castitatis se adstrinxit: innocens adulterum sibi
semper reconciliare: teneturque adulter id ad-
mittere? Non potest quidem innocens coniux
id gerere, nec adulter admittere tenetur. Quia
sententia diuortij cum matrimonium omnino
separat, manente solo vinculo: vtrumque con-
iugem & quæ absolvit ab obligatione cohabi-
tandi, ac reddendi debitum: alias claudicaret,
nec seruaret iustitiae æqualitatem: Ergo siue
innocens non tenetur admittere adulterum pe-
nitentem reconciliationem, ita è contra innocens
poterit iniurum cogere, nec ipse admittere te-
nebitur.

Habebit. Sic Hugo relatus à Gloss. cap. Ex literis, verb. Redire, de diuort. Monald. sum. titul. de diuort. ratione forniciat. Table. ver. Matrimonium 4. quæst. 5. numer. 6. Sotus in 4. dist. 3. 6. quæst. vnic. art. 5. ad 3. Nauar. libr. 2. conf. titul. de regular. conf. 3. 8. num. 1. Petr. de Ledel. quæst. 6. art. 6. ait esse probabile.

superius teneri coningem reddere debitum alteri sagile ge petenti contra castitatis votum. Etiam id altero, si innocens solis minoribus ordinibus sit initiatus. Quia nondum habet statum statutabilem.

DVBIVM XCII.

An licet, coniugi adulterio post latam diuortij sententiam professionem emittere, aut ad Sacros Ordines, invito coniuge innocenti, ascenderet?

Certum est, antè latam diuortij sententiam ²⁹⁵ Quid certum supponit. non mutat statum, ins habet ad reuocandum coniugem nocentem: Ergo hie nequit si mutauit statum poterit ab innocentem reuocari. Requiererit autem, dum id gerere ei licet post latam diuortij sententiam?

Licet quidem. Quia sententia illa non solum innocentem, sed etiam adulterum ipsum à coniugali reuocatur eximis obligatione, que sola obstatu est, ne coniuges statum possint mutare. Vnde in cito, hie in invito innocentem, potest nocentem professionem emittere, vel Sacris Ordinibus initiat. Sic Nauar. libr. 4. conf. titul. de diuort. conf. 5. numer. 1. Hugo relatus à Gloss. cap. Ex literis, verb. redire, de diuort. Sotus in 4. dist. 3. quæst. 1. vnic. art. 5. ad 3. Barthol. à Ledel. de matrimon. libr. 6. 4. post 3. concl. & alij.

Minime licet coniugi adulterio ad Religio- ²⁹⁷ Non licet. nentem, vel ad Sacros Ordines, invito innocentem, etiam post latam diuortij sententiam; quod si ingrediatur, potest post professionem reuocari. Quia cum teneatur adulteri reconciliari innocentem id potest. Si eo volente reconciliacioni operam dare, tenuat adulteri, & ipso invito, profiteatur, non potest ea professio iuri coniugis innocentem praividicare. Ita Sanchez libr. 10. dub. 10. num. 1. Basili. lib. 9. cap. 19. num. 4. Ochag. trist. v. 1. num. 7. num. 8. & yluest. verb. Diuorium quæst. Palac. in 4. dist. 35. dñs. Graff. p. 1. dñs. 1. 2. cap. 8. 4. num. 14. & alij.

Probabilius hoc iudic. Quia non valet professo contra ius coniugis innocentis. Addiditum verò, valide adulterum statum mutare post ²⁹⁸ Hoc nihil probabilitati diuortij sententiam, si id sciat innocentem, nec contradicat, cum possit. Quia satis videtur data licentia. At si, lata diuortij sententia, innocentem monitus nolit adulterum sibi reconciliare, potest adulteri mutare statum profiendo: & semel iam professus reuocari non poterit. Quia innocentem reconciliationi non coniuvens videtur licentiam concedere adulterio, vt ad Religionem transeat: & licet reconciliationem denegans Religionis refragetur ingressui est irrationalis voluntas. Innocens enim, lata diuortij sententia, non habet ius omnino in adulterum, vt ipsum quasi ligatum habeat, ne possit sibi statum Religionis eligendo, confulere, si ad reconciliationem non admittatur. Solum namque habet ius reconciliandi, & reuocandi cum ad pristinum matrimonij vsum.

DVBIVM

DVBIVM XCII.

An si coniux, innocentis votum simplex castitatis solammodo emisit, possit sibi adulterum coningem reconciliare?

Certe si coniux innocentis statum mutauit factus professus, vel sacris initiatus: si integrum non est adulterum sibi reconciliare coningem iam dimisum. Quia iam assumptum statum immutabilem, à quo nequit resilire. Quasi enim verò an saltum si coniux innocentis votum simplex castitatis solammodo emiserit, valeat coniugem adulterum sibi reconciliare?

Minime potest. Quia Deo se se voto litanis omne à se ius matrimonij abdicavit. Sic Palac. dist. 35. d. vnic.

Potest omnino. Quia licet delinquat contra votum, si reconciliet sibi adulterum: ut adulterum nullam exceptione tueri valet, ne ad innocentem petentem redat. Votum enim simplex non priuat coniugem votentem iure iustitiae, quod habet in coniugis corpus. Ita Sanchez. 1. 10. d. 10. num. 6. Basili. lib. 9. cap. 19. num. 1. & omnes communiter.

Hoc certum mihi. Et eadem ratione censui

DUBIVM XCIII

D V B I V M X C I V .

• *An posuit saltēm, adulteri post latam di-
uorij sententiam, ignorante, ac incon-
sulto innocentē, Religionem profiteri,
initiari sacra, aut votum simplex casti-
tatis emittere?*

An sufficiat, adulterium valde esse notorium, ut innocens valeat ad Religionem transire, vel Sacris Ordinibus iniciari?

299 **P**otesit quidem, sicne professus nequit ab
potest plant. innocentē repeti. Quia innocentē persistens
vñque ad diuotij sententiam, illique conni-
nens, videtur adultero facultatem profitendi
concedere, & quoad hoc suo cedere iuri. Sic
Henriq. l. 11. cap. 17. num. 6. & l. 12. cap. 5. num. 10.
Paludan. in 4. dis. 35. qu. 2. art. 3. num. 6. Sotus
dis. 35. qu. 2. art. 6. ad 2. Petri. de Ledef. de ma-
trim. qu. 62. art. 6. notab. vnic. circa 1. concil. Ludo-
Lop. i. Instruct. cap. 29. & p. 2. de matr. cap. 7.
num. 65.

Non potest coniux adulter ad Religionem
transire, ignorant, & inconfutato innocent: sed
eius licentia desideratur. Quia cum innocens
ius habeat cogendi adulterum ad reconciliatio-
nem, necessario circa mutationem status adul-
teri consulendus est, eiisque beneplacitum pe-
tendum, ne iuri libi acquistis praeditur. Ita
D.Thom.in 4.dif.35.qu.vnic.art.6.ad 3. D.Bo-
naudent.art.vnic.qu.5.ad 2. Barthol. à Ledes. de
matrim.dub.70. Sanchez lib.10.dub.10.num.1
Villalob. tract.15.diffic.7.num.6. Bonacin. qu.4
de matrimon. p.1.5. num.2.3. Coninch. dub.35.
num.32. Reginald.lib.31.num.326. Gutier. de
matrim. cap.12.9 & alijs.

301
Hoc mihi ve-
ritate
marit. cap. 19 & cc. i.
Probabilorem hanc potu sententiam. Vnde
sine innocens coniugis licentia hand fas erit
adultero ad Religionem transire, sacris iniciari,
aut votum castitatis emittere. Si vero gesserit
ab innocentie reuocari poterit, & votum irrita-
ri. Attamen status mutatio facta ab adultero
erit valida, si coniux innocens sciens non con-
tradicat, vel si sapienter nolit reconcilia-
ri. Cæterum vt adulterie de licentia innocentis
profiteatur, aut ad Sacros Ordines transeat, vo-
tumque castitatis emitat, non erit necessarium,
vt innocens etiam Regulare ineat institutum,
votumque se illiget castitatis: sed absque voto ali-
quo potest in seculo manere. Quia textus illi-
cap. Sanè. cap. Cum sis. cap. Significavit, de conuer-
coniugis, prohibentes mutationem status alterius
coniugis, altero in seculo manente, saltem ab-
que castitatis voto: loquuntur, vbi matrimo-
nium integrum, & illasum perfenserat: scilicet vbi
est diuortium. Quia cum innocens liber sit a
iugo debiti coniugalis, potest independenter a
mutatione status adulterii, ad Religionem trans-
ire, vel Ordines Sacros suscipere. Quod si ideo
non possit ita liberè adulter, prouenit fauor
innocentis, ne iure reconciliandi, quod ha-
bet, derogeatur. Quare renunciante inno-
cente huic fauori, poterit ita liberè adulte-
ri innocens, ad Religionem, vel Ordine

Certum est, coniungi innocentia liberum esse 302
post diuinitatem sententiam, (vt vidimus) etiam Quia certum
ad iudicium.

Minimè quidem. Quia adulterium notorium non impedit restitutio[n]em, nec concedit ins[titu]tio[n]em, propriam authoritatem, minime expectato Ecclesiæ iudicio, diuertendi. Cuius fundamentum *Dubio 99.* subiiciam. Sic Durand. in 4. diff. 32. question. 2. articul. 1. numer. 5. Abul. ad cap. 19. *Mat. question. 75.* Veracruz part. 3. specul. articul. 6. probat. 3. secunda conclus. Graff. part. 2. decision. libr. 1. capit. 12. numer. 66. & alij.

Sufficit omnino. Quia adulterium esse notorium. Satis est, ad licitè diuertendum à conjugis habitatione, impediendamque restitutio-³⁰⁴
nem. Cuius fundamentum *Dubio citato adhibeo*. Ita Sanchez lib. 10. dub. 11. num. 10. Alex-
and. de Nenu ad cap. *Ex literis, numer. 20. de*
disiort. Natur. libr. 3. consil. titul. de conuersacione,
conf. 5. Corduba sum. question. 138. Barthol. à
Lelef. de matrimon. dubio 64. post 3. conclus.
& alii.

Ego autem existimo, tunc licet innocentia, ad Religionem transire: adulterio inuitio, ita ut non possit repeti ab eo, nec ei sit restituendum: quando, vel praecessit tentativa diuotio, vel ea non expectata, adulterium ita notorium est, ut possit innocentia propria auctoritate deferere consortium, & habitationem adulterii absque restitutiois metu. Quando autem hoc contingat, loco indicato planum reddam. Idem dicerim, de facultate concessa innocentia assumendum Ordines Sacros absque restitutio- nis gerendae periculo. Quia eadem militat ratio.

DVBIVM XCV.

*An licitum sit, pro foro interno conscientia coniugi innocentis ad Religio-
nem, Ordinemque Sacrum transfe-
re, voluntate castitatis simplex emittere,
ob adulterium alterius coniugis occulatum?*

Non est licitum. **Q**ui id non est satis ad
celebrandum propria auctoritate diu-
nium. Sic Doctores **D**ubio 99. referend.
Pro cunctis in praesenti do **B**asilium **libr. 9.**
cap. 18. fine.

307 Licitum est. Quia id est fatus ad celebrandum propria auctoritate diuortium. Ita Doctores, quos Dubio citato exlibebo. Nonc pro cunctis sufficiat Sancius l. i. d. i. n. ii.

308 Profecto quoniam ut impeditur restitutio in foro externo coniugis innocentis professi, an ad Ordines Sacros promoti, desideretur vel

sententia diuortij, vel adulterium coniugis manentis in seculo, ita notorium esse, ut possit propria auctoritate dimitti, at ut in foro conscientiae sit transitus licet ad professionem. Ordinewe, aut ad votum simplex omnino modus castitatis & validae omnino sit professio, & votum: fatus est occulatum coniugis derelicti adulterium. Quia id fatus est, ut in foro conscientiae, seculo scindalo, sit atque a propria auctoritate celebrare diuortium. Atque ita cessat ius coningale, & subinde iniuria coniugis derelicti, quae mutationi status coniugis obstat. Vnde sit, ut si coniux innocens iam professus, aut Sacro Ordine initiatus, vel simplici castitatis voto adstrictus, iudice cognite, coniugi derelicto testimur, eo quod adulterium sit occulatum, aut illud probare innocens nequeat: non possit petere, nec reddere debet. Quia sententia illa innuitur falsa presumptioni, & in foro conscientiae professio & votum omnino valida extitit. Cū sit certus de adulterio alterius coniugis, & consequenter amissio- nis toritus iuris coniugalium. At si lolum esset votū simplex castitatis, & semel recocilaret sibi coniugis derelicti, peccaret quidē cōtra illud votū reconciliando, ex quod obliget se ad reddendū: at deinceps reddere tenetur, nō autem posset petere. Intelleverim tamē, licere coniugi innocenti, ad Religionē, aut ordines transire, ob occultum alterius coniugis adulterium, si solū atten- damus iniuriam, & damnum matrimonij, ac coniugis derelicti. Quia cum sit sufficiens causa diuortij, nolla iniuria interrogatur. At aliunde potest esse culpa, nēpē ratione scandali, aut detri- menti Religionis vel Ordinis Sacri. Quia si reperat coniux derelictus, restituetur coniux professus, aut Sacris initiatus: ex quo detrimentum patietur Religionis, & grauem iniuriam professio, & Ordo. Vnde hac ratione esset prorsus illicitum mortaliter loquendo, nisi diuorti sententia prae- cederet. Quare existimo, hunc coningem, qui diuorti sententia non obtinetur, rogatum à Mo- nachis, aut Episcopo promotu ad Ordines, aut literas dimissorias ad id concessuero, num sit coniugio illigatus teneri fateri veritatem, nec posse abnegare se coniugatum esse.

D V B I V M X C V I.

309 An vir innoce ns possit invita adulteria vxore, eo- dem iure ad Ordinem Sacrum transire, quoad Religionem valeret?

Non potest. Quia vxor cuiuslibet viri in Sacri constituti tenetur post vitii mortem ab aliis nuptiis abstinere. Quia sunt, 28. l. Se- ria, d. 3. ad quod nequit cogi. Et quia non po- test vir ad ordines promoueri, nisi vir in seculo reliqua promittat castitatem. Coningans, de coniugis coningans. Et quia cum vir sic initiatus manearit aeculo, facile potest vxori commisceri, ac pleraque Sacrelegia admittere. Ergo in his casibus, in quibus diximus ei esse integrum profi- ficit. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. p. II.

teri, non est ei licitum ad ordines trāsige ob ex- pressam differentiam rationem. Sic Innocent. c. Veniens, de coniugis coning. Guiter. l. 11. q. 9. canon. c. 2. 5. a. 1. 3. Graf. p. 1. decif. l. 1. c. 12. n. 64. Hostiens. qd. c. Veniens, n. 8. & 9. Ioan. Andr. n. 4. Anton. n. 4. Et hoc dicit esse certus Cardin. ibi, in fine. Asten. Samp. l. 1. 8. tit. 1. a. 1. q. 9.

Potest quidem. Quia ius coningale aequo ob- 310 stat Religionis ingressu, ac Ordinum suscep- tionis. Cum ergo adulteria omni iure coniugali distinatur, aequo licet viro ipsa invita transire ad ordines, ac ad Regulare institutum. Ita Pa- lud. in 4. a. 1. 7. q. 2. a. 2. 7. 10. Victor. de matr. n. 2. 5. 3. Sotus in 4. dist. 16. q. vni. a. 5. ad 3. Henr. l. 12. c. 5. n. 10. Nauar. l. 3. consil. iii. de coniug. coning. consil. 10. n. 1. S. v. Diuortium, n. 1. Rodrig. tom. i. sum. c. 2. 30. n. 1. Vega to. 1. c. 8. 9. cap. 3. Sanchez lib. 10. cap. 11. num. 16. Basil. lib. 9. cap. 19. num. 5. Hurtad. d. 11. diff. 8.

Eiusdem sumi mentis, & eam regulam gene- 311 ralem certam esse reor. Quoties licet viro ad Religionem transire, vxore adulteria manente opiniori. in seculo, ac reniente: licet ei similiter Sacris Ordinibus initiari, nisi aliunde adiit obseculum ut quia vir esset bigamus, aut alias irregu- laris.

D V B I V M X C V I I.

An licet innocentis debitum coniugi adul- terio denegare ante iudicis filii suffraga- tem sententiam?

Non licet coniugi innocentis propria au- thoritate, iudicio Ecclesiae minimè expe- 312 Non licet. cto, debitum adulterio coniugi denegare. Quia negare debitū est pœna adulterij, ut docet Glos. c. Porro v. Separari, de diuorti. Ergo inferenda nō est nisi per iudicem. Alias idē coniux innocens esset actor, & Index, sibi que iuri diceret in pro- pria causa contra l. Nullus, 33. cap. de iudicis & l. Vnicam. C. Ne quis in sua causa indicet. Et quia Lex univeralis ad causam particularē nō applicatur nisi media Iudicis sententia, cuius est me- tita causa discutere & accusationem actionis, exceptioneque rei perpendere. Cum ergo lex de diuortio à Christo Domino lata Mat. 19. qb adulteriū, sit generalis, omneque adulterium, ac vniuersos coniuges amplectetur, desiderabitur Iudicis sententia, ut huic speciali adulterio com- moderetur. Sic Hugo relatus à Glos. c. Finali, v. for- nicationis adulteri, & Glossa docet esse valde probabile c. 1. d. Patronum 33. q. 1. Innocent. cap. penult. de adulteri. & ibi Anchiar. n. 4. Turrect. c. Agathosa super verbo, exorem 27. q. 2. Suppl. Ga- bri. in 4. dist. 35. q. vni. a. 2. concl. 6.

Licet coniugi innocentis certo de alterius adulterio debitum ei denegare, nec ad id desi- deratur adulterium esse publicum, aut præcede- re Ecclesiae sententiam. Quia in re natura in ipso matrimonij cōtraea ea est imbibita cōditio, ut fernant fides servetur, lecus eam vio- lanti. Ita D. Tho. in 4. dist. 3. 5. quies. vnic. orr. 3. Bonav. ibi, Sotus dub. 36. q. vni. a. 3. concl. 1. Petr. Soto lect. 12. de mar. Henr. l. 12. c. 17. n. 1. S. v. Diuortium, n. 1. Ochag. q. 7. n. 1. Hurtad. dub. ii. diff. 7. Basil. l. 9. c. 18. num. 6. Rodrig. to. 1. sum. c. 24. 0. n. 4. Sanchez. l. 10. d. 1. 2. n. 5. & alij.

Q

Hanc

313
Licit omnino.

OBAR
Mon
III. IV.
LV

314 **H**anc sententiam probabiliorem esse reor.
Hac min. sen. Quia conditione, qua in pacto imbibitur, non
seruata ob vno, alter pacifcens & eo ipso li-
ber ab obligatione fidei in pacto presita, nec
ad hanc assumptionem aliquid amplius deside-
ratur, quam certa notitia fidei sibi fratre. Ergo
coniux innocens certo sciens, sibi fidei adiulio
*adulterio, esse violatam, liber est a debiti redi-*315*
*dendi obligatione. Præterea cum debiti abne-*minimis*
gatio intra priuatos parientes sit gerenda, & nō
*postulat publicitatem instar expulsoris a pro-*tit. 18.**
*pria habitatione; non est cur notorium deli-*minimis*
ctum, Iudicis sententiam desiderat. Proferd
alias cogeretur innocens, iniuriam sibi
ab adulterio illatam condonare. Nam reddens
*condonat, ut infra videbimus.****

D V B I V M X C V I I I.

An si iudex sub excommunicatione late-
sententia præcipiat coniugi innocentis cer-
to scienti adulterium alterius occultum,
*quod nequit probare, ut illi debitum redi-*316*
*dat: teneatur obediens?**

*T*enetur quidem. Quia Ecclesia iuste præ-
cipit, cum iuxta allegata, & probata illi
*nō constat, alterum coniugem reuictus adul-*317*
terio. Sic D. Tho. D. Bonau. Durand. Richar.
*Asten. D. Antonin. Syluest. Tabie. Turrec. re-*minimis*
lat. à Sancio l. 10. d. 12. n. 6. Armil. v. Matrimo-
nium. n. 7. Palud. in 4. diff. 27. d. 3.
Non teneatur. Licit consultus est, tunc reddere, ut vitetur
*excommunicatione in foro externo ad id mini-*318*
me teneatur coniux innocens certus de alterius adulterio. Quia Ecclesia præceptum ex falso
præsūptione procedens minimi obligat in cō-
scientia. Ita Abul. ad 1. 19. Mat. q. 7. 2. in solu. ad
4. Sotus in 4. diff. 3. 6. q. vni. a. 3. Castr. l. 2. de lege
pan. c. 4. Ledel. 2. p. 4. q. 6. 4. a. 3. Veracr. 3. p. Spec.
a. 5. concl. 4. Petr. de Ledel. qu. 6. 2. art. 3. notab. 2.
Barth. à Ledel. dub. 6. 7. concl. 3. Vega to. 1. sum. c.
*7. 8. casu 5. Sanch. citat.****

Anterior ex-
positio. Existimo, innocentem coniugem ex natura
rei minime teneri obediens, nec esse coram Deo
excommunicatum. Quia sententia illa, & præ-
ceptum Iudicis falsa præsumptione innituntur
(vii Doctores secundæ sententia affirmant)
Vnde non obligant in foro conscientiæ, in
quo veritas innocentia constat. At posse teneri
scandalum vitandi ratione. Ideo que si breui pos-
fit adulterium probare, cum tunc non magnū
inde scandalum oritur, non tenebitur reddere: securi-
sit longa mora sit necessaria. Quia tunc
meritè graue scandalum orietur: eo vel maximè,
quod infor defens in excommunicatione
per annum, tanquam suspeitus de heresi sit
habendus. Tridentino sel. 2. 5. c. 3. de reform. at-
testante. Vnde cum obligatio hæc reddendide-
bitum minime confurgat ex Iudicis præcepto,
sed obligatione vitandi scandalum; iuxta scan-
dalum ex negatione exortum, tempora-
ris breuitas, vel diuturnitas, que ad probandum
adulterium desiderantur, sunt expendenda. Por-
ter si coniux innocens in loca aufugere remo-
tiora, vbi scandalum omnino cessaret, minime
reddere teneretur.

D V B I V M X C I X.

An coniux innocens possit luite, propria
authoritate ob adulterio diuertere ob
adulterium publice notorum, ita ut
adulterio restitutionem minime petere
valcat?

Non potest esse licita separatio hæc fine *318*
Judicis sententia. Quia separatio habitationis
pœna publica, ac præside publicum
Ecclesiæ iudicium requirit. Esto, ex natura rei
licere propria authoritate diuertere: at Ecclesia iuste id interdicere potuit, ut interdictum
e. Porro, de diuort. Nam cum Ecclesia conser-
tente initum sit matrimonium, & quoniam est, ut
eius dissolutori sue quoad vinculum, quando
iniquidam reperitur: siue quoad habitationem
per diuortium, cuiusdem Ecclesiæ authoritate fiat.
Sic D. Tho. in 4. diff. 35. q. 3. m. 3. vbi D. Bonau.
Duran. Supplem. Gabr. Richar. Comitol. l. 1.
respons. moral. q. 34. Bellarm. l. 1. de matr. cap. 14.

Licitia est coniugi innocentis ab adultero propria authoritate separatio quando adulterium est notorium. Quia c. significat, i. de diuort. coniugi dimisso ob adulterium denegatur restitutio. Ergo licite potuit adulterio notoriis dimitti alias ad pristinam matrimonii plenam possessionem restituendus esset. Ita Rosel. v. Diuortium. n. 12. Angel. v. Matrimonium. 4. n. 7. 6. Febur. go sum. conf. l. 4. tit. 22. q. 7. Brunel. de sponsal. concl. 30. declarat. 7. n. 1. Naur. J. 3. consil. tit. de corneris. coniug. conf. 5. Victor. sum de matrim. n. 2. 9. 0. Cordu. sum q. 13. 8. Henr. q. l. 1. c. 17. n. 2.

Profecto ut licet coniugi innocentis expellere adulterio ab habitatione propria authoritate, non expectata Ecclesia sententia, ita & *319*
restitutionis beneficium: desideratur, adulterio
sic esse notoriū, ut nulla prorsus
tergiuertatione valeat celari. Quia cum cōiux
adulterio sit in possessione pacifica, ut illa coniugi
innoctis propria authoritate spoliatur, si
biique hac publica quasi pœna absque Iudicis
sententia inferatur, nec latim comparet sibi
restitutio: a quā est, ut ita notoriū sit adulterium,
quod spoliandi causā præbet, ut oculis pateat.
Certè tunc dicetur adulterio publice, vel perle
notum, quando Iudicis, & alius notum est; aut,
quando adulterio professus in iudicio, etiā
civilizat quando adulterio publice cum adulteria
commoratur; aut quando est notoriū facti
permanentis, ut si extet filii notoriū ex adul-
terio habiti. Lege Sancium l. 10. d. 12. n. m. 1. 3.
plures pro hac sententia referentem. Quis
addo Hurtadum d. 11. diff. 6. Bonac. q. 4. pum. c.
n. 10. Laym. 2. 10. p. 3. c. 3. n. 8. & 9. Coninch. dub.
3. 5. dub. 1. n. 1. Villalob. 2. 15. diff. 3. n. 3.

D V B I V M C.

An licet, innocentem coniugi propria
authoritate ab adulterio diuertere ob adulterium occultum,
hanc expectata Ecclesiæ iudicio?

Minime potest etiā secreto cōiux innocēs *321*
aut cīcere ē domo scēmā aut fugere nō habet
partes

DVBIVM CI.

partes longinquas: sed cohabitar debet quo
usque Ecclesia de adulterio iudicet. Quia id ex-
presse deciditur c. *Foro*, de diuini, vbi consan-
guinitas est notoria, in quo casu est ratio vr-
gentior, et licet propria autoritate diuertatur
ob notioram consanguinitatem: eo quod coha-
bitando adiit gravissimum peccandi periculum
cum si coninges sint vere consanguinei, atque
ita matrimonium inualidum, si eis copula pror-
sus interdicta. Ergo a fortiori non licetibus abs-
que sententia Ecclesia ob occultum adulterio
diuertere. Sic prima tentatio Doctores
dubio proximo relati. Basili, lib. 9. cap. 1. n. 6.

Coniux innocens adulterij sui coniugis conscientia, potest in foro conscientia, secluso scandalo, ab eius cohabitatione diuertere, quamvis adulterium sit occultum; nec ad id aliqua Iudicis sententia desideratur. Quia Christus Dominus Mat. 19. ab solutè dixit, licitam esse coniugis dimissionem propter adulterium non distinguens inter publicum, & occultum. Et licet fiat distinctione significativa, & c. Porro, de diuort. intelliguntur tamen hi textus in foro externo. Et quia in foro conscientia est licita dimissio coniugis adulteri occulti quoad thorum, & debitum coniugale reddendum, (vt vidimus.) Ergo, & quoad cohabitationem, si celset scandala: cum maior sit obligatio reddendi debiti, & ex illa cohabitandi obligatione configurat. Ita Sotus in 4. dif. 6. q. vni. a. 3. Natur. sum. c. 22. n. 23. Henr. I. 1. i. c. 17. m. 2. & alij, quos referunt, ac sequitur Sanch. l. 1. o. d. 12. n. 31. & 3. Ochag. tract. vslim. de matrim. qu. 7. num. 1.

Cum his opinor, iudicantis id decidi c. *Dixit Dominus, 2. quod est D. Hieronymi ad cap. 19.*
Mat. 1. Vbi cùmque fornicatio est, vel fornicatio suis liberè dimittitur vxori. Nam verbum Liberè est canon late sententiae, & denotat, nullam requiri licentiam, vel sententiam, vt late probat Tiraquel. *l. si vnguam, v. Renuntiatur, a. n. 1. 34. vsque ad. 1. 38.* Igitur, cessante scandalo, licitam esse habe dimissionem reor. *Vt si vir* conscient adulterij vxoris in partes longinas excedat, vbi matrimonium ignoratur. *Quia tota* ratio prohibitionis huiusc dimissionis est scandalo. *Vnde vbi matrimonium esset clan-* destinum poterit innocens propria auctoritate recedere. *Quia scandalum cessat.* Cæterum Ecclesia compellente, vt innocens coniugem adulterum occulit ad cohabitationem admittat. donec lis decidatur non tenetur parere innocens ex natura rei: sicut nec tenetur, quando Ecclesia compellit, vt reddat debitum. *Quia in* vitroque eau Ecclesia sententia falsa presumptione inimititur. At tenebitur parere, dum ad remotiora non se loca contulerit scandali ratio ne, quod in hoc eventu nunquam non excita bitur: cum separatio habitationis sit publica. *Quod non contingit in debiti coniugalis ab-* negatione, quæ omnino est in occulo. *Hinc à* culpa excusat factum D. Iosephi, qui voluit à Deipara consolatio recedere ob adulterij occuli suspicioneum. *Quia occulta erat dimissio, (Voluit occulit dimittit eam. Mat. 1.)* & ablique scandali excitatione, quæ quidem in foro con scientiae est licita.

Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. p. II.

An vir teneatur, uxorem in adulterio persistentem dimittere ex præcepto speciali,

Enetur sub mortali vir vxore in adulterio

Non tenetur sub mortali vir vxorem perfidientem in adulterio deserere si (solam adulterij) attendamus rationem. Quia diuoratum est pœna adulterij ac proinde vir innocens eam subire pœnam minimè tenetur. Adde, diuoratum esse inductum in innocentis fauorem, & adulterij supplicium ob iniuriam innocentis illatam, atque adeo proprium viri est, posse diuertere: Ergo potest suo iuri cedere ac condonare iniuriam. Ita Sanch. *cit. n. 6. asservens* ^{Non tenetur} *seminem* de hac conclusione dubitare.

Equidem nullum extare præceptum diuertendi ab vxore adulteria pertinaci, & quantumcumque publica, existimo. Quia Cap. 5. & 19. Mat. vbi Christus Dominus explicit, diuertium esse licitum, ratione adulterij, id non præcepit, sed tanquam licitum permisit. Attamen ex duplice capite potest ortum habere obligatio-³²⁶
tio viri circa adulteræ vxoris dimissionem. Aut ex præcepto scandalii vitandi: vt quando reni-
tens, eam daret anfam suspicandi, suo consensu adulterium admitti; aut ex præcepto correctio-
nis fraternali; eo quod vir tanquam caput omni modo sibi possibili contigere vxorem teneatur.
Quare vbi spes est, fore, vt ab ea diuertendo relipiscatur, videtur ad id teneri. Vnde omnes Do-
ctores ad adulterium ex his duobus præceptis, (non ad dictum, & speciale dimittendæ vxori adulteræ pertinacis,) vel ad ynuimque refe-
runt obligationem hanc, & inde eam deducunt.

DVBIVM CIL.

*An vir teneat nre uxorem adulteram iure
dēmissam (si enēr detur) ad suam pristinam
amicitiam reuocare.*

Tener planè. Quia per *Caput Ex literis* 327°
de diuorio, compellendus est vir ad vxo. *Tener pla-*
rem adulteram resipicentem admittendam, vt
ipsius incontinentiam vitet, per *cap. si vir, de*
adulter. vbi dicitur, virum debere sibi recon-
Q ciliar.

184 Theologie Moralis. Lib. XXVI.

ciliare adulteram emendatam. Et D. Augusti, l.2.de adulterio.coningat.cap.5.cuius dictum referatur cap. Quod autem, 32. qu. 1. ibi: Quis non intelligat, debere maritum ignorare, quod videt ignorisse Dominum. Porro charitatis lege veniam petentem, ac resipiscere remittendum. Sic Veracruz, 5.p. sive art. 6.concl. 3.

328
Minime re-
negar.

Minime tenetur. Quia etiam penitentia adulterij facta, potest adultera accusari ex cap. Admonere, quod est. Stephani Pontificis 33. question. 2. & ex cap. De Beneficio 32. quest. 1. Et constat cum possit adulterium admisum ante Baptismum coniugis iam baptizati ad iudicium deduci, quo diuortium célébretur: vt probat Sanch. l. 10. d. 3. n. 5. Et quamvis in Baptismo discordent Auctores, eo quod sit noua quædam generatio: at circa penitentiam id omnes Theologi fatentur. Ita D. Thom. in 4. dist. 35. q. viii. a. 6. ad 2. Hostien. c. fin. n. 1. de diuort. Durand. in 4. dist. 35. q. 2. art. 2. n. 2. Petr. de Soto leit. 1. 2. de matr. Henr. l. 11. c. 17. num. 2. & 3. Petr. de Ledes. g. 62. c. 6. concl. 1. Sanch. l. 10. d. 1. num. 1.

329
Hoc mihi
carum.

Hoc mihi computum. Nam cùm cap. si vir, dicitur, virum debere sibi reconciliare adulterum emendatam, explicat ibi Glosa ab omnibus recepta de honestatis debito, & eodem patet intelligendus est Augustinus citatus. Fato, charitatis lege remittendum esse recipi- centis, veniamque petentis piaculum. Sed id verum existimo, quo ad animi odium, & aliqua externa benevolentia signa; secus quoad penas delicto debitis in iudicio exigendas. Quod si vir iuret vxori, se an minimè accusatur de futuro adulterio: non valit pactum, nec iuramentum, quoad accusationem criminalem: sed quoad ciuilem ad diuortium, & doxem petenda. Nam in priori casu agitur de iuris publici renunciatione: & datur anla vxori libere delinquendi, impunitate promissa, inter est enim Reipublicæ delicta puniri. In posteriori autem de renunciatione iuris priuati, ac iniuria, & lucro ipsius viri.

His hære Doctoribus. Quia vbi vxor, viro sciente, ita fronte perficata in adulterio perficiatur, ita periculosa, vt mediis adhibitis hisce, ne trahi nequeat, virum despiciat ardentiūque diligit amandum: unde tantum abstinet, vt expulsione à viri consortio tristitia affecta ad se redeat, quin potius triumphum ager, liberiorēque vitam, vt veneri vacer, libentissime amplectetur. Quod si in casu rarissimo contrarium speratur, res morales, ac de moribus institutæ discepta tradita non casus metaphysicos, & præter communem spem, sed in plurimum contingentes respiciunt. Nam ad ea, ff. de legib.

DVBIVM CIV.

An obligatio dimittenda vxoris in adulterio persistens, oriatur ex præcepto vitandi scandali?

Non oritur ex vitandi scandali præcepto. Quia ex constitutione Ecclesiastica aptet, ut confitit cap. si vir, de adulterio. ibi: Si vir scimus obligari hu- vxorem suam delinquisse, quæ non erit panitia, sed permanet in fornicatione, vixerit cum il- pala, reus erit, & eius criminis particeps. Et cap. Quemadmodum, & vultum, de irreiur. idem habeatur. Sic Ioan. de Friburg. sum. 4. iii. 2. qu. 48. Henric. c. final n. 4. de adul. Monald. sum. 11. de effect. mar. Rosel v. Debitum, m. 15. Sylvest. ibi, qu. 10. Armil. num. 16.

Oritur ex præcepto scandali vitandi: ne vir censeatur coniuiens, & patrocinans vxoris adulterio. Quia aut confitit hæc obligatio ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi scandali, aut ex Ecclesiæ præcepto. At non confitit ex correctionis fraternæ præcepto, vt dubio 10; probau. Nec ex præcepto Ecclesiæ, nam c. si vir, &c. Quemadmodum, pro prima sententia relati, & alij, qui solent afferri in initio presumptione: consensus viri in vxoris adulterio; ac proinde ad vitam eam suspicionem, & caendum scandalum, constitutum textus illi, eam faciendam esse dimissio nem, non nouum præceptum imponendo, sed declarando naturale, de vitando scandalo, quod ex ea suspicione oritur. Vnde tanta obligatio hæc ad præceptum de vitando scandalo est referenda. Ita Paludin 4. dist. 35. q. 1. a. 3. concl. 4. n. 23. Suppl. Gabri. q. viii. a. 2. Palac. dno. D. Antonin. 3. pati. 1. c. 20. §. 9. Sotus in 4. dist. 36. q. viii. art. 2. & alij. Sanch. l. 10. d. 13. num. 10. afferit, id omnes fecerit Doctores proferter.

Idem affero, adiiciens, audiendos non esse Cardinalem cap. si vir, & Anton. ibi, afferentes satisfacere huic obligationi virum, si vxorem tanquam sororem retineat. Cum enim obligatio hæc oriatur ex præcepto cauenda suspicionis consensus viri in vxoris adulterio, & scandali inde exorti, nec vicinis notum esse possit, an

ESC
Theo
Rom
E

DVBIVM CIII.

An vir teneatur, ab adultera vxore diu-
tere, eique debitum abnegare ratione
præcepti correctionis fraternæ?

330
Tenetur ex
præcepto cor-
rectionis fra-
ternæ.

Tenetur ex correctionis fraternæ præcepto. Quia vir tanquam caput obligatur vxorem corrigerem omni modo sibi possibili. Vnde vbi adeat spes, fore, vt ab ea diuertendo resipiscat, ad id plane tenetur. Sic D. Tho. in 4. dist. 35. q. viii. a. 2. in corp. D. Bonau. ibi. a. viii. q. 2. Caiet. Opus. 10. i. tr. 29. deredendo debito, adultero coniuge adulterante, q. viii. Sylvest. v. Debitum, q. 10. Armil. ibi. n. 16. Cœur. 4. Decretal. p. 2. c. 7. §. 2. n. 4. Manu. tom. 1. sum. c. 240. concl. 6. n. 6. Petr. de Ledes. q. 62. a. 2. concl. 2.

331
Non tenetur

Non tenetur diuettere ex correctionis fraternæ præcepto. Quia ei plenè satisfacit vir vxorem admonens, & peccatis inferni illi proponens, eam deterrens, parçequem puniens modo sibi permisso. Quod si hæc non sufficiant, nulla superest moraliter loquendo emenda spes: imò creditur, fore, vt dimissa à viro, libe-

an eam, ut vxorem, an ut sororem retineat: sic, ea retenta, non cessabunt scandalum, ac suspicio.

D V B I V M C V.

*An si scandalum ab sit peccet, lethali ter
vir, retinens uxorem in
adulterio persisten-
tem?*

336 **L**ethaliter delinquit. Quia dum vxor adulterio vacat, &c a proprio viro deinceps ad est periculosa incertitudinis prolis, & falsos heredes supponendi. Sic Petr. de Ledes. *qu.6.2.*
ART. 1. CONCL. 2.

337 Non delinquit lethaliter. Quia ad hoc vi-
tandum periculum non tenetur vir adeo acer-
bo, vel medio vte:io vel maximè quod nulla est
correctionis spes: vnde aut ratione huius peri-
culi vitandi, debet vir semper ab eius consortio
separatus manere: aut quando eam ad se reno-
vabit, idem erit periculum. Ita Sanch. l. i. o. d. 13.
RHM. 12.

Hoc tenendum, nec enim viro culpa tribui
debet ea prolis incertitudo, cum ipso tentente,
et media fuaua, ad qua tenetur corrigendi
gratia adhibeatur, adhibente, id accidat. Nec
obscurum est mihi indicium, ut hanc obliga-
tionem ex hoc capite non confusgere credam:
quod Doctores antiqui quam plures de hac re
diferentes, illius non meminerint; sed scandali,
& correctionis.

D V B I V M C V I.

An cum adulterium coniugis ita occultum est, ut probari non possit: teneatur adhuc vir eam dimittere, debitumque abnegare sub mortali?

339 **Q**uamvis adulterium vxoris sit occultum,
Tunc di- **S**i vir sit conscientius, tenet eam dimittere,
natur q- debitu[m] denegare, & id non agens lethali-
mo. ter delinq[uit]. **Q**uia agit contra Ecclesie con-
stitutionem. Sic Angel. v. *Debitum, num. 8.* Sylvest.
ibid. q. 10. *Armill, num. 4.* & 16. *Ioan. de Friburgō*
sum. 1. 4. iii. 2. quaf. 48. **Q**uamvis hic solam peti-
tionem debiti damnet, in hoc casu, non autem
redditionem.

Non tenetur vir conscientius adulterij vxoris, si adulterium adeo occultum sit, ut nequeatur probari. Quia tunc cessat scandalum ratio: & alius suuarioribus mediis est cognoscitur, ne detur anima, ut ipsa conqueratur, & adulterium occultum divulgetur. Ita Sotus in 4. dis. 36. q. vni. 2. post 1. concil. D. Bonav. dis. 35. a. vni. q. 2. Durand. ibi. q. 1. a. 3. n. 6. Verat. 3. p. spec. a. 2. concil. 2. Mani. tom. 1. sum. c. 240. concil. 7. num. 7. Sylvest. v. Matrimonium 5. q. 6. Armil. num. 75. Tabic. v. Matrimonium 4. q. 3. n. 4. Sanch. l. 10. d. 13. n. 14. & alij apud ipsum.

Hoc crediderim, verum esse, quannius adulterium probari possit, nisi publicum sit: non enim tenetur tunc vir vxorem dimittere. Nec quannius vir sit infamatus publice, nisi com-
Eccob. & Monit. Theol. 1. 1. T. 1. cap. 11. 11.

341 *Matrinomina 4.9.3.m.4.Sanch. l.10.d.*
Hoc crederim, verum esse, quamus adul-
terium probari possit, nisi publicum sit: non
enim tenetur tunc vir vxorem dimittere. Nec
quamus vxor sit infamata publice, nisi com-
Eccob. & Mord. Thes. Moral. Tr. III. p. 11.

muniter credatur, infamiam esse veram. Ut be-
nè annotat Abul. ad cap. 19. Mat. quæst. 7. Nec
tenetur etiam vir à petitione, aut redditione de-
biti abstinere, dum adulterium non est pub-
licum, sicut nec diuertere tenuerit. Quia dum non
est publicum adulterium, cessat commune sca-
ndalum, quod est huiusc obligationis ratio. Et
licer pauci aliqui norint, atque ita adulterium
probari valeat, facillimum est paucis illis satis-
facere, certiores illos faciendo, vxorē non di-
mitti, ne adulterium evulgetur. Certè negare
debitum vxori, dum domi retinetur, nil condu-
cit ad scandalum amonendum. Imò si ad eius
correctionem conducat, non tenetur vir eo vi-
medio ad eum finem asequendum.

DV BIVM CVII.

*An vir teneatur, pertinaci adulteria necessaria
alimenta denegare?*

342
T *Enetur quidem. Quia vir tribuens illi ne-*
cessaria alimenta persistendi in peccato an-
*dam exhibet. Et *vitius esurienti panis tollit, si**
de cibo securus insitum negligat, quoniam esurienti
panis frangatur, et inutiliter seductus acquisit, ac
Authore D. Augustino ad Vincent. Nonnulli. &c
refertur cap. Non omnis, 5, quæst 5. Sic Abbas
cap. si viri num. 2. de adulter. Angel. verb. Debi-
tum, num. 9. Sylvest. ibi, qu. 10. Temperat Angel.
quando alimentis denegatis vix corrigetur.
T *enetur quidem.*

quando alimentis denegatis vxor corrigetur. 343
Minimè tenetur. **Quia** est medium acerbis Minimè tenet.
sumum alimenta denegare , nec correctionis *tur.*
praeceptum ad id obligat. Eo vel maximè , quod
morali tor loquendo, efficeretur **obstinatio**, ac
deterior vxor ita percita, ac veheimenti furore:
prosterneturque corpus sumum , ut vitium qua-
teret. Ita Ioan. Andr. eo c. *si vir* , n. 1. Anton. ibi,
n. 3. Cardin. *ibid. initio* , & dicit , id esse verius
Anani. n. 4. Sanch. l. 10. d. 1. m. 37.
Idem affirmo, indicans vitum hand vxori pet- 434
tinaci tribuens necessaria alimenta anfam ad *Idem affirmo.*
delicta prebente , cum nec eum animum gerat
alimenta exhibendo, nec ea denegare ad finem
emendanda comparandum resens.

DVBIUM CVIII.

*An uxor innocens teneatur?, similiter di-
uertere à viro in adulterio persi-
stente?*

T **Enetur** planè. **Quia** D. Chrysoft. (vt refer- 345
tur c. si quis vxorem, el. 1. 32. q. 1. exp̄s̄c̄ ait **Tenetur** p̄t-
virum, & vxorem non ad imparia iudicari quo n̄d,
ad obligationem diuertendi proper persu-
stiam alteritris in adulterio. Sic ibi **Gloss.** **verb.**
Non ad imparia. Et quando est emendæ spes vi-
ri, teneri vxorem, si illi monitus, non desistat,
adhibere p̄sonalem medicinam abstinentia ab
eius concubitu, docet **Caier.** **Opus** c. **tom.** 1. **sr.** 29.
de reddit. debi. altero coniuge adulterante, q. vnic.
& in sum. v. **Matrimonio**, c. vlt. **vers.** 10. **Pedra-
za sum. pr. c. 6. §. 18.** Et non debet vxorem par-
ticipem afferit **Archid. c. Ir. coniugio**, 32. qn. 1. n̄.
Et exp̄s̄c̄ peccare lethaliter vxorem habet-

186 Theologiæ Moralis. Lib. XXVI.

ter rem zum eiusmodi viro tradit Bertchin.
in Dictionar. lister. A. verb. Adulter. & Monal.
sum. vbi de matrim. ius. de effectu matrimoni. ad
finem.

346 Non tenet. Quia cum sit viro subdita, nō
est moraliter spes correctionis viri, sed timor
peioris exitus, si ab uxore dimittatur. Et cessat
scandalum. Ita Suppl. Gabriel. in 4. dist. 35.
quænic. art. 2. concl. 4. Palac. ibi. d. vnic. Nauar.
sum. cap. 22. num. 21. Barthol. à Ledef. dub. 66.
concl. 1. Petr. de Ledef. qu. 62. art. 2. Philiarch. de
Offic. S. I. ord. tom. 1. p. 2. l. 4. cap. 19. vers. 4. Petr.
de Soto l. 1. de matrimoni. Adiungunt tamen
teneri ad id uxorem, vbi spes est emenda. Quia præceptum correctionis fraternæ ipsam
obligat, ut media sibi possibilia adhibeat, ut
vir ab adulterio resipiscat.

347 Adulterio re-
soluto.

Ego autem existimo, nunquam uxorem hoc
præcepto dimittendi viri in adulterio pertinacis, aut ab actu coniugali abstinendi adstringi.
Quia obligatio viri ad dimittendam adulteriam pertinacem ex solo præcepto vitandi scanda-
li exoritur. Quod in uxore non dimittente virum, nec ei debitum abnegante, cessat profus. Cum omnibus sit manifestum, uxores eger-
rimè ferre, ut viri alii commisceantur, & zelotyia exurire, nec potestem habere cohibendi
vitios, quia subdita sunt. Ita obligatio hæc in
viris ex correctionis fraternæ præcepto con-
surgenter, (quod suprà negavit) id non adstrin-
geret uxorem, eo quod, licet corrigerem verbo,
vbi est emenda spes, omnibus incumbat: at fa-
cto ipso, penam inferendo, solum est superio-
ris. Abnegare autem debitum, & recedere à
consortio coniugali, est facto ipso corripere, &
adulterij pena virum punire. Ergo correctionis fraternæ præceptum non obligat uxorem,
qua viro est subdita, ut virum corrigit, ea pe-
na plebendo: quamvis uxor innocens ratione
fidei sibi non seruata à viro adulterante possit
id efficere.

DUBIUM CIX.

An copula habita à coniuge innocentem cum adul-
tero ante diuortij sententiam, sit adulterij con-
donatio?

348 Nonnulla
suppono.

Premitto, reconciliationem coniugis adul-
teri duplum esse, vnam expressam, alteram tacitam. Expressa est, quando expressè remittitur adulterium, de qua loquitur textus l. si
maritus 15. §. si negauerint, ff. ad l. Ita. Tacita
verò est, quando facto ipso animus condonandi indicatur. Nam facta non minus, quam verba animum indicant, l. si tamen, 18. ff. de adulterio
editio. Quasierim igitur circa tacitam condonationem, an copula inita cum adultero coniuge sit tacita adulterij condonatio, ita ut ratio-
ne illius diuortium celebrari nequeat: aliave
accusatio criminalis, aut cibulis intentari?

349 Non est adul-
terij condona-
tio.

Non est reconciliatus coniux adulter, nisi
copula illa habita sit post diuortij sententiam.
Vnde coniux innocens reddens debitum con-
iugi adultero, petenti ius habet adiudic, ut pos-
sit in posterum adulterium ad Iudicem crimi-
naliter, ac ciuiliter deferre, & ratione illius di-
uertere. Quia redditio debiti debet esse spon-
tanea: at petenti adultero tenetur innocens

debitum reddere. Sic Gloss. i. v. Patroclus, 31.
¶. Innocent. c. permitt. & adult. Ancha. c. finali,
eodem titul. num. 4.

Coniux innocens copulam gerens etiam
ante Iudicis sententiam cum coniuge adulte- 350
ro, siue petendo, siue reddendo debitum, censetur adulterij iniuriam, & ad pristi-
nam amicitiam coniugem adulterum etiam
occultum reuocare: vnde deinceps non est si-
bi integrum diuertere, idve adulterium ad iu-
dicium criminale, aut ciuile deferre. Quia id
plures textus manifestè decernunt, leg. Crimen,
11. Codic. ad leg. Julian. de adulter. ibi: Crimen
adulterij maritum, retenta in matrimonio uxore,
inferre non posse, nemini dubium est. Et leg. Qua-
suum 40. §. item queritur, ff. ad leg. Julian. de
adulterio ibi: Respondi, enim, qui post crimen adul-
terij intentatum, eandem uxorem reduxit, defi-
nitio videri: Et ideo ex eadem lege postea ei ius
accusandi non superesse. Et l. Regia 8 tit. 17. p. 7.
ibi: Si despues que la muger ha hecho el adulterio,
la recibe el marido entu lechoso, la tiene en su casa
como a su muger, non la podra despues acusar. Et
ratio est, tu, quia copula est actus amicitiae, &
omniu sp̄otanea, nō enim innocēt̄ cōiux certus
de adulterio tenetur debitum adulterio red-
dere quantumcūque occulto. Tum etiam
quam cū ratio diuortij celebrandi ob adul-
terium sit diuilio carnis coniugis adulteri in
aliā c. Dicit Dominus, 31. q. 1. &c per copulam
post habitam cum coniuge restitutus caro di-
uifa adulteri ad pristinam vniōem, atque iter-
um efficiatur vna cum carne innocentis: id
est, ut matrimonium separatum ob carnis divi-
sionem instauretur, carne iam efficta vna per
coniugalem copulam: ac subinde scienter, &
sponsp̄ habens eam copulam cum adultero,
censetur, abolita priori adulterij iniuria, pacem
perficiere. Ita Henriquez l. 11. c. 17. nu. 5. ca. 6.
Barth. à Ledef. dub. 67. concl. 1. D. Antonin. p. 3.
tit. 1. c. 21. §. 5. Durand. in 4. dist. 35. q. 1. art. 2. n. 7.
Lud. Lop. p. 1. Infruct. cap. 295. Rofel. verb. De-
bitum, num. 13. D. Bonavent. Abul. Petr. de Soto,
Veraci. Barbo. Cenedo. Bellarm. Angl. Vega, &
alii plures, quos refert, explicat, & sequitur
Sanch. l. 10. d. 14. n. 7.

Idem affero, adiiciens, non referte, an ea co-
pula contingat ante, vel post diuortium cele- 351
bratum. Quia casu in utroque reconciliatio
censetur, nec imposterum fas exit innocentis in-
diuortio perfidere: rationes enim pro nostra
sententia exppositæ in utroque æque probant
eventu: ut docet Sotus in 4. dist. 36. q. 1. vnic. art.
casu 6. Barth. à Ledef. dub. 67. post 3. concl. & alii.
Duplicem verò conditionem desiderari mo-
nuerim, ut copula post adulterium habita cen-
seatur illis condonatio, ac proinde ius diuer-
tendi, accusandique extinguatur. Prior est, ut
coniux innocens sit adulterij consilus l. 5. tit. 7.
l. 4. fori Regi. Quia nulla est remissio, vbi est igno-
rancia iniurij iuriique competentis. l. Mani-
festissimi, 2. C. de furis, l. fin. C. de condit. indeb.
& actus agentium ultra eorum intentionem
non operantur l. Non omnis, ff. certum petatur.
At intentio non potest haberi, vbi adest igno-
rancia. Posterior est, ut sponte sit habita copula.
Quia hæc condonatio proficiat debet ex libe-
rali innocentis volūrā, at in necessitate nemo
liberalis presumit, l. Rem leg. atam, ff. ad adm.
legat. Hinc deduxerim, innocentem redden-
tem

Sectio II. Dubia, De Diuortio.

187

zem debitum Ecclesiæ præcepto compulsum
minime videri remissibile, non amittit ius
diuinit, & accusandi criminaliter, aut ciuiliter.
Nec esse condonationem, quando vxor
reddit debitum viro adultero grati eius metu
tu perculta. Quia cessat liberalitas. Nec esse
condonationem, si coniux innocens redat
adultero eo quod existimat, se ad id tenerit,
aut decepitus est ab aliquo id docente, alias
tamen redditur. Quia deficit spontanea vo
luntas. Ceterum centeo, reconciliationem de
putata factam, ad adulterium condonatum, si
innocens scienter, & sponte, nulla necessitate
etiam honestatis compulsus familiarem se ex
hibeat adultero, ut simul ludendo, ridendo,
comedendo. Vnde oscula, & amplexus scienter,
& sponte cum coniuge adultero habita esse à
fortiori condonationem adulterij non dubio.
Quia sunt actus coniugales.

D V B I V M C X.

An deo, compensatio se coniux alter
adulterij spiritualis reus sit, ab-
ter carnalia: ita ut neu-
ri diuertere li-
ceat?

ta's is n'ulto grauius delictum est quacumque
carnali: Ergo aequum non est, vt haec delicta
compenserint. Admittunt autem huius sen-
tentia teferendi Doctores coniugem reu' cuius-
cumque carnalis fornicationis posse suum de-
lictum compensare cum fornicante spirituali-
ter, & repellere hunc potenter diuortium ra-
tionis adulterii carnalis, obincendo ei adulter-
ii spiritualis ipsius exceptionem. **Quia** leuio-
ris criminis reus existit. Sic Palud. in 4. dif. 3. 5.
ques. 1. art. 2. casu 1. numer. it. Suppl. Gabriel.
ibi, ques. rom. art. 2. posf. 1. preposit. casu 1. Castro
lib. de leg. ap. ap. 4. Quand. in 4. dif. 3. 5. qm.
vni prot. 1. Palac. imbi d. vni. Qui tamen limit-
at, nifi hereticus sit occultus, adulterio vero ma-
nifestus. Tunc enim forsan, ait dabitur hinc
inde compensatio: eo quod adulterium ratione
illius circumstantiae aggrauetur, hæresi vero
malitia minuatur.

Ego quidam neutram sententiam omnino approbo. Non priorem, quia nondum lata est sententia aduersus haereticum: & tunc manifestum est non posse adulterum vii compensationem illius haereticus exceptionem obiciendos: quia ut ratione compensationis denegetur diuortium, allegato delicto illud potenter, desideratur utriusque coniugis delictum esse sufficientem diuortij causam: at haereticus sententiam non est sufficientis causa diuortij, nisi ad tempus, dum deest emenda: & illa existente, nullomodo. Non ergo datur compensatio adulteri cum illa haereticus, sed integrum erit haereticus non dum damnato diuertere ab adulterio tamen est contra nisi ad tempus, quid non corrigitur. Aut iam lata est sententia aduersus haereticum: quo in eventu utraque fornicatio est sufficientis causa diuortij. Et neque in hoc casu dari compensationem inde mihi persuadeo: quia logica diuersa est ratio diuortij in utroque delicto in carnali enim fornicatione est ratio fides violata, & caro in alia diuisa: in spirituali vero quod in peccatum haereticus damnatus absolutatur Catholicus a fidelitatis debito. Si Ergo Catholicus adulteri petat diuortium ratione haereticus damnatus, non poterit haereticus quasi compensatione vtens, obiciere illi fidem violationem coniugij per adulterium. Non enim adulteri tuerit se, quo diuortium velit violatione fidei coniugalis alterius, ut vel sic possit alter allegare eandem fidei violationem adulteri potenter diuortium, sed intendit diuortium, eo quod haereticus iusta sententia illo damnatus est in sui delicti peccatum. Adulterium vero alterius haereticus peccatum non tollit. Nec posteriori approbo. Quia ad diuortium non attingitur gravitas delicti in se, sed in ordine ad matrimonium. At in ordine matrimonium est gravius adulterium carnale, maioremque iniuriam illi irrogat, propterque illi adueratur. Itaque meipam iam expono sententiam. Si haereticus est iam damnatus potest libere diuertere ab adulterio, & hicab illo, nulla que datur compensationatio inter haec crimina, si autem non sic damnatus, integrum est illi. Diuertere ab adulterio: at adulteri id nequibus, nisi dum haereticus non resipiscit: ita tamen ut ad ipsum resipiscendum redire teneatur, donec sententia ipsum haereticus condemnans accedat. Et ideo non compensationem inter huiusmodi fornicationem

¶ Cicum de fide est ob alias causas aliquas licitum esse diuortium, quando adulterium carnale. Sic definit contra Kemnitium, ac alios haereticos id abnegantes, Trident. ses. 24. can. 8. si quis dicterit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas, separationem inter coniuges quod ad thorium, seu quoad cohabitationem ad certum incertumve tempus fieri posse, decernit, anathema sit. Porto vna ex praecipuis hilice causis est spiritualis fornicatio. Vnde lapus vnius coniugis in infidelitate, vel heresim sufficiens est causa ad gerendum diuortium. c. fin. de coniug. coniug. Probat id dicterit Sancius l. io. d. 15. per tom. et Basili. l. 9. e. 2. Qui bene contra alios edocent, causu quo innocens iudicio Ecclesie sit a coniuge haeretico separatus ob heresim, non tenet postea eum admittere, quamvis iam emendatum. Quod si igitur, num debet compensatio, ut neutri coniugi diuertere licet, si alter sit carnalis adulterij alter vero spiritualis reus?

333 vero spiritualis reus?
Datur compensatio; ita vt neutri coniugi
disterre liceat. Quia vitraque fornicatio est
sufficiens causa diuorij, idemque quad illud
operatit: Ergo à fortiori idem operari debet
quad reconciliationem, & compensationem.
Proniora enim sunt iura ad coniungendum;
quam ad separandum. cap. 1. in fine, ut liceat non
contest. Sic D. Antonin. 2. p. tit. 1. c. 21. §. 6. Syl-
uest. v. Matrimonium. 9. q. 8. 8. & verb. Diu-
nium, qn. 1. I. §. 14. Roel. ibi, n. vlt. Armil. n. 9.
Gregor. Lop. libr. 8. titul. 2. part. 4. & alij
alij.

Spiritualiter adulterans non potest uti compensatione quantumvis correctus sit ratione adulterij carnalis alterius coniugis. Quia ad iustum compensationem desideratur aequalitas inter res compensandas: At fornicatio spiritu-

tiones decet Bald. c. 1. qualiter debet vasallus
domino fidelitatem.

directè, ac principaliter in alterius favorem in-
flicta, ut ex secundæ sententiae fundamento
constat, cui libens adhæreo.

DVBIVM CXI.

An detur, compensatio si vièrque
coniux fuerit lapsus in
hæresim?

³⁵⁶
Datur quidam
compensatio. **D**atur equidem. Quia ideo dum vtèrque
coniux est adulterij carnalis reus neutri
datur ius diuortij: nam paria delicta mutua
compensatione abolentur: Ergo dum vtèrque est
adulterij spiritualis reus dabitur similius com-
pensatio: nec enim iure optimo alteri poterit
crimen obiciere, quo ipsem est infectus. Sic
Goffred. sum. titul. de adulter. numer. 6. & titul.
de diuort. num. 14. Hostiens. ibi, numer. 10. Ioan.
Andr. c. fina. numer. 4. de conuers. coniu. Anton.
ibi, numer. 4. Abbas in fine. Anchæ. numer. 3. Syl-
vest. v. Diuortium. q. 11. §. 14. Rosel. n. vlt. Armil.
n. 9. & alij.

³⁵⁷
Non datur. **N**on datur compensatio, si vtèrque sit lapsus
in hæresim: unde qui hæresis damnatus non est,
poterit à damnato & reconciliato diuertere: hic
autem minimè ab illo nisi ad tempus, dum re-
fipiscit: & tenetur ad refipiscendum redire, do-
nec condemnetur. Quia in condemnato in-
veniuntur sufficiens causa diuortij perpetui: in
non condemnato autem solum ad tempus. Si
vtèrque hæresis sit damnatus, integrum
erit vtèrque altero inuitio, diuertere, donec mu-
tuo consensu ambo ad pristinum matrimonij
statum, & concordiam redeant. Quia non sicut
inter duo adulteria utriusque coniugis datur
compensatio, ita inter hæ delicta hæresis: Nam
diuortium ratione adulterij est profus in fau-
re coniugis solus innocetis, ita ut ipse hanc pœ-
nâ adulterio valeat infligere. Quare vbi alter nō
est innocens eo priuilegio minimè gaudet. At in
hæresi nō datur diuortio principaliter, ac directe
in alterius coniugis favore: sed in delicti pœna,
eo quod debitam fidem hæreticus non servavit
Deo, punitur in eo quo reus fuit, & ita absolu-
tur alter à fide coniugali ipsi debita quamvis
indirectè, & consecutivè (vt aiunt) ea pœna in
alterius cedat favorem. Porro eo quod alter cō-
niux eandem pœnam incurrit, non eximitur
prior à pœna, in quam semel incidit. Nullibi
enim cautum inuenitur, ut ius per pœnam emis-
sum recuperetur altero obnoxio eiusdem pœna:
sed vtèrque pœna illa puniatur. Nec illa pœna
imponitur ab altero coniuge, vi in adulterio
caruali contingit, in quo pœna diuortij, & pri-
uationis iuris debitum exigendi, imponenda est
ab innocentis: sed imponitur ab ipsa Ecclesia in-
dependenter ab alterius coniugis voluntate:
quamvis possit alter cā remittere sibi coniugē
damnatum reconciliando. Ita Sapientissimus
Tho. Sanch. l. 10. d. 16. n. 4.

³⁵⁸
Cum hu op-
n. **T**ota difficultas in eo sistit, quod iam sint pa-
ria delicta: ac proinde mutua compensatione
abolenda. Ad quod respondeo, paria delicta
mutua compensatione aboliri, intelligendum
esse, quando pœna delicto correspondens est

DVBIVM CXII.

An licitum sit diuortium ob mul-
ta alia crimina, etiam si eis
coniux ad peccandum
non induca-
tur?

³⁵⁹
Licet coniux coniugem ad delinquendum licitum est.
non inducat, licitum est diuortium ob alia
crimina adulterio paria, quibus alter coniux sit
implicatus. Quia fatur D. Augustinus libr. 1. de
serm. Dom. in monte. c. 28 & referunt c. Idololatria
8. q. 9. Ex quo intelligitur, quod propter illi-
citas concusifcentias, non tantum que in Alij-
cum alienis viris, aut faminis committuntur: sed
omnino quaslibet, que animam corpore male vici-
tem perniciose turpiterque corruptunt, possit sine
crimine & vir exorem dimittere, & exor virum.
Vbi aperte per quocumque crimen con-
cedi diuortium. Accedit D. Hieronymi autho-
ritas, qui Epist. ad. Amand. & refertur c. Omnes
cauaciones. 32. q. 7. ibit: Quandiu viris vir, licet
adulteri sit, licet Sodomia, licet flagitiis omnibus
cooperitus, & ab exore propter hac sceleris derelictus.
Eius, mari ut tamen est reputandus eius, scilicet
tui a terrore virum recipere non licet. Vbi Doctor
egregius tanquam manifestum videtur supponere,
posse coningem ob alia flagitia dimitti.
Sic Orig. ad cap. 19. Mat. Ripa rubr. ob indic. n.
18. & 19. Tiraquel. lib. 16. connub. num. 5. 7. Bre-
che. l. Inter diuortium, 19. num. 6. ff. de verbis
signis. Lara l. si quis à liberis, à numer. 7. 8. ff. de
liber agnosco. Quos omnes citat Barbo. rubr. s. o.
luit. matrim. 2. p. n. 17.

³⁶⁰
Si coniux coniugem ad delinquendum non
inducat, ob nullum crimen aliud à fornicatione, ^{non nullum}
carnali, vel spirituali licet coniugibus dinerte-
re. Quia id deciditur in Concilio Tolet. XII. c.
8. & refertur c. Praeceptum. 32. quas. 5. Et constat
ex capit. 2. de diuor. Ratio est, quod fornicatio
spiritualis magnum affect secum periculum
peruertendi alterius coniugis fidem, atque ideo
dum coniux ille minimè refipiscit, licitum est
alteri diuertere. Fornicatio autem carnalis di-
rectè fidei coniugali certitudinique prolis op-
ponitur: quia quidem in aliis criminibus mini-
mè reperiuntur. Vnde quantumvis coniux aliis
gravissimis peccatis deditus sit, & incorrigibilis
dummodo coniuge alterius non inducat ad delin-
quendum, minimè licet diuortium celebrare.
Ita communiter Doctores. Pro cur etis Sanch. l.
10. d. 17. n. 3.

³⁶¹
Hoc verius esse credo. Negandum tamen
non est, si viri iis peccatis sit implicita, licere
viro causa ipsam corrigendi, ad tempus à con-
sortio coniugali, recedere quo ipsa eo solatio
desistit, & refipiscat. Quia est caput, ipsiusque
est, viri corripiere. Sic D. Thom. in 4. diff.
39. question. viric art. 9. & alij. Scio Petrum de
Ledes. question. 59. art. 6. negare, id esse etiam
licitum

licitum vxori ad virti iis sceleribus impliciti correctionem; quia mulier est subdita viro, ac proinde ipsius non sit illam corriger. At cum Soto in 4. dif. 39. quæ. vnic. art. 4. ad 4. & Landonico Lopez part. 2. Instrukt. de matrimonio. c. 53. altero, etiamd vxori licere, si commode possit, ac probabilitates speretur, fore vi vir separata. Quia licet ipsi non aded incumbat, virtum corriger, ac è contraria potest vel que, si praefata circumstantia incurant.

D V B I V M C X I I I .

An si coniux pertribat alterum coniugem ad peccandum lehaliter possit ab illo separari?

361 Soc. 100. 1. 1. 1. **N**on potest. Quia cum hac sint iuris possit, & pena, minime sunt extendenda. At e. 2. de diuor. limitate concedi mulieri diuortio, vel quando ad fidei peruerisionem trahitur, ibi verum si comingem suam ad infideliis maleficium traxerit, a viro poterit separari. Et paulo ante, *Mulier pro furo*, vel alio crimine viri sui (nisi fidei sua religionem corrumperet velit) ab eo separari non debet. Et ratio d'paritatis est: Quod cum fides sit totius Christianae vita fundamentum, periculosis in illa erat in reliquo autem non tanti momenti est error, & ideo ob solum periculum deficiendi à fidei diuorum conceditur, negatur vero ob periculum, & in inductionem ad alia crimina, ne detur ansa facile dissolvi matrimonium. Sic Abul. ad cap. 19. Mat. question. 70. in solut. ad 3.

362 Diamat. p. 1. 1. 1. Potest quidem. Quia iure naturali, & diuinitati, no cuique permisum est, periculum corporis, nedum animæ cauere. An non licitum est à leprosi coniugis consortio recedere, quando infectionis periculum coniugi sano imminet? Superius ostendit. Ergo à fortiori abscedere licet, vbi infectionis animi adest periculum. Ita D. Thos. in 4. dif. 39. question. vnic. art. 6. ad 3. D. Bonavent. num. 4. in expos. lit. Sie intelligens Magistrum afferentem ob alia crimina dare diuortio. Richar. ibi in exp. of. 1. t. Ledef. 2. p. 4. qu. 6. t. art. 6. Bellarm. lib. 1. de matrimonio. cap. 14. Henr. lib. 1. cap. 17. numer. 7. S. verb. Diuortio. num. 1. Sanchez lib. 10. dif. 17. numer. 5. plures citans. Basil. lib. 9. cap. 1. num. 2. Hurtad. d. 1. dif. 5. Villalob. tr. 15. dif. 10.

363 Hanc vnic. ampli. etend. eten. iudic. Hanc certissimam iudicabo esse sententiam, & Abulensis doctissimi venia, vnicè amplectendam cui minime obstat. cap. 1. de diuor. vbi solum concedi videtur sic diuertere, quando vir nititur, vera Religione deserta, ad suam haeresim coniugem allicare. Porro textus illæ ea, que regulariter contingunt, attendit regulariter enim ob viri haeretici consortium instantius vxori periculum peruerisionis, quam ob alia crimina imminet. Iustam itaque diuortio causam vir ille exhibebit, qui lenociniam cum vxore exercet, qui suam in domum viros procaces, & impudicos inducit, qui vxorem sollicitent eosque solos cum illa relinquit. Et qui vult eam futorum suorum fieri participem,

hortando scilicet, ut eis cooperetur, furta te-
geret, ac simulando. Et qui cogit vxorem, ut pellicem foueat, & alat, & similia, quæ in anima periculum vergeret videantur.

D V B I V M C X I V .

An liceat viro ob vxoris seuitiam gerere diuortio?

365 Nonnulla. suppono. **C**ertum est, vii seuitiam sufficientem cau-
timens dederit occasionem c. Literas, de resist.
spoliat. cap. Ex transmissa, eodem tit. & alibi. At non quæ seuitia sufficit, sed debet esse tanta,
quæ constantem animum vxoris deterrere
valeat: vel quodd malum, quod ex illa seuitia
timetur, tale sit, quale ad metum constantis vi-
ti exigatur. Vnde altero, iustum diuortij cau-
sam, ratione seuitia, esse molestam admodum
cohabitationem, discordias, ac iurgia grauia.
Item causa est iusta, si vir ad collum vxoris
gladium apposuit, si per venena, per malefici-
a, aut alio modo parauit insidias, si graniter,
ac atrociter vxorem perculserit, sive id gerat
gladio, vel hasta in capite, facie, seu oculis, aut
pectore; vel acriter eam, & immoderate exce-
dendo lenem correctionem viro permisam
diuverberat. Sic omnes Doctores. Lega San-
chez lib. 10. dub. 18. à num. 10. Basil. libr. 9. cap.
vltim. a num. 4. Bonac. quæ. 4. pun. 5. n. 25. Quæ-
sierim igitur, num liceat etiam viro ob seui-
tiam vxoris, celebrare diuortio?

366 Minime licet. Quia textus cap. Literas, cap. Minime licet. **M**inime licet. Quia textus cap. Literas, cap. Minime licet.
Ex transmissa, & alij. loquuntur expresse de
viro virum timente. Et quamvis maritus &
vixor sint correlativa, ac proinde videatur dis-
positum in vxore, censeri quoque dispositum
in marito. vnic. cap. de indista viduit. At id
locum non habet, quando utriusque correlati-
ui non est eadem ratio. Esse autem diuersam
hoc in casu manifeste constat. Quia vxor ne-
quit coercere virum, ipsumque panire, ac potest
vir ipsam vxorem. Sie Tancre. quem refert, ac
sequitur Glof. cap. 2. verb. Vel alio, de diuor. & cap. Quemadmodum in fine, de iure. Ibi
Hofstien. ad finem. & Anton.

367 Littera plauti. **V**ir cuius vita axi tendit insidias, poterit
hunc seuitiam ratione gerere diuortio, quan-
do aliter nequit eam compescere, sibique ad-
uersus illius insidias confulere. Quia ius natu-
rale vnicuique concedit facultatem vitandi
mortis periculum: nec contractus matrimonij
obligas ad cohabitationem cum tanto vita
discrimine, præcipue cum id discrimen ex vxo-
ris culpa proficiscatur. Quia ratio æque milis-
tat in vroque coniuge. Ita Sanchez lib. 10. d.
27. numer. 8. Henr. lib. 11. cap. 17. numer. 7. Ve-
ract. 3. part. spec. art. 1. Basil. lib. 9. cap. vltim. num.
8. afferens sic in supremo Regis Catholici Se-
natus pronunciatum fuisse circa diuortio
D. Anna Palomeque, & Iannis Moreno. Plus
rimos Sancius citat Auctores.

368 Eiusdem me-
riti sum. **C**rediderim, cum vir & vxor sint correlati-
ua, dispositum in textibus allegatis, circa vxo. ius sum.
rem, cuius vita maritus insidiatur, censendum
esse

190 Theologie Moralis Lib. XXVI.

esse disponi in viro eisdem vxoris, insidias patienti. Ad hanc eos textus locutos esse de uxore, eo quod frequentior sit viri in uxorem servititia & rard'accidat uxoris in virum. Verba autem posita in legge frequentioris vobis gratia, non limitant egen.

D V B I V M C X V.

An ob furorem coniugis liceat alteri diuortium celebrare, quamuis non ad sit vita periculum?

369 **N**isi instet vita periculum, non licet coniugi a furioso coniuge diuertere. Quia nihil instet vita periculum humanum est, quam fortuitis casibus uxoris maritum, vel uxorem viri esse partipem. *I. si cum dorem. 2. si maritus. 3. si soluo matr.* Unde vbi absque graui vita periculo coniux potest cum furioso coniuge habitare, ei diuortium gerere non licet. Sic Natur. *sum. cap. 2. num. 2.* *S. a. verb. Diuortium, numer. 8. Philiac. de offic. Sacer. 1. part. 2. lib. 2. c. 17. & alij.*

370 **L**icet non instet vita periculum, sufficit ad diuortium gerendum aliud grauissimum prudenter arbitrio. Quia sine virae periculo potest furor adeo esse intolerabilis, ut sufficientem di-

vortio causam exhibeat. Ita Couar. 4. decret. p. 2. c. 7. 8. 5. v. 4. Ludeu. Lep. p. 2. Instr. de mair. c. 5. 4. Graf. 1. part. decif. lib. 2. c. 8. 4. Petr. de Ledef. q. 6. 1. Henr. I. 1. c. 8. n. 13. Sanch. I. 10. d. 18. n. 18.

Eiusdem sum mentis. Moneo tamen nichil sufficientem esse causam diuortij molestam coabitationem, & ritus. *Quia hæc absque culpa nullaque acci-
coniugis amentis accident, nec graue pericu-
lum plerumque constitutum similiter credide-
rin esse instant diuortij causam, si vir sepe in-
ebrietur cum periculo vite uxoris, vel cum alio
grani periculo. Idem censeo si è contra uxor sic
ebritur, ut compesci nequeat a viro. Quoties
autem id periculum absit, non licet ha-
ratione diuortium: sicut nec ob alia crimina, que
in alterius coniugis perniciem minime ver-
gunt. Unde poterit uxor à viro latrocinitis ad-
eo nolenteque ab eis abstinere, si prudenter
timeat, inde sibi aliquod graue incommodum
obueniuntur ut si timeat, ne tanquam conser-
tientis, furoris viri, ac receptatrix furorum puni-
tur: Iecus autem si indi nullum sibi accidere
possit documentum. Denique adnoto, in nullo
calo affiguntur posse fieri separatio in perpe-
tuum, nisi periculum in perpetuum duret. Quia
cum coniux à coabitatione cum altero ob-
folum periculum excusetur: eo cessante, tenbi-
tur pristinam inire coabitationem.*

371

*Hanc etiam
tentiam, non
nullaque acci-
tamen.*

note.



LIBER